

Yeniden
Türkleşmek
İslâmlaşmak
Muasırlaşmak
Üzerine

TARTIŞMALAR

Ziya Gökalp
Süleyman Karagülle
Veli Öztürk
Harun Özdemir

Bu kitap, **Ziya Gökalp**'in 1918'de yayımladığı

Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak kitabı üzerine **Süleyman Karagülle, Veli Öztürk ve Harun Özdemir**'in değerlendirmeleriyle hazırlanmıştır. (2003)

1. BÖLÜM

Ana Ekoller:

Ziya Gökalp- Memleketimizde üç fikir cereyanı var. Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak. Bu cereyanların tarihi araştırılırsa görülür ki, düşünürlerimiz başlangıçta “muasırlaşma, modernizasyon ve çağdaşlaşma”nın gereğini hissetmişlerdir. III. Selim devrinde başlayan bu eğilime inkılaptan sonra “İslamlaşmak” emeli ilave oldu; son zamanlarda ortaya bir de “Türkleşmek” cereyanı çıktı (s.1).

Süleyman Karagülle- Memleketimizde o zaman da, bugün de dört fikri cereyan hep var oldu. Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak ve Osmanlılaşmak. Sonradan Osmanlılaşmanın yerini Kemalizm aldı.

Harun Özdemir- Kuruluşundan 1750'lere kadar Osmanlı'da devlete ve topluma ilişkin sorunlar, İslam Uygarlığı sınırları içinde ele alındı. 18. yüzyılın ikinci yarısından sonra üst düzey devlet bürokrasisinin, bir anlamda Osmanlı derin devletinin başlattığı Batılılaşma, zaman zaman sert muhalefetle karşılaştığında hızını kesmiş olsa da istikametini hiç değiştirmede. Kimi paşaların tutuculuğundan bahsedilse de, padişahların batılılaşma yanlısı olduğu kesindir. Bu amaç için Batı'dan aktarılan bilgilerle devlet yenilenirken, program İslam Uygarlığı'nın cevaz verebileceği sınırlar içinde yürütüldü. Gittikçe güçlenen “Baticılık” akımı, Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar kendini İslam Uygarlığı verileri içinde ifade etmeyi sürdürdü ve hiçbir zaman İslam Uygarlığı'na açık bir tavır almadı. Osmanlı Devleti'nin gerileme ve yıkılış döneminde dış faktörlerin tetiklediği dinler ve ırklar ayrışması aşamasında, devletin ve toplumun birliğini korumak ve modern anlamda “yurttaş” yaratma girişimi olan “Osmanlıcılık” akımı doğdu. Bu akımın fikri altyapısını da İslam Uygarlığı oluşturuyordu. Osmanlıcılığın etkisiz kalması sonucunda ise yine kendini İslam Uygarlığı verileri ile ifade eden “Türkçülük” akımı doğdu. Kendilerini her koşulda ağırlıklı olarak “**İslam klasikleri**” ile ifade edenler ise “İslamcı” oldular. Zamanla baticıların içinden modernist, Türkçülerin içinden ırkçı, İslamcıların içinden de Alevî İslamcı akımlar doğdu.

Öztürk¹- Özdemir'in görüşlerine katılıyorum. Fakat, kendilerini sadece İslam Uygarlığı verileri ile ifade edenler İslamcıları, görüşüne katılmıyorum. Başta Gökalp olmak üzere bazı Türkçüler, İslam

---

¹ 1960 Burdur doğumlu. 1978'de Demirci İmam Hatip Lisesi'ni, 1985'de Dokuz Eylül Üniv. İlahiyat Fakültesi'ni bitirdi. Diyanet İşleri Başkanlığı'nda din görevlisi ve MEB'da öğretmenlik yapan Öztürk, 1986'da DEÜ İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı'na araştırma görevlisi olarak girdi. 1990'da “Milli Eğitim Şuvalarında Din Eğitimi İle İlgili Olarak Alınan Kararlar ve Değerlendirilmesi” adlı çalışma ile bilim uzmanı olan Öztürk, 1988-1990 yılları arasında Avusturya'da bulundu ve Türk işçilerinin ve çocuklarının eğitim ve din eğitimi sorunları ile ilgili araştırmalar yaptı. 1997'de “Türkiye’de Din Eğitimi ve Siyaset(TBMM Zabıtlarında Din Eğitimi Tartışmaları 1920-1990)” adlı çalışması ile doktor olan Öztürk, çoğunluğu din eğitimi tarihiyle ilgili olan makaleler ve ulusal ve uluslararası bazı sempozyumlarda tebliğler sundu. Şu anda Kırgızistan'da Osh Devlet Üniversitesi'ne bağlı İlahiyat Fakültesi'nde misafir öğretim üyeliği yapan Öztürk, evli ve iki çocuk babasıdır.

Uygarlığına son derece bağlıydılar. Medreselerin ıslahını savunan Türkçüler vardı.

Gazete ile var olmak:

Gökalp- Muasırlaşmak (çağdaşlaşmak) fikri aydınların vazgeçilmez bir düşüncesi olduğundan bunu savunmak için özel bir yayın organı çıkmamaktadır. Her dergi ve gazete bu fikri az çok savunmaktadır. Bütün basın muasırlaşmanın yayımcısıdır(s.1).

Karagülle- Basın, Batı tarafından finanse ediliyordu, bugün de durum aynıdır. Milli basın henüz oluşmadı.

Özdemir- Çağdaşlaşmacıların hepsi batıcıydı. Çünkü, Osmanlı Devleti'nin yenildiği güçler Batılı veya Rusya gibi batılılaşmış devletlerdi. Bu nedenle Batı'nın dışında örnek gösterilebilen bir yer yoktu. Osmanlı Devleti sınırları içinde ortaya çıkan akımların amacı, **Batı'yı yenmek için batılılaşmak - çağdaşlaşmaktı**. Osmanlılar da, Türkçüler de, İslamcılar da Batı'yı yenmek için az veya çok Batı'ya güç veren yenilikleri benimsemişlerdi. Bu akımları birbirinde ayıran temel konu ise batılılaşmanın sınırlarıydı. **Gökalp**'in belirttiği gibi dönemin gazete ve dergilerinin hepsinin ortak konusu, Osmanlı Devleti ve toplumunu Batı karşısında geri kalmışlıktan kurtarmak ve çağdaşlaştırmaktı. Topluma gazete ve dergi ile seslenmek yeni bir yöntemdir. **Karagülle**'nin dediği gibi millî basının oluşmamasının nedenini sadece finansmana bağlarsak, bu her zaman doğru olmayabilir. Çünkü Padişahın finanse ettiği gazeteler serbestçe satılırken, Batı'nın finanse ettiği gazeteler çok daha zor koşullarda gizli satılıyordu. Gizli satılanların serbest satılanlardan daha etkili olmasının nedenleri arasında fikri yeniliklerin, toplumun ihtiyaçlarına yanıt vermenin ve dünya koşulları düzeyinde yayın yapmanın da belirleyici bir faktör olduğunu görmek gerekir. Haksızlık da olmasın, **Karagülle**'nin basına **Abdülhamit** gibi baktığını ima etmiş gibi olmam yanlıştır. **Karagülle**'nin fikri yeniliklere ne kadar önem verdiğini yakından bilen biri isem, O'nun basının finansmanı ile yenilikçiliğine ayırım yapmaksızın birlikte baktığını da itiraf etmeliyim.

Dergileri okul yapmak:

Gökalp- İslamlaşmak fikrini **Sırat-ı Müstakîm** ve **Sebîlürreşad**, Türkleşmek fikrini ise **Türk Yurdu** savunuyor(s.1).

Karagülle- Batı bütün fikirleri elinde tutmak istiyor. Bugün İslamlaşmayı savunan Yeni Şafak, Vakit, Türkiye, Milli Gazete ve Mesaj gibi beş gazete var. Samanyolu, Kanal7, TGRT, Mesaj TV, TV5 gibi ulusal yayın yapan beş tane de televizyon var. Ne var ki, bunların hiçbiri gerçek anlamda İslamîleşmeyi değil de, Batı'nın görmek istediği İslamiyet'i savunuyorlar.

Veli Öztürk²- Yerli basın vardı. Sırat-ı Müstakîm, Sebîlürreşad ve Türk Yurdu yerli dergilerdi.

Özdemir- Haber toplamayı, seçerek haber ve bilgi vermeyi, eğitmeyi (hangi hak ve yetkiyle!) amaç edinen gazete ve dergilerin, bunlara ilaveten radyo ve televizyonların masum işler yaptıklarına inananlar olabilir. Medya teknolojisini satın almanın, onu kullanmaktan daha önemli olduğu sanılıyor. Benim ayrıca "haber toplama gibi masum (!) işler yapan basının nasıl bir modelle bağımsız olacağını" anlayamama gibi bir güçlüğü de var!

Vaiz kürsüleri olarak gazeteler:

Gökalp- Tarde, milliyetçilik fikrinin gazete ile başladığını söylerken “Gazete, aynı dili konuşan insanları âmme – publique halinde toplayarak onlara ortak bir vicdan verir” der(s.2).

Karagülle- Ulus, aynı dili konuşanların anlaşmaları ile doğar. İnsanda dört meleke vardır. Fikir, his, irade ve ünsiyet. İnsanlar bunları dört müessese ile ifade eder: Dil, sanat, teknik ve örf. Gazete ile ilişkiler hem sıklaşmış, hem de genişlemiştir. Nüfusları 30 milyon ile 100 milyon olan topluluklar birer devlet kurabilmiştir. Gazete bu oluşumlara yardımcı olmuştur.

Özdemir- Gazetenin, eski dönemin gezginci ozan ve dervişlerinden daha etkili olduğu kesin. Birçok yenilik gibi milliyetçilik fikrinin gazete ve benzeri yayın araçları ile yayılmaya çalışıldığını da onaylarım. Ama gazetenin oluşturduğu ortak vicdana ise sadece acırım!

Tetikleyici olgular:

Gökalp- Milliyet duygusu bir kavimde uyandıktan sonra aynı duygu komşu kavimlerde de kolayca uyanır. Çünkü milliyet duygusu uyanır uyanmaz sahiplerinde yardımlaşma ve dayanışma duygularını harekete geçirerek dilin, ahlakın, edebiyatın, ekonomi ve siyasetin gelişmesine neden olur. Bu gelişme doğal olarak komşuların dikkatini çeker. Komşular bunu gıpta ile izlerken aynı zamanda harekete de geçerler(2).

Karagülle- Ulusçuluk toplulukları birleştirir ve güçlendirir. Aynı zamanda komşuları da kendilerini savunmak için ulusçuluğa yöneltir. Çünkü sosyal olaylar uluslar arasındadır ve bulaşıcıdır.

Özdemir- Kavim olacak ama kavmiyetçilik olmayacak, bu mümkün mü? Kavme yapılan vurgunun şiddeti arttıkça, ona yakın oranda da kavmiyetçilik olur. Kavmi oluşturan unsurları ve türevlerini yaşatmak da kavmiyetçiliktir. Bunda şaşılacak bir şey de yoktur. Ayrıca bu vurgular, başka kavimlere düşman olmayı veya onları aşağılamayı da gerektirmez. İnsanlar sahip oldukları mülkü korumak için çaba gösterirler, bu mülkiyetçiliktir ve meşrudur. Bununla beraber israf ve hırsızlık, mülkiyetçilik için ne kadar yanlış ise diğer kavimleri aşağılamak veya düşmanlık yapmak da o kadar yanlıştır.

Haklı son:

Gökalp- Milliyet fikri önce gayri müslimler, sonra Arnavutlar ve Araplar, en sonun da Türkler arasında doğdu. Türklerin sona kalması sebepsiz değildi(s.2).

Karagülle- Milliyet fikri, Osmanlı Devleti’ni parçalamak amacıyla Batı’nın kışkırtması ile doğdu. Türkler kendi devletlerini yaşatmak için çok çaba harcadılar, milliyet fikrini ise son çare olarak benimsediler. Çünkü Osmanlı Devleti’nin yıkılacağını anlamışlardı.

Mustafa Kemal, milliyet fikrini biraz daha farklı yorumlayarak, Anadolu’da yaşayan Müslüman halka “Türk” diyerek milliyetçilik yaptı. “Türklük” dine dayalı bir kavram olarak kullanıldı. Din ise Anadolu’da anlaşıldığı şekliyle ile benimsendi. Yazı dili zorunlu olarak Türkçe yapıldı, kıyafet ise Batı’dan alındı.

Özdemir- AB süreci bir kenara bırakılırsa Avrupa, tarihinde bir kez “bir” ve “beraber” olabilmıştır. Roma İmparatorluğu’nun bile başaramadığı birliği Katolik Kilisesi başarmıştır. Ticaret burjuvazisinin Avrupa’daki egemenlik arayışı, yeni muhalefet konularını gündeme

getirmiştir. Millî kiliselerin oluşması ile başlayan milliyetçilik hareketleri, ticaret burjuvazisinin zaferi ile sonuçlanmıştır. Bu mücadeleden halkın ne kazandığı hala tartışılabilir, kilisenin yenildiği ve Avrupa'nın birlik ve beraberliğinin bozulduğu ise kesindir. Avrupa'da başarı ile uygulanan muhalefet modelini Osmanlı Devleti'nde uygulayanlar da, aynı ticaret burjuvazisi ve onun işbirlikçileridir. Fakat Türk milliyetçiliği, örneğin Arap milliyetçiliğinden farklı gelişmiştir. Arap milliyetçiliğinde Hıristiyan Araplar çok etkin iken, Türk milliyetçiliğinde Türklükten çok, Müslümanlık daha etkin olduğundan gayri müslimler yer almamıştır. Cumhuriyet döneminde Pomakların, Boşnakların, Kürtlerin "Müslüman" anlamında "Türk" sayılması ilginçtir. Mîsâk-ı Millî sınırları içinde yaşayan Müslümanların Türk olarak tanımlanması da oldukça önemlidir. Irklar farklı olsa da ortak nokta tekti: O da Müslüman olmaktı. Bunun yanında İstiklal Savaşı'nda Ankara'yı desteklemelerine ve Türkçe konuşmalarına rağmen Orta Anadolu'da yaşayan ve 1924'te nüfus mübadelesi ile Yunanistan'a gönderilen Ortodoks Hıristiyan Türklerin ve Hıristiyan Gagavuz Türklerinin "Türk" sayılmaması, Türk'ün Müslüman anlamına geldiğini kanıtlar niteliktedir. Cumhuriyetin ilerleyen yıllarında paradoks gibi görünen ırkın din anlamında kullanılması, milliyetçiliğin içeriğinde de bazı sorunlar yaratmıştır. Sorunu yaratanlar ise, sonraları "Türk"ü dini içeriğinden soyutlayıp "ırk" anlamında kullananlardır.

Görev adamı olarak aydın:

Gökalp- Türk aydınları, "Türklük yok; Osmanlılık var", diyorlardı (s.3).

Karagülle- Osmanlı aydını devletini yaşatmak için yeni bir "birleştirici" aramıştı. Bu din olamazdı, çünkü yarı yarıya gayri müslim vardı. Türklük de olamazdı, çünkü Türklerin sayısı çoğunluğu oluşturamıyordu. Bu nedenle "Osmanlılık var" diyorlardı. **Mustafa Kemal**'den sonra Türk milliyetçiliği, Atatürkçülüğe dayandırılmak istendi. Oysa **Mustafa Kemal**, Türk milliyetçiliğini "vatan, din, dil ve kıyafet birliği"ne dayandırmıştı.

Özdemir- Osmanlı Devleti, kavimler koalisyonundan oluşmaktaydı. Dış etkiler sonucu koalisyon sarsılmaya başladığında, bazı aydınlar "Araplık, Türklük, Kürtlük... yok, Osmanlılık var" dediler. Oysa Osmanlı gibi Arap da, Türk de, Kürt de bir realiteydi. **II.Abdülhamit**'in ve **Mustafa Kemal**'in Müslüman anlamında kullandığı "Türk", sonraları bazı çevrelerde ısrarla ırk anlamında ele alındı. Irkları, Müslüman anlamındaki Türk kimliği çatısı altında birleştirmekten uzak duranlar, Osmanlı'ya verdikleri zararın bir benzerini Türkiye Cumhuriyeti'ne de verdiler...

Eskiye isimde yenilemek:

Gökalp- Tanzimatçılar, Osmanlıcılığa yeni bir mana yüklediler. Türklerin dışında kimse bu yeni manayı benimsemedi(s.3).

Karagülle- İnsanları boş kelimelerin peşinden sürükleyebileceklerini sananlar yanıldılar. İnsanlar, ancak gerçek idelerin peşinden koşarlar. Günümüz Atatürkçüleri de, halkı böyle boş kelimeler peşinde koşturabileceklerini sanıyorlar ve sadece kendilerini aldatıyorlar.

Özdemir- Tanzimatçılar devleti ve toplumu Batı standartları ile kurtarmaya kalkıştılar ve devlet de sonunda Batı standartları içinde yok oldu. Tanzimat'la gelen birçok kavram gibi Osmanlıcılık da,

toplumun yabancı olduğu bir kavramdı. Tarihte imparatorluklar hep kavimler koalisyonundan oluştu. Koalisyon içinde dönem dönem bazı kavimler daha etkili olurken, bazıları da arkalara itilmiş olabilir. Gerçekte kavimlerin iradesini ortadan kaldıran yönetim modelinin özelliği, ne olursa olsun, yanlıştır ve basit bir kavimler başkaldırısı ile kolayca da yıkılabilir. İnsanların hangi kavimden olduklarını hatırlamaları ve iradelerine sahip çıkmaları, imparatorlukların dağılması için yeterlidir. Osmanlı'nın başına gelenler de bunlardan başkası değildir.

Asrî milliyetçilik:

Gökalp- Asrımız milliyetçilik asrıdır. Milliyet duygusunun egemen olduğu bir devleti ancak milliyet zevkini nefsinde duyanlar idare edebilirler(s.3).

Karagülle- İnsanlar; insanlık, ulus, il, bucak ve ocak şeklinde iç içe organize olmuşlar. Devlet aynı dili konuşan, ülkesine hâkim, kendisini askeri güçle savunabilen ulusun oluşturduğu sosyal yapıdır. Ulus bir realitedir. Ancak başka realiteler de vardır. Din de bir realitedir.

Özdemir- Geçen yüz elli yıl bizim için ırkçılığın popüler olduğu bir çağdı. Fakat Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk dönem Türkçüleri, Batılı anlamda milliyetçi değillerdi. Müslüman ve Türkçe konuşan kitleyi baz alarak, Müslüman Türk ırkı ile birlikte hareket etmeyi kabul edenleri de Müslüman anlamında Türk saydılar. Hangi açıdan bakılırsa bakılsın "Türkçülük" 1940'a kadar "dini bir milliyetçilik"tir. Bizde böyle bir milliyetçiliği zorunlu kılan, biraz da çağın siyasal koşullarıydı. Çünkü İslamsız ve Müslümansız hareket edemeyeceğimizi biliyorduk. Bu nedenle Milliyetçilik çağında dindarlığımızı bu kez "milliyetçilik" kalıpları ile sunduk. Şimdilerde ise durum **Gökalp**'in öngörüsünü aşmış gibi. Milliyetçiliğin kaynağı göstertilen Batılı uluslar, şimdilerde ulusal yetkilerinin önemli bir kısmını, daha üst "birlik"lere devretmenin zevkini yaşıyor. Seksen yıl önce milliyetçilik zevkini oldukça ihtiyatlı ve mesafeli tadan Türkler, bugünlerde ulusal yetkilerini Brüksel'e devreden son ülke olmanın buruk zevkini yaşıyor!

Reçberin memurluğu:

Gökalp- Türkler memur ve reçber oldu. Memurlar da bir çeşit zihni reçber olduklarından Türklük reçberlik oldu. Ekonomik ve sosyal faaliyetler azınlıklara geçtiği sırada Türkler, bir şey kaybettiklerini anlamadılar(s.4,5). Bu nedenle devletlerini kaybettiler.

Karagülle- Anadolu'ya gelen Türkler reçber bile değildi. Çoban ve askerdi. Yörükler yazın yaylada hayvan güderdi, kışın da köye inerdi. Hayvanları yerli Hıristiyanların tarlalarındaki otları yer ve gübrelerdi. Yörükler yazın yaylaya çekilir, yerlilere hiçbir zarar vermezdi. Oğuzlar ise askerlik yapar, çok az vergi karşılığı yerli halkı korurdu. Hıristiyanlar ise askere gitmezdi. Bu uyum Türkleri Anadolu'da 900 yıl huzur içinde yaşattı. Sanayileşmenin başladığı dönemde Osmanlı Devleti yaşanmış olduğundan ve dış saldırılara karşı koyamadığından yıkıldı. Sanılanın aksine, Osmanlı Devleti'nin içinde ciddi bir sorun yoktu. İnsanlık tarihinde bir aşama olan imparatorluklar devri sona eriyordu. Nitekim Osmanlı'dan sonra İngiltere ve Rusya da aynı şekilde dağıldı.

Özdemir- Gökalp ve **Karagülle**'nin dediğine ek olarak şunu da söylemek gerekir. Muhammed (AS) Medine Mukavelesi'nde 2 Mü'min, 7 Müşrik Arap ve 3 de Yahudi kabilesi ile Medine'yi savunma antlaşması yapmıştı. Bu gerçekleşmedi. Çünkü Medine'deki Müşrik Araplar Müslüman oldular, Yahudiler de verdikleri sözde durmadılar. Fakat Muhammed (AS), Mekke'nin fethinden sonra düzenlediği Hüneyn Savaşı'na Mekkeli Müşriklerden gönüllüler aldı ve galip geldikleri için de ganimetten pay verdi. Mü'minler Peygamberin bu tutumunu dikkate almadılar ve orduyu sadece Mü'minlerden kurdular. Dolayısıyla da ordunun yükünü üzerinde taşıyan Müminler, askerlik dışı hizmetlere fazla zaman ayıramadılar ve bu alandaki gelişmelerin dışında kaldılar. Osmanlı Devleti'nin çok uzun süren savaş yıllarında Mü'minler askerlik, tarım ve hayvancılık dışındaki meslekleri öğrenemedi ve sonuç çok ağır oldu. Osmanlı Devleti'nde meydana gelen olumsuz gelişmelerin iki önemli nedeninden biri budur. Müminlerin Cumhuriyet döneminde başlayan her mesleği öğrenme ve rekabet edebilme çabası, uluslararası sermayenin İstanbul merkezli temsilcilerinin varlığını tehdit edebilecek işaretler vermeye başlayınca da "yeşil sermaye" ayrımına tabi tutulup ağır bir şekilde suçlandılar. Bu gelişme İslamcıları da Milliyetçileri de fazlası ile üzdü.

Sanayi toplumunda yurttaş olmak:

Gökalp- Memurların üretimle ilgileri yok. Çiftçi ve çobanlar ise tabii üründen yararlanıyor. Sanayici ve tüccar ise öyle değil; üretici olduklarından ülkelerini geliştiriyorlar. Çoban ve çiftçilerin çağdaş devleti kurmaları mümkün değil(s.5).

Karagülle- İnsanlığın sosyal ve ekonomik evrimi devam ediyor. Kentleşme başladıktan sonra uygarlıklar kentlerde oluştu ve gelişti, ancak savaşta geri kaldı. On bin yıldır, kent-kır savaşı dengede gidiyordu. Son asırda sanayileşip de üstün silah gücü elde eden kentlilere karşı kır dayanamadı. Dolayısıyla kentleşme gerekli hale geldi. Bugün de tüm dünyada kentleşme devam ediyor. Türkiye 1950'den sonra hızla kentleşti.

Özdemir- Kanıtlanmasında güçlükler yaşansa da her kavmin bir karakteri ve becerisi vardır. İsrailoğulları'nın tüccar, Türklerin asker olması gibi. Bu Türklerin askerlikten başka bir meslekte başarılı olamayacakları anlamına gelmez. Çünkü kavim, kendi ihtiyaçlarını kapalı toplum içinde karşılayabilecek büyüklükteki bir topluluktur. Türkleri asker, Yahudileri tüccar yapan beceri, 3-4 bin yıllık bir deneyimdir. Türkler'in askerlikten, Yahudiler'in ticaretten vazgeçmeleri ve birikimlerini israf etmeleri tüm insanlık için zararlıdır. Bu nedenle Türklerin asker özelliklerini koruyarak tüm ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamaları gerekir. Çünkü askerlik dışı ihtiyaçların karşılanmaması, beraberinde bağımlılığı, o da tavizleri gündeme getirmekte ve dolaylı olarak da askeri becerileri etkisiz kılabilmektedir. Bu bağlamda asker millet Türklerin, askeri sanayii geliştirememelerinin ne kadar büyük bir yanlış olduğunu söylemeye gerek yok, sanırım.

Bürokrasinin devleti sermaye sınıfına karşı mı?

Gökalp- Hangi millette hükümet iktisadi sınıflara dayanırsa, orada hükümet daha kuvvetli olur. Çünkü tüccar, sanatkâr, iş adamı sırf kendi çıkarı için hükümetin kuvvetli olmasını ister. Hangi millette de hükümet memura dayanıyorsa, orada hükümet zayıf olur. Çünkü

alt kademedeki memurlar yetkili makamlara yükselmek, yüksek memurlar da daha yüksek makamlara çıkmak için hükümeti düşürmeye çalışırlar. Türklerin milli bir mefkûresi olmadığından şahsi halklarını korudular ama sosyal haklarını oluşturamadılar. Devletimiz bundan çöktü (s.6,7).

Karagülle- Bürokratik yönetim geçici yönetimdir, bürokrasi yakında ortadan kalkacak, yerini serbest meslek ve nöbetleşme alacak. Türklerde şahsi ahlak güçlüdür, sosyal ahlak ise çökmüştür. Çünkü mevcut sosyal yapı, geleneksel bünyesine yabancıdır ve dayatılmış bir yapıdır. Osmanlı Devleti, bu nedenle yıkılmadı ama Türkiye Cumhuriyeti bundan dolayı gelişemedi.

Özdemir- Bürokratik devlet modelinin başarısızlıklara neden olacağına kuşku yok. Fakat iktisadi sınıfların sağlayacağı başarıyı ihtiyatlı karşılamak gerekir. Çünkü devlet adalete, ekonomi kâra dayanır. Devletin asli görevi güvenlik iken, iktisadın amacı kârdır. Osmanlı Devleti güvenlik amaçlı bir devlet yapısına sahipti. Batı devlet düzenine öykünmeye başladığında, stratejik olarak yeni bir konsept içinde hareket etmek zorunda kaldı. Kara Avrupa'sı modeli askeri stratejiler, milli devlet modeli içinde oluştuğundan, Osmanlı Devleti yeni stratejinin gereği olarak sınıfsal temeli olmayan iktisat, eğitim, sağlık, hukuk, adalet... konuları ile ilgilenmek zorunda kaldı. Batı'da iktisadi sınıfların çıkarları adına hareket eden bürokrasi, Osmanlı'da sınıfsal ve toplumsal temeli olmayan konularla devleti kurtarmaya çalıştı. Bir süre sonra bürokrasi, vazife edindiği işleri, milletin aleyhine yabancı şirketlerin ve azınlıkların lehine, yüzüne gözüne bulaştırdı. Milli devlet konseptinde geliştirilmiş yeni stratejik tercih, birçok unsurun devletten kopuşunu daha da hızlandırdı. Yeni stratejik tercihin, devleti dağıtacağını ama sonunda millî bir devleti de kaçınılmaz olarak doğuracağını biliyorlar mıydı, bilmiyorum. Ama Türkiye Cumhuriyeti bu gelişmelerin sonunda doğdu. Devletin güçlü olmasının ve toplumun refah düzeyinin yükselmesinin temel koşulu siyasetin adalet, ekonominin kâr, bilimin doğru ve dinin iyilik-güzellik için dengeli bir şekilde kurumlaşması olabilir. Zulümsüz yönetim, sömürsüz ekonomi, yasaksız bilim ve baskısız bir din için bu denge gereklidir.

Türke dayanmak!

Gökalp- Türklük, "kozmpolitik"e karşı İslamiyet ve Osmanlılığın hakiki istinatgâhıdır (s.7).

Karagülle- Emeviler halkı zorla Müslüman yapma yolunu tutmuşlar. Abbasiler'den beri kurulan İslam devletleri ise işgal ettikleri yerde, Hristiyan ve diğer dinde olanları serbest bırakmışlar, onlardan sadece vergi almışlar. Tanzimat'tan sonra azınlıklara da eşit haklar tanındı, haraç kaldırıldı, normal vatandaş oldular. Bu da iç çatışmaya neden oldu. Sonunda Osmanlı toprakları üzerinde çok sayıda İslam devleti kuruldu. Bir de zayıf Balkan devletleri kuruldu. Türkiye'de azınlıklar kendi kendilerini tasfiye ettiler. Evet, Türklük Osmanlı Devleti'ni dağıttı ama Türkiye Cumhuriyeti'ni oluşturdu ve Türkiye'yi Müslümanlık açısından saflaştırdı. Türklük, İslamlaşmaya yaradı ama Osmanlılığı yok etti. Tarihin normal akış çizgisi böyle bir sonuç doğurdu.

Özdemir- Türklük, gerçekte İslamiyet'e ve Türkiye Cumhuriyeti'ne istinatgâh olmuştur. **Gökalp**'in ve **Mustafa Kemal**'in kavramlaştırdığı Türklük, gerçekte Türkiye Cumhuriyeti'ni %99 Müslüman yapmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusalcı bir devlet olması

Tanzimat öncesi stratejik tercihe, %99 Müslüman olması ise **Ziya Gökalp** ve benzeri düşünürlerin etkisi ve **Mustafa Kemal**'in tercihine dayanır.

Tanım dili olarak Türkçe:

Gökalp- Yazı dili terimlerle oluşur. Halk dili ile tanım yapılamaz. Bundan dolayı terimlerin kaynağı dini kitaplardır(s.8).

Karagülle- Gökalp, ana dil ile uygarlık dilinin oluşamayacağı görüşünde. Bir bakıma doğrudur. Arapça ancak 400 yıl sonra uygarlık dili haline geldi ve sadece Kur'an'a dayanıyordu. Ama Arapça uygarlık dili olduğunda da halk artık o dili konuşmuyordu. Dünyada iki uygarlık dil var. Arapça ve Latince. Biri Kur'an'a, diğeri Tevrat ve İncil'e dayanır.

Öztürk- Tevrat ve İncil'in tek dili Latince mi?

Özdemir- Yunanca ve Latince'nin İngilizce, Fransızca, Almanca... da yaşaması ve bu dilleri geliştirmesi gibi Arapça'nın da Türkçe ve Farsça gibi dilleri zenginleştirmesi ve uygarlık dili yapması mümkündür. Osmanlılar uygarlık seçimlerini Batı'dan yana yapınca, Osmanlıca'nın Yunanca ve Latince'nin işgaline girebileceğini düşünerek Encümen-i Daniş'te ciddi çareler aradılar ve kısmen de buldular. Cumhuriyet döneminde Encümen-i Daniş'in benimsediği yöntem, Arapça ve Farsça'ya karşı kullanıldı. **Mustafa Kemal**'in Türkçe'yi akademik dil haline getirme çabası, bir süre sonra Arapça ve Farsça düşmanlığına; sessiz ve sakin bir şekilde de Batı dilleri hayranlığına dönüştürüldü. Her konuda olduğu gibi itina ile uygulandığında yararlı olabilecek devrimler, basit ama stratejik müdahalelerle Batılıların yararına, ulusumuzun da zararına dönüştürülebilmiştir.

Dilin sonu:

Gökalp- Batı'da Yunanca'nın etkisi ile gelişmiş olan Latince, uygarlık dili olmuştur(s.8).

Karagülle- Uygarlık bir tek ulusun çabası ile oluşamaz. Ancak uluslararası çabalarla gelişir. Bu da ancak ortak bir metine dayanırsa olur. Batı'nın ortak metni Tevrat ve İncil'dir, sonra da Kur'an olmuştur. Bir uygarlığı oluşturan uluslar, ortak dil ile anlaşarak uygarlık meydana getirirler. Önce Yunanca'dan Arapça'ya tercümeler yapılmış, sonra Arapça'dan Latince'ye tercüme yapılmış ve böylece bu iki uygarlık dili birlikte Batı Uygarlığını oluşturmuştur. Bundan sonra da bu iki dil, uygarlık dili olarak kalacaktır. Başka bir uygarlık dili de oluşmayacaktır. Çünkü yeni kitap gelmeyecektir.

Öztürk- Kur'an Batı'nın ortak metni midir? Batı'nın İslam düşünürlerinin, özellikle İslam Felsefecilerinin eserlerinden çeviriler yapması Kur'an'ı anlamaları demek değildir. Ayrıca Batı'da bilimsel gelişmeler milli dillerin ilim dili olması ile mümkün olmuştur.

Özdemir- "Tarihin sonu" gibi "Dilin sonu"nu da tartışabiliriz. Tevrat, Zebur ve İncil'in orijinal dili Latince değildi. Kutsallar Latince'ye çevrildi ve asıl dillerinden daha iyi okundu. Doğal olarak da Latince önemli bir gelişme gösterdi. Benzer bir gelişme gelecekte de olabilir, Ruslar veya Çinliler Müslüman olabilirler, Kur'an Rusça veya Çince'de çok daha iyi okunabilir ve geleceğin uygarlık dili Rusça veya Çince de olabilir...

Batı'yı Arapça ile anlamak:

Gökalp- Bugün Batı uygarlığını alırken bile Arapça ve Farsça kelimeler kullanmak zorunda kalıyoruz(s.8).

Karagülle- Osmanlılar Batı Uygarlığı'nı Arapça ile almaya çalıştılar. Birçok yeni kelimeyi Arapça'dan türettiler. Harf inkılabı ile bundan vazgeçildi. Türkçe kelimeler üretilmek istendi. Tabii ki, mümkün olmadı, Latince kelimeler girdi. Yani Türkçe'de şimdi hem Arapça hem de Latince kelimeler kol geziyor. İki uygarlığın sentezi ancak böyle mümkün olacak. Kur'an Arapçası ile Batı Uygarlığı'nı dillendirdiğimizde yeni uygarlığı da kurmuş olacağız.

Öztürk- Çağımızın uygarlığı ile Kur'an arasındaki ilişki mutlak mıdır? Kur'an'ın ilkeleri ile çağdaş medeniyet arasında ilişki olsa kapitalizm doğar mıydı? Batı bilimi oluşurken Kur'an'dan yararlanılsaydı, kapitalizm bu kadar acımasız olur muydu?

Özdemir- Bir dönem Farsça, sonra Arapça'nın etkisinde kalan Türkçe, bugünlerde de Batı dillerinin etkisi altında. Osmanlı medreselerinde okunan Arapça metinlerin tamamı akademik önermelerden oluşmaktaydı. Arapça sadece ve sadece bilimsel metinler ve konular üzerine inşa edilmişti. Arapların günlük yaşamını konu alan, herhangi bir Arap ülkesinde alışveriş yapmak, eğlenmek, gezmek... gibi ihtiyaçları karşılayan bir Arapça öğrenimi yapılmıyordu. Yani sadece ilmi amaçlar için Arapça öğrenilirdi. Oysa Batı dillerinin öğrenimi öyle mi? İlköğretim ve lisede olduğu gibi üniversitede bile yabancı dil derslerinde, o dilin konuşulduğu ülkenin günlük hayatı, alışverişi, kültürel etkinlikleri, turizm pazarlaması, tarihi övünç kaynağı olaylar ve kişiler... öğretiliyor. Bugün geldiğimiz nokta ne **Gökalp**'in, ne de **Mustafa Kemal**'in eseridir. Onların başlattığı, sonradan basit ama stratejik bir müdahale ile emperyalist bir faaliyete dönüşmüştür.

Gazete milleti:

Gökalp- Gazete milletleri oluşturur. Din kitapları ise medeniyetleri oluşturur(s.9).

Karagülle- Ulusu oluşturan topluluk, kültürü de oluşturur. Bunlar dil, sanat, teknik ve hukuktur. Din kitapları ise uygarlıkları oluşturur. Bunlar ilim, din, ekonomi ve yönetimdir, anayasadır. Kur'an'dan sonra yeni kitap gelmeyecek. Yeni uygarlık ise Kur'an'ın müsbet ilme göre yeniden yorumlanması ile doğacaktır. Bizim Akevler'de yaptığımız budur, Adil Düzen de budur.

Öztürk- Müsbet ilim ile Kur'an arasında mutlak bir ilişki var mıdır? Bir insan dindar veya dinsiz olsa da ilim yapabilir. Bana göre modern bilim ile Kur'an arasındaki ilişki görecelidir. Modernizmle hesaplaşmadan Kur'an'a dayalı bir adil düzen kurulamaz. İslam'ı modernizme eklemlenmek, İslam'a yapılan en büyük kötülük olur.

Gökalp bu ayrımı aşağıda yapmıştır.

Özdemir- Bence **Gökalp**, gazete ve onun benzeri olanakların gücünü abartıyor. Ortada bir ulus varsa ve kendisini tanıtmıyorsa, gazete ve buna ilaveten radyo ve televizyon etkili olabilir. Kutsal kitapların gücü ise gazete ile karşılaştırılamayacak kadar fazladır. Kitap, her şeyden önce okumak yazmak demektir. Kutsal okumaya ve yazmaya başlayanlar Mü'minler, zamanla her şeyi yazmaya ve okumaya başlamışlar. Uygarlık da yazı ile başlamıştır. Kutsal kitaplar inananları aynı dil, kelimeler, alfabe, konular ve onun doğurduğu tartışma ve gelişmeler etrafında iş bölümü yapmaya zorlar. Bu da gelişmeye ve uygarlaşma neden olur.

Sanayileşerek çağdaşlaşmak:

Gökalp- Çağdaşlaşmak, Avrupalılar gibi sanayileşmek demektir; şekilce ve maişetçe Avrupalılara benzemek değildir. Ne zaman bilgi ve sanayide Avrupa'ya ihtiyacımız kalmazsa o zaman çağdaşlaştığımızı anlarız(s.11-12).

Karagülle- Bir meslekte gelişmeye başlayan bir topluluğa yetişmek mümkün değildir. Batı ekonomide ve sanayide bizden birkaç asır öndedir. Biz onların arkasından koşabiliriz ama onları geçemeyiz. Batı bu sahada en ileri günlerini yaşıyor. Daha ileri gitmek, onlar için bile mümkün değil. Biz Doğu'dakiler hukukta ve yönetimde yenilik yapabiliriz. Yani ekonomik yapıda değil; sosyal yapıda inkılap yapabiliriz. Ekonomide ve teknikte onlardan yaralanabiliriz ama onları geçme gibi bir düşüncemiz olmamalı. Osmanlıların ve Cumhuriyetçilerin yanıtladıkları konular bunlar. İnsanlığın bugün yeni tekniğe değil; yeni hukuka ihtiyacı var.

Öztürk- Sosyal yapıdaki değişiklik ekonomi ve tekniği etkilemez mi? O zaman **Fukuyama**'nın "Tarihin Sonu" tezi doğrudur.

Özdemir- "Çağdaşlaşmak, Avrupalılar gibi sanayileşmektir" tezi, İslamcılar tarafından da uzun süre savunuldu, fakat sanayileşmenin "konusu"nda ciddi bir tartışma olmadı. **Karagülle**'nin sözünü ettiği sosyal yapının yenilenmesine dayalı yeni çağdaşlaşma stratejisi ise ancak "muasır medeniyetin fevkine" çıkmakla mümkün.

Türkçü İslamcılığın çağdaşlaşması:

Gökalp- Türkleşmek ve İslamlaşmak mefkûreleri arasında bir çelişki olmadığı gibi bunlarla çağdaşlaşmak ihtiyacı arasında da bir çelişki yoktur(s.12).

Karagülle- Türklük ulusun bedeni, İslam ruhu, çağdaş uygarlık ise giysisidir. Dolayısıyla aralarında çelişki yoktur; tam tersine, birbirine dayanır. Ne var ki, çağdaşlaşmak yerine çağdaş uygarlığın üstüne çıkmak hedef olmalıdır. **Mustafa Kemal** bunu 1933'te söylemiştir.

Özdemir- Gökalp, İslamsız bir Türkçülük düşünmediği için ve İslamcılık ile Türklüğün amacının Batı ile aradaki farkı kapatmak, sonra da geçmek olduğundan, bu üç akımı sanılanın aksine aynı amaçta birleşmiş akımlar olarak görmektedir. Bu bakış açısı, tarafların birbirini çok iyi anladığı bir ortamda doğrudur. Aksi halde ayrı yönlere hareket eden, amaçları farklı akımlar olarak görülecektir. Bizce de bu üç akımın amacı 1940'a kadar aynı idi. **Ziya Gökalp - Mustafa Kemal** ekolünün Türkçülük, İslamcılık ve Çağdaşçılık yorumu, 1940'tan sonra, Müslümanlık anlamındaki Türkçülük ırkçı Türkçülüğe, gündemi değiştirilerek Ortadoğu içerikli sorunlarla yoğrulan ve Yahudi düşmanlığının öne çıkarıldığı İslamcılığa ve Batıcılık (Çağdaşçılık) da İslam Dini'nden arındırılmış Batıcılığa yani modernizme sapmıştır veya saptırılmıştır. Bunda İkinci Dünya Savaşı koşullarının etkili olduğu düşünülebilir.

Avrupa sanayiciliği:

Gökalp- Avrupa'dan yalnız ilmi ve tekniği alacağız, dinde ve milliyetçilikte bizim Avrupa'ya ihtiyacımız yoktur(s12).

Karagülle- Bir ulus dili, sanatı, tekniği ve hukuku kendisi için yine kendisi üretir. Komşularından etkilenir. İlim, din, yönetim ve ekonomi ise uluslar arasındadır ve insanlığındır. İlimde Avrupa bizden ileridir ama dinde de biz Avrupa'dan ileriyiz. Onlardan ilmi alırken, biz

de onlara “din”i verebiliriz. Bu da şudur: Her din varlığını sürdürecektir. Ancak her din, müsbet ilmin verilerine göre kendisini yenileyecektir. Bunun metotlarını “fıkıh usûlü” ilmiyle Müslümanlar ortaya koymuştur. Bu ilim bizde var, bunu insanlığa öğretebiliriz.

Öztürk- Hangi dini yaşantıyı Avrupalılara model göstereceğiz? Avrupalı âlimler usûlü fıkıhı incelemeler mi? **Karagülle**’nin görüşleri tarihi gerçeklikten kopuk.

Özdemir- Muasırlaşmacıları (çağdaşlaşmacılar) Batıcılar olarak anmak istiyorum. Batıcılar gibi Türkçüler ve İslamcılar da, Avrupa’dan bilim ve tekniği almayı düşünüyorlardı. Batıcılar din hariç her şeyi Batı’dan alabileceğimizi açıkça savundular. Sonuç Batıcıların düşündüğü gibi oldu. Ya biz sadece bilim ve teknolojiyi almayı bilemedik ya da Batı bilim ve teknolojisini reddedemeyeceğimiz bir şekilde, diğer değerleri ile birlikte bir paket halinde sundu, biz de kabul ettik.

Türkleşmeliyiz, İslamlaşmalıyız, Çağdaşlaşmalıyız:

Gökalp- Türkleşmeyi, İslamlaşmayı ve Muasırlaşmayı birlikte ele almalıyız(s.12).

Karagülle- Tarihte uygarlıklar bin senede bir yenilenmiştir. Her uygarlık iki uygarlığın sentezinden doğmuştur. Üçüncü bin yılda da uygarlık yenilenecektir. Bu da Avrupa Uygarlığı ile İslam Uygarlığı’nın sentezinden doğacaktır. Bunu Türkler yapabilir. Üçüncü bin yıl uygarlığı daha ileri bir uygarlık olacaktır. Tarihe mal olmuş birinci Kur’an Uygarlığı’ndan farklı ve daha ileri bir uygarlık olacaktır. Yine Kur’an’a dayanacak ama yeni bir uygarlık olacaktır. Hem Batı hem Doğu uygarlıklarının verilerinden güç alınacak ama yeniden dizayn edilecektir. Şunu atalım, bunu alalım şeklinde olmayacaktır. Örneğin dinde laiklik ilkesini atamayız, laiklik içinde Türk ve Müslüman olacağız. İrkçılığa dayanan Türkçülük, tarih olduğu gibi devletin hâkimiyetinde veya devlete hâkim bir din de olmayacaktır.

Öztürk- Kur’an ilim yapmayı emreder ama Kur’an’dan müspet ilim üretilemez. **Karagülle**’nin görüşleri naif (!) İslam’ı yeni dünya düzenine kuyruk yapıyor.

Özdemir- Türkçülük ile İslamcılık, her zaman bir arada ele alınabilecek mesafeli yakınlıklarını korumuşlardır. Fakat Batıcılık için aynı şeyi söylemek zor: Osmanlı batılılaşmasının amacı, Müslüman kalınarak Batı Uygarlığı’nı almaktı. Cumhuriyet’in ilk dönem batıcılığı ise İslamî davranılsa bile, bunu kesinlikle batıcılık gibi sunmak şeklinde oldu. Cumhuriyet’in ikinci kuşak batıcıları ise ikiye ayrıldılar. Gizli Müslümanlığı sürdürmekten yana olanlar gittikçe azalırken, İslamiyet’i her koşulda dışlayan batıcılar (modernleşmeciler) hızla güçlendiler. Solun ve sosyalizm – komünizmin ateşli savunucuları olan modernistler, İslam’ı hiçbir koşulda benimsemediler. Bu nedenle de Türkçüler ve İslamcılar, modernleşme yanlısı batıcılarla ortak bir payda oluşturmamışlardır. Fakat Batıcılık ilk politika değişikliğini **Lozan Antlaşması**’nın hemen akabinde yaptı. İslam’a çok uygun icraatlar bilinçli bir şekilde İslam’la ilgisi yokmuş gibi, sırf akıl ve bilim emrettiği için yapılmış gibi davranıldı. Bu tutumu parlamentoda görev alan İslamcılar onayladığı gibi parlamento dışındaki büyük İslamcı çoğunluk da onayladı. Hatta bunları onaylayanların sayısı sanılandan da çok fazla oldu. Bir süre sonra örtülü İslam sempatisini batıcılar arasından, içinde İslam’a ait hiçbir değeri bilinçli olarak benimsemeyen batıcılar yani modernleşmeciler çıktı. Hiçbir koşulda İslam’dan hazzetmeyen

modernistler, kısa süre sonra sosyalizm - komünizm akımına kapıldılar ve Türkiye'nin geleceğini bu ideolojik blokta aramaya başladılar. Bu nedenle de batıcıların bu kesimi ile Türkçüler ve İslamcılar bir arada düşünmek mümkün olmadı.

Biz buyuz:

Gökalp- Türk milleti, Ural-Altay ailesine, İslam ümmetine ve Avrupa Uygarlığı'na mensuptur(s.13).

Karagülle- Devlet dışı karşı savunma gücüne sahip bir organizasyondur. Herkes dinini, örfünü yaşayacak, ana dilini konuşacak ve istediği işi yapacak; devlet de bunu koruyacak. Yani devlet ortak dışı savunmayı örgütleyecek ve ona dayanacaktır. Bunun için de iki şeye ihtiyacı olacaktır: Ortak bir yurt ve ortak bir dil. İnsanların birbirlerini anlamaları ve haklarını korumaları ancak bunlarla mümkün olabilir. Bu bir ülkede birçok dilin konuşulmasını engellemez. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak isteyenler Türkçe bilmeliler ama başka bir dil veya dilleri bilmek T.C. vatandaşı olmaya engel teşkil etmemeli. O halde **Türkleşmek demek, ortak bir yurda ve dile sahip olmak, İslamlaşmak demek herkesin kendi din ve mezhebinde hür olmak, yani laik olmak demektir. Çağdaşlaşmak ise uluslararası gümrüklerin ve vizelerin kalkması, halkın diğer ulus halkları ile yakın ilişki kurması demektir.** Demek ki, **Ziya Gökalp**'in ilkelerini şöyle sıralayabiliriz:

a) Uluslaşmak,

b) Laikleşmek,

c) İnsanlaşmak (uluslararası sosyal engellerin kalkması) Biz buna dördüncü

ilkeyi ekliyoruz:

d) Uygarlaşmak (Çağdaş uygarlığın üstüne çıkmak) Görülüyor ki, 1918

mantığı ile Üçüncü Bin Yıl mantığı hayli değişmiştir.

Öztürk- Karagülle'nin laiklik tanımı eksik. Ayrıca **Gökalp**'in görüşlerine yaptığı ilaveye gerek yok. Çünkü ilave edilen görüşler **Gökalp**'in fikirlerinde zaten var. Bazı görüşlerin bugün değişmiş olması normal karşılanmalı. O günkü modernizmdi, bugünkü ise potmodernizm... Modernizm döneminde dünyada 200 devlet vardı, yeni dünya düzeninde 2000 devlet öngörülüyor.

Özdemir- Bence laiklik, ulusçuluk, çağdaşlık... gibi değerlerin, "insan hakları" temelli ve onun türevleri olduğu bir geleceği yaşayacağız. **Öztürk**'ün modernizm tanımlamasına gelince. Osmanlı Devleti, kendisini Batıyı örnek alarak yeniledi. **Gökalp** ve **Mustafa Kemal** buna "muasırlaşmak" demiş olsalar da gerçekte bu Batılılaşmaktı. Her ne olursa olsun Batılılaşmak da muasırlaşmak da bize ait bir projeydi, yani Müslüman kalınarak batılılaşmaktı veya muasırlaşmak. Oysa modernizm, Batılı emperyalist odakların Batı dışı toplumlara sundukları içinde İslam'ın olmadığı bir batılılaşma projesidir. Bu nedenle tüm sol akımlar modernleşmecidir.

II - LİSAN

Türkçülerin, İslamcılar ve Çağdaşçıların dili:

Gökalp- Türkleşmek, İslamlaşmak ve Çağdaşlaşmanın dilde de görüntüsü vardır(s.14).

Karagülle- Allah insanı değişebilen ve uygarlaşabilen varlık olarak yaratmıştır. Sosyal ve ekonomik değişimler dildeki değişimlerle birlikte olur. Dildeki değişimleri araştırarak sosyal ve ekonomik değişimi de öğrenebiliriz.

Özdemir- Düşünce dili, dil de düşünceyi değiştirdiğine ve geliştirdiğine göre Türkçüler, İslamcılar ve Batıcıların Türkçe'nin gelişmesine katkılarının olduğunu görmek gerekir.

Dilin çağdaşlaşması:

Gökalp- Çağımızı temsil eden milletlerin gazetelerinden ve kitaplarından tercümeler yaparken bizde olmayan yeni kelimeleri ve kavramları da dilimize kazandırmış oluyoruz(s.14).

Karagülle- İnsanlar yeni kavramları dışarıdan aldıkları kelimelere, yahut kendilerinin ürettiği kelimelere veya o dilde var olan kelimelere yeni anlamlar yükleyerek geliştirir. Yeni kelimeler üretirken kendi dilinde ürettiği gibi uygarlık dili olmuş Arapça'da da üretir.

Özdemir- Yeni kelimeleri ve kavramları dile yerleştirmek ve eski kelimeleri dilden çıkarmak için yasakçı yöntemlere başvurmak doğru değil. Yeni kelime ve kavramlar, eskileri ile beraber, bir arada yaşayabiliyorsa gelişme var ve gelişme çizgisi belli demektir. Eskiye silmeye çalışmak, yenileri de temelsiz ve anlaşılmaz kılar. Ayrıca toplumda yeniyeye karşı gereksiz direnişler oluşur. **II.Abdülhamit** döneminde, eski ile yeni, ikisi bir aradaydı. Ama gelişme yeniden yanaydı. Eskinin tasfiyesi zamana bırakılmıştı. Cumhuriyet'in izlediği politikaların doğrultusu, Osmanlı'nın yenilikçi çizgisinin devamıydı ama yöntemi farklıydı. Cumhuriyet'in devrimci yöntemi, eskiyi yasaklayıp yeniyi hemen yerleştirmek oldu. Demokrasiye geçildiğinde de görüldü ki, eski yok olmamış, yeni de red edilmemiş...

Dil arkeolojisi:

Gökalp- Yeni kavramlar bazen lafızları da yeniliyor veya sadece manalarını değiştiriyor(s.14).

Karagülle- Dillerin kelime üretme özelliği vardır. O kelime dilde vardır ama o zamana kadar bir anlamı olmamıştır. Mesela "uçak" kelimesi "yatak" gibi uçmaktan bir alet ismidir. Bunun uçak icat edilmeden bir anlamı yoktu, sonradan türetildi. Bazen de kelimenin anlamı olur ama yeni anlamlar kazanabilir. Eskiden "araba" "at arabası" için kullanılırken şimdi otomobil için kullanılıyor.

Özdemir- Yeni, eski varsa olur veya onun devamı olabilir. Kök bir kelimedenden tarihte çok sayıda kelime ve kavram türemiştir. Türevlerin bir kısmı toplumda ve kültürde karşılığını yitirdiğinde

unutulmuştur. Unutulan birçok kelimenin tarihte çok önemli olaylara veya nesnelere karşılık olması, sonucu değiştirmiyor. Çünkü nesnelere ortadan kalkmış, olaylar da unutulmuşsa, kelimeler varlık nedenini kaybederler ve unutulurlar. Ama bazı kelimeler az veya çok kullanılsa da, günümüze kadar sözlü veya yazılı olarak gelebilmiştir. Aynı kökten türeyen her bir kelime, insanlık tarihinde her türlü olumsuz, yıkıcı ve yok edici koşullara direnerek bugüne gelebilir. Bugüne gelebilen türlerin her birinin, insanlık tarihi açısından önemli olayların ve düşüncelerin dildeki karşılığı olduğu bilinmelidir. Bu nedenle sadece konusu dil olan “kelime ve kavramlar arkeolojisi” oluşturularak dil temelli bir insanlık tarihi yazılabilir. Bütün dillerin çok önem kazanacağı “kelime arkeolojisi” bir bilim olarak disipline edilebilir, bununla ilgili kürsüler, bölümler ve enstitüler kurulabilir.

Olacak:

Gökalp- Gelecekte Batı dillerindeki kavramlara Türkçe’de de karşılık bulunacaktır(s.15).

Karagülle- Bir dilde, başka dildeki bütün kavramlara tam olarak karşılık bulunamayabilir. Topluluk uygarlaştıkça kendi dilini de o şekilde geliştirir. Çok ilkel dillerde çok ileri ifade tarzları olabilir. Herhangi bir kültür diğer ulusa tam olarak geçemeyeceğinden hepsine karşılık bulunamaz. Ancak ilim dilinde terimler oluşur.

Özdemir- Gelecekte “kelime arkeolojisi” oluşacak ve sadece Türkçe’nin değil; bütün dillerin önemi anlaşılacak.

Yabancı değil:

Gökalp- Dilimizde Arapça ve Farsça’dan türetilmiş kelimeler var(s.15).

Karagülle- Osmanlılar daha çok Arapça’dan kelime türeterek Batı Uygarlığı’nı kendi dillerinde ifade edebildiler. Bu Arapça, Kur’an Arapçası değildir. Bugünkü öz Türkçe de, Batı terimleri ile boğulmak üzere. Yeni kelime üretmeden önce yeni kavramlar üretmeliyiz.

Özdemir- Edebiyatın yapması gerekeni, siyaset yapmamalı. Türkçe’deki Arapça ve Farsça kelimelerden şikâyetçi olanlar, başlangıçta Türkçe kelimelerin kullanımını yaygınlaştırmak için söz konusu kelimeleri ayıkladılar ve bunun için çok çaba gösterdiler. Fakat 1950’den sonra Türkçe iyice kısırlaştığında da “Türkçe ile bilim olmuyor!” deyip İngilizce’ye ağırlık vermeye başladılar. **Mustafa Kemal**’in bütün devrimleri gibi dildeki yenilik çalışmaları da, ancak özenle yürütülmesi durumunda emperyalizmin emellerine hizmet etmeden ülke yararına uygulanabilirdi. Çünkü **Mustafa Kemal**, bir stratejist olarak emperyalizmin Türkiye’den istediklerini özenle verirken, zararlarını asgariye indirecek önlemleri de almıştı ve devrimleri faydası zararından çok modeller içinde uyguladı. **Mustafa Kemal**’den sonra bu hassasiyet veya beceri gösterilmedi veya gösterilemedi. Özellikle 1950’den sonra bu özen terk edildi, basit müdahalelerle devrimlerin çoğu zamanla emperyalizmin lehine, Türkiye tarihinin ve insanların aleyhine bir mekanizmaya dönüştürüldü. **Mustafa Kemal** yabancı dilde eğitim yapan bir tane okul yaptırmadığı gibi binlercesini de kapatmıştı. Fakat bugün yabancı dilde eğitim yapan okulları çağdaşlık ve ilerencilik olarak sunanlar, Atatürk’ün okullarında Atatürk neslini yetiştirdiklerini iddia etmekte. Ayrıca Türkçe eğitimi basit göstermekten de çekinmemekteler. Özellikle **Mustafa Kemal**’in kurucusu olduğu ve başka bir İslam

ülkesinde benzeri olmayan İmam Hatip Okullarına düşmanlık yapmayı ise görev edindiler. Bu çevrelerde, İmam Hatip mezunlarının yabancı dilde eğitim yapan öğrencilerden daha başarılı olması, tahammülü imkânsız bir stres yaratmaktadır. Basit olarak gözlemlediğimiz bu olayda bile **Mustafa Kemal**'in devrimlerinin nasıl bir sapma ile emperyalizme hizmete dönüştürüldüğü görülebilir. Oysa, İmam Hatip Okullarında okuyanlar maalesef ne Arapça ne de Farsça'yı öğrenebilmekteler ama Türkçe'den zorla silinmek istenen kelimeleri, derslerin konuları arasında öğrendikleri ve günlük dilde yaşattıkları ise kesin olarak doğrudur! Bugün Türk halkı İslam Uygarlığı ile Batı Avrupa - Anglosakson emperyalizmi arasında bir tercihe zorlanmaktadır.

Dilde gümrük, vize ve kota:

Gökalp- Yabancı kelimeler kaçak giriyor. Kendi dilimizde karşılık bulunabilir(s.15).

Karagülle- Bugünkü uygarlığı Kur'an Arapça'sıyla ifade edebilmeliyiz. Yeni uygarlığa ancak böyle gidebiliriz. Halk dilini ise Türkçe ile geliştirmeliyiz. Bunun için de Türkçe'yi çok iyi bilmemiz ve kendi ürettiğimiz araçlara Türkçe ad vermeliyiz. Batı'dan aldığımız uçağın adı airport olabilir. Ama bizim ürettiğimize "uçak" diyebiliriz. Sonraları o kelimeler kendiliğinden elenir, kalanlar da Türkçeleşmiş olur.

Öztürk- Karagülle, "Bugünkü uygarlığı Kur'an Arapça'sıyla ifade edebilmeliyiz.... Halk dilini ise Türkçe ile geliştirmeliyiz" derken bunun nasıl yapılacağını açıklamıyor.

Özdemir- Yabancı kelimelerin Türkçe'ye girişini engellemek için devletin gücünü kullanmak yanlıştır. Sonunda devleti ele geçirenler gücü, kendi politikaları için kullanırlar. Arapça ve Farsça'yı kovmak için uygulanan politika, sonunda Batı Avrupa dillerinin lehine bir uygulamaya dönüştü. Oysa Türkçe'ye ayrıcalık tanınmasına bile gerek yok. Devletin "hakem" olması, Türkçe'nin Doğu ve Batı dilleri ile yapacağı rekabetten gelişerek çıkması için yeterli olacaktır. Dilde serbest rekabeti, hiçbir devlet göze alamayabilir ama Türkiye almalıdır. Eğer devletin gücü "hakem" olarak kullanılmayacaksa, maalesef çağın koşulları gereği, devletin gücü açıkça Arapça ve Farsça'nın, gizlice de Türkçe'nin aleyhine, Batı dillerinin de lehine kullanılır. Böyle olunca da devletin içindeki kimi muhalif güçlerin İmam Hatip Okullarına karşı olmaları normal karşılanmalıdır. Eğer bu politika 20 yıl daha devam ederse yeni yetişen kuşaklar, Türkiye'de Türkçe'yi sadece birbirlerine küfrederken kullanacaklardır!

Dilde İslamcılık:

Gökalp- İslam âleminde kopmamak için terimleri Arapçadan yapmalıyız (s.17).

Karagülle- Yeryüzünde iki ilmi dil var. Biri Arapça, diğeri Latince'dir. Türkler her iki dildeki terimleri bilmek zorundadır. Başka türlü bu iki uygarlığı sentezleyemez. Türkçe'de her iki dilin terimlerini kullanan kitaplar yazılmalı. Öğrenciler seçmeli olarak hangisini istiyorlarsa onu okumalıdır. Türkçe bu iki ilmi dilin tercümanı olmalıdır. Yardımcı fillerle Türkçe buna en elverişli bir dildir.

Öztürk- Karagülle'nin iddia ettiğini Arapça ve Latince eğitim yapan Araplar başarabildiler mi?

Özdemir- Gökalp birçok konuyu, günümüz Türkçü ve İslamcıları şaşırtacak kadar İslamî kaynaklarla savunuyor. Ayrıca **Gökalp,**

kullanılan “kelimeler”in hangi “âlem”le ne kadar ilgili olduğunu da çok iyi bilen biri.

İslam dil konseyi:

Gökalp- Dilimizin İslam ümmetine ait olan bir terimler sözlüğünü oluşturmak için kongreler düzenlemeliyiz (s.17).

Karagülle- Bir düşünür, bir konuyu Arapça’ya çevirirken yeni terimler bulur. Başkaları onu beğenir, alır veya başka terimler bulurlar. Zamanla birbirini okuyanlar ortak terim üzerinde birleşirler. Bunun dışında yapay terimler üretmek dili ve mantığı bozar. Şunu yapabiliriz: İlim adamlarımız Kur’an Arapça’sını öğrenebilir ve yeni kelimeler icad ederek dünyadaki bütün eserleri Arapça’ya çevirebilirler. Arapça’dan da dünya dillerine çeviriler yapılır. Bu çeviri faaliyeti sırasında yazarlar arasında ortak dil kendiliğinden oluşur. Bununla beraber bir yazar, bir kelimeyi kullandığı zaman dilciler onu kritik ederler. Edebiyatçılar şiir yazmazlar ama şiirleri kritik ederler. Bu çalışmalar zamanla bir yerlere varır. Kur’an’ın yeni tefsiri de böyle yapılabilir. Mesela, Kur’an’da sperme nütfe, kromozoma selsal, gene de hame’ dendiğini iddia etmemiz gibi.

Özdemir- Modernistlerin ileri sürdüğü gibi **Mustafa Kemal**, Türkçe’ye girmiş Arapça ve Farsça kelimelere düşman olsaydı, Türk dili tarihinin en kapsamlı araştırması olan tarama sözlüğü çalışmasını yaptırmazdı. **Mustafa Kemal**, bu çalışma ile Türkçe’ye girmiş kelimeleri, özellikle Arapça ve Farsça kelimelerin Türkçe’deki kullanılış biçimlerini ve kaynağını ölümsüzleştirmiştir. Bunları yaparken **Gökalp**’ten etkilenmiş olması mümkündür.

Çağdaşlığın İslamlaşması:

Gökalp- Dini terimlerde ve dinden doğan ilimlere ait terimlerde birlikte hareket eden lisanları farklı topluluklar, yeni terimlerde de birlikte hareket etmek zorundadırlar(s.16-17). Böylece Arap dilini geliştirerek uygarlığı İslamlaştırmış oluruz.

Karagülle- Arap dilini geliştirerek Avrupa Uygarlığı’nı İslamlaştıramayız ama bu çaba ile yeni İslam Uygarlığı’nın kuruluşunu başlatabiliriz.

Öztürk- Bunu bugünkü Araplar bile başaramadı, biz nasıl başaracağız? Türkçe ilim dili olamaz mı?

Özdemir- Görüldüğü gibi **Gökalp**, sadece Türk ırkının veya Türkiye’de yaşayan Müslümanların sorunları ile ilgilenmiyor. Aynı zamanda İslam dünyasının ortak sorunlarıyla da yakından ilgileniyor ve çözümler üretiyor. Türkçü olarak bir İslamcı kadar İslamiyet’le ilgili. Acaba bir İslamcı, Türkçülükle orta düzeyde bile olsa ilgili mi?

Halka Türkçe:

Gökalp- Halkın dilini Arapça ve Farsça’dan arındırmalıyız. Terimler dışında yabancı kelime kalmamalı(s.18).

Karagülle- Her dilin bir mantığı ve estetiği vardır. Yabancı kelimeler Türkçe’nin kurallarına ters düşeceği için dili çirkinleştirir. Bu nedenle Türkçe’ye Kur’an’da geçen kelimeler dışında yabancı kelime alınmamalı. Bunlar da sadece ilmi terimlerle sınırlı olmalı. Ulus dili ise kendi dil yapısı içinde oluşmalı. Çünkü bilim diliyle insanlaşırız, ulus diliyle de uluslaşırız. Bu konuda **Ziya Gökalp**’le aynı görüşteyiz.

Öztürk- İlim dili, ulus dili ayrımı doğru mu? Bu anlayış dün medreselere, bugün de İngilizce öğretim yapan üniversitelerimize zarar vermedi mi?

Özdemir- Okur yazar oranı %100 olduğunda da “halkın dili”, hala halkın dili olarak mı kalacak? Günlük “konuşma dili”nin oluşmasında medya daha belirleyici. Birilerinin çıkıp, arındırma gibi masum bir faaliyetin nasıl Batı dillerine geniş bir etkinlik alanı oluşturduğunu ve bunu kimi çevreler de devletin imkânlarını Batı dilleri lehine nasıl kullandığını açıklamaları gerekmiyor mu? Osmanlı Devleti, geniş coğrafyasında 36 bin civarında yabancı dilde eğitim ve öğretim yapan okulun faaliyetine izin verdi. Bu batılılaşma programının bir parçası olarak görülebilir. **Mustafa Kemal** bu okulların kalanlarından büyük çoğunluğunu kapattı ama az sayıda öğrencinin yurt dışı öğrenimini destekledi. Zamanla önce yurt dışı öğrenci sayısı artırıldı 1980’den sonra da yabancı dilde eğitim yapan okulların sayısı.. Tüm kontrolün yabancıların elinde olduğu “yurt dışı eğitim modeli” mi tercih edilmeli yoksa devlet olarak TC’nin sosyal çevre olarak da halkımızın kontrolünde olan ama yabancıların öğretmen olduğu yurt içi okullar modeli mi benimsenmeli? Bu durumda benim tercihim ihtiyaç planlaması yapılmış yurt içi okullar modelinden yana.

Güven bunalımı:

Gökalp- Dilimizi anlam yönünden çağdaşlaştırmak, terimler yönünden İslamlaştırmak, gramer olarak ise Türkçeleştirmek gerekir. Terimler dışındaki tüm kelimeler mümkünse Türkçe olmalı veya Türkçeleştirilmeli(s.18).

Karagülle- İlmi kavramlar Arapça ve Latince ifade edilmelidir. Türkçe’ye her iki kavram da girmeli ve kitaplarda kullanılmalıdır. Gramer mümkün olduğu kadar Türkçe olmalı. Yazı dilinde de özel gramer geliştirilmeli. Virgülün “ve” yerine gelmesi gibi. Türkçe üçüncü bin yıl uygarlığının oluşumuna yardımcı olabilmelidir.

Öztürk- Karagülle, “Türkçe üçüncü bin yıl uygarlığının oluşumuna yardımcı olabilmelidir” görüşü ile Türkçe’yi küçümsemiş olmuyor mu?

Özdemir- Türkçe kelimeler, öncelikle tarihsel kimliklerini bulmalı. Türkler ve Türkçe, eski olmasına rağmen kelimelerin tarihsel yapısı bilinmiyor. Bu nedenle “kelime arkeolojisi” yöntemi ile Türkçe kelimelerin tarihi kökleri ve zaman içindeki türeyişleri açıklığa kavuşturulabilir. Türkçe bundan sonra Latince ve Arapça ile yarışan bir dil düzeyine gelecektir. **Gökalp**’in terimlerin İslamlaşması görüşü, **Karagülle**’nin Arapçalaşması görüşünden farklı. Çünkü **Karagülle**, abdest ve namaz gibi Farsça terimlerin Arapça salat ve vudu’ ile değiştirilmesini istiyor.

Stratejik bir değer olarak dil:

Gökalp- Dilimizi Türkçeleştirirken soydaşlarınızı da unutmamalıyız(s.19).

Karagülle- Türkçe, Çince gibi heceli bir dildir. Heceler birleşerek kelimeleri oluşturur. Türkler arasında birliğin sağlanabilmesi için ortak yazı geliştirilmelidir. Mesela Türklerin “y” dediğine, Kırgızlar “c”, Yakutlar “s” diyor. O halde bu harf her toplulukta aynı yazılmalı, fakat her topluluk kendi diline göre farklı okunmalıdır. Bunun için çok çalışmak gerekiyor.

Özdemir- Mustafa Kemal, Türkçe'yi soydaşlarımızın durumunu dikkate alarak geliştirmeye çalışmıştır. Özellikle önemli riskler alınarak İran ve Afganistan üzerinden Orta Asya Türkleri ile kurulan ve uzun süre devam eden siyasi ve kültürel ilişkiler çok önemlidir. 1940'ta meydana gelen temel politika değişikliğinden bu konu da payına düşeni almıştır.

Yeni medeniyetin dilde inşası:

Gökalp- Yeni mefhumlar asrın, terimler ümmetin, diller ise milletin olmalı(s.19).

Karagülle- Türk dilini geliştirmek gerekir. **Divan-ı Lugat'it Türk** kaynak kitap olabilir. Yabancı kelime olarak yalnız, Latince ve Arapça kelimeler kullanılmalı. Bu kelimeler de yabancılıklarını korumalı. Yani Türkçe yabancı kurallarla geliştirilmemeli. Yabancı kelimeler ise Türkçe ile kaynaştırılmamalı. "Cem' etmek", "cemetmek" şeklinde yazılmamalı. Türkçe kelimeler ile Arapça çoğul yapılmamalı. Yani yabancı kelimeler kullanılmalı ama konuk olmalı.

Özdemir- "Yeni uygarlığı" düşünmek ile Türklerin yeni uygarlığı kurmasını düşünmek aynı şey olmamalı. **Gökalp** Türkleri, Batı Uygarlığı'nın yeni bir üyesi yapmaya çalışıyor. Oysa **Karagülle** Türkiye Türklerini, yeni uygarlığı kurmaya en yakın ülke ve millet görüyor. **Gökalp**'i sürecin bir parçası, **Karagülle**'yi ise sürecin sentez noktasında görebiliriz. Ama "yeni uygarlığı" Meksika'da veya Nijerya'da düşünmek ise çok daha farklı olmalı!

III - Anane ve Kaide

Dengedeki kural:

Gökalp- Muhafazakârlık ile radikallik, kuralcılıkta birleşmiştir(s.20).

Karagülle- Kâinatta etki ve tepki kuralı vardır. Tepki etkiye eşittir. Topluluklarda da yenilikçiler ve korumacılar vardır. Yenilikçiler tutuculuğu önler, korumacılar da bozulmayı.. İkisinin çatışması ise dengeyi oluşturur.

Öztürk- **Karagülle**'nin açıklaması **Gökalp**'in sözüne uygun mu? **Gökalp**, burada muhafazakârlık ve radikalliğin hayatı merkeze almadan sadece geçmişte üretilen fikirlerle yetindiklerini ve toplumsal gerçekliğe dayanmayan ideolojik fikirler üretmelerini eleştiriyor.

Özdemir- Her toplumda oranları farklı da olsa yenilikçiler de vardır, tutucular da. Çürüme -dejenerasyon- muhafazakarlığı irticaya dönüştürür, irtica da inkılapçılığı doğurur... Bu döngü işliorsa asimilasyon yok demektir.

Zamanında gerici olmak:

Gökalp- Muhafazakârlar, mevcut kuralların değiştirilmesini istemezler. Radikaller ise makul kuralları mutlaklaştırarak kabul etmeyenleri "mürtecilik" ile suçlarlar. İkisi de kuralların hangi koşullarda çıktığına bakmazlar(s.20-21).

Karagülle- Uygarlık geliştikçe eskiden doğru olanlar sonra yanlış olmaya başlar. Eskiden yanlış olanlar da sonra doğru olabilir. Her yeni, doğru olmadığı gibi her eski de yanlış değildir. Bunlar arasındaki tartışma, kötü olan eskilerin atılmasına ve iyi olan yenilerin

gelmesine neden olur. Evrim de budur. Böyle bir çatışma yararlıdır. Bu nedenle milliyetçilik ve inkılapçılık yan yanadır.

Öztürk- Gökalp yukarıdaki sözünü burada çok güzel açıklamış. Ayrıca **Karagülle**'nin açıklama yapmasına gerek yok.

Özdemir- Batı'nın sömürgeci devletleri işgal ettikleri ülkelerin halklarına "sizi uygarlaştırmaya geldik!" demişler, işgale direnenleri de mürtecilikle suçlamışlardır. Tarihin her döneminde işgalcilerle uzlaşanlar "uyumlu" olmuş ama kısa süre sonra da asimile olmuşlardır. Direnip içe kapananlar mürtecilikle suçlanmışlar ve çok acı çekmişler ama yok olmamışlar, fırsatını bulduklarında da tarih sahnesine bir güç olarak geri dönmüşlerdir. İsrailoğulları'nın yaşadıkları bunun en önemli kanıtıdır.

Yaştakiler ve baştakiler:

Gökalp- Yaşlılar muhafazakâr, gençler de inkılapçı olur(s.21).

Karagülle- Öncülük yapanlar için yaş söz konusu değildir. Yapıları ve çevreleri, onları bir yere getirmiştir. Onlar değişemezler. Halk arasında ise yaşlılar daha çok muhafazakârlara, gençler ise inkılapçılara yakındır.

Özdemir- Muhafazakârlık ile inkılapçılık yaşla açıklanabilecek kadar kolay olmasa gerek!

Evrimlerin kanunu:

Gökalp- Kimileri yeni kuralları evrim kabul ederler. Oysa evrim yeni kurallar getirir(s.22).

Karagülle- Kural yazmakla, evrimleşilmez; evrimleştikten sonra kural koymak gerekir. Kanunla evrim olmaz. Bu nedenle önce uygulama yapılmalı sonra da kanunu yazılmalıdır.

Eskiler bahane:

Gökalp- Devrimciler başarısızlığı eski kurallara bağlarlar ve hemen değiştirilmesini isterler(s.22).

Karagülle- Başarısızlığın nedeni kurallar olabileceği gibi kuralların uygulanmaması da olabilir. Çözüme ilmi metotla varılır. Önce uygulamada kurallara uyulup uyulmadığı denetlenir. Kuralların uygulanmama nedeni incelenir. Kurallara uymama, kuralların kötülüğünden olabileceği gibi kişilerin kötülüğünden de olabilir. Kurallara uyulduğu halde olumlu bir sonuca varılamamışsa kurallar değiştirilir. Sosyal olaylarda bu tür denemeler ancak yerinden yönetilen bucaklarda yapılabilir. Her bucak ne isterse onu dener, ilim adamları da sonuçları değerlendirir.

Geride kalmak, geriden gelmek:

Gökalp- Yeni kurallar sonuç vermeyince itiyatçılar - gericiler ortaya çıkarlar ve taklitçileri meydandan çekilmeye davet ederler(s.22).

Karagülle- Yeni kurallarda da, eskisinde de ilmilik ön planda olmalıdır. Sebep sonuç ilişkileri üzerinde durulmalı, sonuçlar ilmen ortaya konulmalıdır. Bunu başarmamız için yerinden yönetilen bağımsız bucakların kurulması gerekir. Halk bunu kooperatifler şeklinde de organize edebilir.

Öztürk- Karagülle'nin önerdiği model çok eskimedi mi? Kooperatif modeli ile post-modern uygarlık çelişmez mi?

Özdemir- Yeni kuralların sonuç vermemesinin birçok nedeni olabilir. Toplumda karşılığı olmayan ve zorla konan ve yaşatılmaya çalışılan kuralların başarısız olması normal karşılanmalı. Bu tür başarısızlıklar her zaman irticayı tetiklemez. Bir toplum tarihsel köklerine, varlığını tehdit eden asimilasyon ve dejenerasyon tehditlerine karşı bir savunma aracı olarak “irtica”ya sarılabilir. Bu koşullarda irtica, toplumun tek savunma mekanizması olabilir. Tıpkı askeri stratejideki “ricat yolları” gibi... Savunma veya saldırı hattında tutunamayan kuvvetler, imha olmamak için ricat yollarından gerideki hatlara çekilirken irticaya başvururlar. Ayrıca sırf yeni kuralları benimsetmek için toplumun tarihine ölçsüzce saldıranlar da başarısız olunca irticayı tetiklemiş olurlar.

Tıpkısı olmak:

Gökalp- Biz hep taklitçi olmuşuz, durmadan kaideler değiştirmişiz ve başarılarımız geçici olmuş(s.22).

Karagülle- Türklerin uygarlığı, en erken **İskitler**’le başlar. M.Ö. en erken 1.000 yılı civarındadır. Oysa Mezopotamya’da uygarlık M.Ö. 7.000’lere varmaktadır. Türkler İslam’dan önce göçebe devlet kurmuşlar, istilalar yapmışlar ve gittikleri yerlerde erimişler. İslam’ı kabul ettikten sonra ise yerleşik uygarlığa geçmeye başlamışlar. İslam Uygarlığı’nın oluşmasına önemli etkiler yapmışlar. Yeni uygarlığı oluşturma seviyesine ancak bugün ulaşmışlardır. Bir ulus uygarlığı kolay kolay ortaya çıkaramaz. Türkler İslam Uygarlığı’nı almışlar, iki yüz yıldır da Batı Uygarlığı’nı alıyorlar, şimdi ise sentez zamanı. Şimdiye kadar yaşananlar öğrenme zamanı olarak kabul edilmelidir.

Öztürk- Karagülle’nin cümleleri çok naif. Bu bilgiler doğru mu? Türkler İslam’dan önce de yerleşik uygarlık kurdular. Çin - Turfan kazılarına bakılabilir. İslam’dan önce Türklerin fethettikleri yerlerde kalıcı medeniyetler kuramamaları dinle ilgili bir sorundu. İslam Dini’ni kabulde birlikte Türklerin yeni medeniyetin oluşumuna büyük katkıları olmuştur.

Özdemir- Osmanlı devlet bürokrasisi, gerileme döneminde aldığı “Batı’yı yenmek için Batılılaşma” kararından sonuna kadar vazgeçmedi. 1839’a kadar yapılan değişiklikleri saymazsak 1839 Tanzimat Fermanı, 1856 Islahat Fermanı, 1876 I.Meşrutiyet, 1908 II.Meşrutiyet ve sonrası, Cumhuriyet devrimleri, 1950 demokrasiye geçiş, 1960 Anayasası, 1982 Anayasası, 1999’da başlatılan ve bugün de devam eden AB uyum süreci, hep kural değiştirme ama bir türlü bekleneni elde edememe girişimleridir. **Mustafa Kemal**, Osmanlı döneminde dört defa yapılan ama tam olarak sonuç alınamayan yenilikleri, eksiksiz ve daha kararlı bir şekilde son kez değiştirmiştir. Cumhuriyet’in ilk beş yılında inkılapları yapmış, ikinci beş yılında da inkılapların yerleşmesini beklemiştir. 1933’e, Cumhuriyet’in 10. yılına geldiğinde de ünlü nutkunda taklidin bittiğini vurgular şekilde “muasır medeniyetin FEVKİNE ÇIKMA” politikasını başlatmıştır. Fakat O’nun ölümünden sonra “muasır medeniyetin FEVKİNE” çıkma politikası “... SEVİYESİ”ne düşürülmüştür. Ne yazık ki, “...seviyesine...” politikası **Mustafa Kemal**’in politikasıymış gibi ısrarla sürdürülmektedir.

Kuralsızlığın kuralı:

Gökalp- İngilizler, kuralsız bir millettir; fakat gelenekçilikle gelişmişlerdir(s.23).

Karagülle- Tarihte büyük uygarlıkları peygamberler kurmuştur. Mezopotamya, İbranî, Hıristiyanlık ve İslam Uygarlıklarının mimarları peygamberlerdir. Buna karşılık Mısır, Yunan, Roma ve Batı Uygarlıkları kuvvete ve sınıf çıkarlarına dayanan, çatışmacı ve köleci uygarlıklardır. Bugünkü Batı Uygarlığı, Yahudi Uygarlığı'nın kuvvet uygarlığına dönüşmüş şeklidir. Tekelci sermaye, Avrupa'yı birbirine düşürerek dengeyi kurmuştur. Dünyayı istila etmek için de İngilizleri kullanmıştır. İngilizlerin hiçbir şey olmadıkları, İkinci Dünya Savaşı'nda ortaya çıkmıştır. Demek ki, **Gökalp** görünüşe aldanmıştı. Bugünkü Amerika ve Avrupalılar da aynı yanılğı içindeler.

Öztürk- Karagülle girişte Batı Uygarlığı ile İslam Uygarlığı'nın sentezini savunuyor. Sonraki cümlelerinde o görüşleri ile çelişiyor... Bugünün egemen gücü ABD değil midir?

Özdemir- Ada Avrupa'sı ile Kara Avrupa'sının gelişme seyri farklıdır. Katolik Kilise, tarihte ilk kez tüm Avrupa'da birliği ve beraberliği sağlamıştı ki, yeni gelişmekte olan ticaret burjuvazisi ile bankerlerin karşısına ciddi bir engel olarak belirdi. Çünkü Kilise faize karşıydı ve burjuvazinin bu engeli aşması gerekiyordu. Bunun için millî kiliselerin oluşmasını, faize cevaz veren Protestanlığı, ulus devletlerin kurulmasını, ateizmi, aristokrasiyi yıpratın sınıf çatışmalarını, isyanları ve ihtilalleri, darbeleri, savaşları... doğrudan veya dolaylı olarak destekledi. Büyük patronlar İngiltere'ye yerleşerek Kara Avrupa'sında kışkırttıkları olayları, Ada'dan dikkatle izlediler. Ada Avrupa'sında doğru olan bir çok görüş, ilginç bir şekilde Kara Avrupa'sında yanlış oldu! Burjuvazi Avrupa'nın her iki yakasında farklı doğruları gündeme getirdi. Burjuvazinin kurabileceği en iyi düzen İngiltere'de kuruldu. Kara Avrupa'sının payına düşen ise bitmek tükenmek bilmeyen istikrarsızlıklar, savaşlar, ihtilaller, isyanlar oldu...

Geri kalmak ama geri durmamak:

Gökalp- Biz Türkler kuralcı; fakat geleneksiz bir milletiz. Bu nedenle de geri kaldık(s.23).

Karagülle- 1.500'lerde bizim geleneğimiz yoktu, onun için geri kaldık, diyebilir miyiz? Her uygarlık yaşlanır. Dün onlar geriydi, biz ileriydik; bugün de biz geriyiz, onlar ileri. Yarın biz ileri olacağız, onlar geri kalacak. Bunun ananecilik veya kuralcılıkla bir ilgisi yok.

Öztürk- Gelenekle tarih eşitlenebilir mi? Geleneğimiz olsaydı siyasal İslamcılık 10 yılda bu kadar değişir miydi?

Özdemir- Her milletin bir önceliği vardır. Türklerin tarihte vazgeçemedikleri öncelikleri "iktidar" olma arzusudur. Türkler birçok medeniyetin önce üyesi oldular, kısa süre sonra da iktidarı ele geçirdiler. Türkler emperyalist emeller taşımadıkları için ilk tavizi veren taraf oldular ama sonunda ne yapıp edip iktidarı ele geçirdiler. İktidarı elde tutmak ve istikrarı sağlamak için de, iktidar dışında her konuda taviz verdiler.

Gelenekten içtihadı:

Gökalp- Kurallar yapaydır ve tutucudur; gelenekler ise hem geçmişe bağlayıcı hem de ilerleticidir(s.24).

Karagülle- Gökalp içtihat sistemi ile kanun sistemini anlatıyor. İslam'da kanun yoktur, içtihat ve icma vardır. Kanun geçmişlerin koyduğu kurallara gelecektekileri zorla uydurmaktır; içtihat ise kişinin kendi hayat kuralını kendisinin koymasıdır. Gelenek ilkedir. İchtihat ise geleneklerin evrimleşmiş ve bilinçli hale gelmiş şeklidir. Bizdeki

tutuculuk içtihat kapısının kapatılması nedeniyle ortaya çıkmıştır, denebilir.

Öztürk- Gelenek ile içtihat aynı mıdır?

Özdemir- İctihadı başlatan ve bitiren resmi bir kurumun olmaması gerekir. Geniş İslam coğrafyasının herhangi bir yerinde bir sultanın alacağı kararın içtihat kapısını kapatacağına inanamayız; çünkü bir sultanın buna gücü yetmez. İslam tarihinin ekonomik, sosyal, bilimsel ve siyasi tarihi birlikte analiz edilmemiştir. En iyi bilinen ise sultanların yakın çevrelerindeki gelişmelerin yazılı kayıtlarıdır. Yorumlar bu metinlere dayanılarak yapılıyor. Bunun birçok yanığıya neden olması doğaldır. Oysa ilk Müslüman müçtehitler ve tebliğciler çoğunlukla tüccardı. İkinci dönem müçtehitler vakıfların himayesinde veya kamu görevlileriydi. Üçüncü dönem müçtehitler resmi medrese hocalarıydı. Dördüncü dönem ise içtihat yapamayan, ama mezhepler içinde görüş geliştiren âlimlerdi. İlmi çalışmaların serbest düşünme ortamlarını yitirerek daha bağımlı alanlara taşınması, durgunluğun en önemli nedenidir. **Gazalî** üçüncü dönemin bir üyesi olarak ünlü **el-Mustasfâ** adlı usûl-u fikh kitabında müçtehit olmayı çok kolaylaştırmasına rağmen, ne kendisi mezhep kurabilmiş, ne de Mustasfâ'yı okuyanlar bunu yapabilmiş. Çünkü ekonomik, sosyal, siyasal koşullar ve dini kabuller, artık her konuyu yeniden ele alabilecek mezheplerin kurulmasına elvermiyordu. Bunu **Gazalî**'den sonra da birçok âlim veya topluluk, İslam'ı yeniden ve öncekilerden tamamen bağımsız olarak yorumlamaya çalıştı ama başaramadı. **Endülüs**'teki **Muvahhidler** bunun en önemli örneğidir. Fazla bir gelişme gösteremediklerini kendileri de itiraf ettiler. Paradigma doyma noktasına ulaştıktan sonra, azalan verimler kanunu devreye girer ve işlemeye başlar. Paradigmanın nasıl, ne zaman ve hangi koşullarda değişeceği ise ayrı bir tartışma konusu... Yeni bir paradigmanın oluşması ve eski yapının yıkılmasının yüzyıllar alacağı kesin...

Gelenekle irtibatını koparmamış kurallardan ümit kesilmez:

Gökalp- Gelenek bir milletin ruhu, kurallar da bedenidir. Gelenekçi bir millet dayanak noktasını ruhunda, kuralcı bir millet de gövdesinde arar. Birincisi hayatın manasını, ikincisi lafızlarını okur. Birincisi tarihi bir hürriyet, ikincisi coğrafi bir esaret içinde yaşar. Balkan Savaşı'nda Bulgarlar ateşli geleneklerinden, biz de kurallarımızdan aldığımız ilhamla savaştık. Netice tarihin coğrafyaya galebesi oldu, gelenek kuralları yendi (s.24).

Karagülle- Gökalp bunları yazdığında henüz İstiklâl Savaşı olmamıştı. Sonra kim kimi yendi? Şimdi kim büyük devlet? Demek ki, **Gökalp**'in varsayımları yanlış. İctihat, kuralla geleneği birleştirir. Yaşamınla ilgili kurallarını kendin koy ve koyduktan sonra da ona uy. Aranızdaki sözleşmeleri kendiniz yapın ve ona uyun. Başkanınızı kendiniz seçin ve onu dinleyin ya da topluluğu terk edin. Hakemini seç ve karara uy, denir. Bunları yapmak gelenekçilik, uymak da kuralcılıktır.

Öztürk- Gökalp'in ilkesi yanlış değil, gelenekli milletler kuralcı milletleri yener... **Gökalp**'in varsayımı neden yanlış olsun? İstiklâl Harbi'ni zor şartlarda kazanan Türk milleti dayanak noktasını ruhunda bulup hayatın manasını okuyarak muzaffer olmamış mıdır?

Özdemir- Gökalp'in gelenek ile kural arasındaki ilişkiyi açıklayıp tercihini gelenekten yana yapmasında bir sorun yok! Bence

sorun, gösterdiği örnekte. İttihatçılar, Osmanlı askeri geleneklerini, ordularının yerlerini ve yapısını altüst ettikten sonra Balkan Savaşı'nda Bulgarlar karşısında ağır bir yenilgi aldılar. Herkesi şok eden bu durumu açıklamak gerekiyordu. Durum **Gökalp**'in ileri sürdüğü gibi geleneğin kuralcılarının yenmesi değildi. Aksine Osmanlı askeri geleneğinin İttihatçı kurallarla altüst edilmesi sonucu yaşanan ağır hezimetti. Bu hezimet Balkan Savaşı ile de sınırlı kalmadı. Asıl hezimet aynı mantalitenin sürdürüldüğü yıllarda Birinci Dünya Savaşı'nda yaşandı ve bu da her şeyin sonu oldu.

Geriye, daha geriye:

Gökalp- Şimdiye kadar yürüdüğümüz muhafazakârlık ve radikallik yollarının ikisi de çıkmaz imiş. Yeni hayat ile bunların ikisinden sakınmak gerek. Öncelikle Türklüğe ait kurumlarımızın geleneklerini, gelişme tarihlerini araştırmalıyız ve Türk kültürüne dönmeliyiz(s.25).

Karagülle- Uygarlık başka şeydir, kültür başka. Dil, sanat, teknik ve hukuk her ulus için ayrıdır ve her an değişerek gelişmek zorundadır. Uygarlık ise ilimdir, dindir, ekonomidir ve yönetimdir. Bunlar da değişip gelişir. Uygarlığa kurallar, kültüre gelenek hâkim olur. Yani halk kültürü içgüdüyle üretir; oysa uygarlığı ilim adamları bilim olarak ilmi metotlarla üretirler.

Öztürk- Kültür, sadece içgüdü ile mi üretilir? **Gökalp**'in kültür-medeniyet ayrımı ideolojiktir. Siz buna ilmi doğru gibi uyuyorsunuz. Gökalp, bir milleti millet yapan dil, din, tarih şuuruunu yeniden üretebilmek için kültür ve medeniyet ayrımını yapmıştır.

Özdemir- Bir toplumda muhafazakâr da olur, radikal de; bir miktar da gerici olmalıdır. Devlet bu tür oluşumların önünü açık tutmalı. Çünkü bu ve benzeri akımlar toplumda dinamizmi ve rekabeti canlı tutar.

Türkün kültüre varışı:

Gökalp- Edebiyatın kaynaklarını tabletlerde, yazılı derilerde, halkın koşmalarında, masallarında, destanlarında, Aşık Paşa'da, Nevâyî'de aramalıyız... Türk hukuk tarihini, törelerini, yasalarını, tüzüklerini, araştırarak diriltmeliyiz. Türk mimarisi, Türk ressamlığı ümmet devrinin binalarında ve yazılarında aransa bile, Türk musikisi de milli şiir ve edebiyatımız gibi halkın sözlü geleneklerinde aranmalıdır. Türklüğün kelimelerde, mesellerde, masallarda izleri kalmış bir millî mefkûresi vardır ki, bunu bu dağınık enkaz arasından bulup çıkarmak ve bunda var olan kavmî tarih sonrası devri keşfetmek en büyük görevimizdir(s.25-26).

Karagülle- Önce Türk dili üzerinde durulmalı. Türkçe'deki yabancı kelimeler ayıklanmalı. Türkçe'nin kuralları net olarak ortaya konmalı. Sonra kurallara uygun bir şekilde bu kelimelerden yola çıkarak akraba kavimler bulunmalı. Dilimiz, onların dilleri ile karşılaştırılmalı ve ayrışmanın ne zaman olduğu belirlenmelidir. Sonra Türk dilinin önderliğinde Türk sanatı, tekniği ve örfü ortaya konmalı. Bunun yanında Latince ve Arapça kelimeleri içeren ders kitapları yazılmalı. Geçmiş aramaktan çok, halkımızı iyi öğrenmeliyiz. Tarihimizi, bugünümüzü bulmak için öğrenmeliyiz. Geleceğimiz için hedefimizi çizmeliyiz ve ona göre eserler vermeliyiz. Bizler Türkiye Türkleri olarak ortaya çıkmalıyız. Diğer Türkler ve Müslüman halklar ile de yakın ilişkiler kurmalıyız. Gelecekte ne dini bir İslam devleti

kurulabilir, ne de bir Türk İmparatorluğu. İmparatorluklar dönemi bitmiştir.

Öztürk- **Karagülle**'nin "Türkçe'deki yabancı kelimeler ayıklanmalı" görüşüne katılmıyorum. Türkçe'deki yabancı kelimeler uyumlu ise neden ayıklansın? **Karagülle** bu konuda **Gökalp**'le aynı görüşte mi değil mi, belli değil. Sonra "Gelecekte ne bir İslam devleti kurulabilir, ne de bir Türk İmparatorluğu. İmparatorluklar dönemi bitmiştir" diyor, bu konuda ayet mi var? Birlikler kurulamaz mı? AB gibi... Oysa İslamcılar geçmişte bunu savundular.

Özdemir- Yaşayan fakat eskimiş değerleri savunmak muhafazakârlık veya daha da ileri giderek, irtica ve çıkmaz yol oluyor. Tarihin çok daha eski dönemlerine ait, eski değerleri araştırmak ve canlandırmak ise milliyetçilik oluyor. Bence bu tür tanımlamalar çok açıklayıcı değil. Tarihsel veya yaşayan ama eskimiş değerlerin sahiplenilmesi, günün koşulları ile ilgili olmalı. İnsanlar savunmaya çekilmiş olabilirler. Yenilikler güven vermeyebilir. Yüzyıllarca savaşılan toplumlardan aktarılan değerleri halkın güvenle sahiplenmesini beklemek, ne kadar ilerlilik olur? Toplamların eski değerlere, savunma veya yeni sentezler için gereksinim duyması normal karşılanmalı; bu tür yönelimlerin çıkmaz sokakla pek ilgisini kuramadım. Kelime ayıklamasına gelince, yanlış anlamıyorsam **Karagülle**, Türkçe'deki Arapça ve Latince dışındaki kelimelerin ayıklanmasından yana. Örneğin Farsça gibi. Yine **Karagülle** çok iddialı olsa da gelecekte Kur'an'ın iyi anlaşıldığı Arapça dışındaki bir dilin de, örneğin Türkçe'nin veya Rusça'nın bilim dili olma ihtimalini göz ardı edemiyorum.

İslamliğa varış:

Gökalp- Sonra da İslamliğa ait kurumlarımızın geleneklerini araştırmalıyız. Kelamın, tasavvufun, fıkhnın tarihlerini bilmeliyiz. Bu kurumların nasıl geliştiği, farklı çevre ve zamanlara ne yolla uyum sağladıkları bilinirse, çağımızda da hangi ilerlemeleri kabul edeceği ve gelecekte ne şekilde bir evrimi izleyeceği de anlaşılabilir... **Durkheim**'e göre, ahlak, hukuk, siyaset, mantık, sanat, ekonomi gibi kurumların hepsi "din"den doğmuştur. Bu dallar köklerini dini bir kaynaktan bulmakla zinde bir feyze, feyyaz bir zindeliğe kavuşur(s.26).

Karagülle- Uygarlıklar tarihini de, Batı'nın sosyal ve tabii ilimlerini de öğrenmeliyiz. Kur'an'ı, Arapça ve usûlü fıkhn ile öğrenmeliyiz. Sonra yeni uygarlığın sentezine yönelmeliyiz. Tarihe fazla dalmak, orada saplanıp kalmaya neden olabilir.

Öztürk- Gökalp, iyi bir ilahiyat öğrenimi için temel şartın ne olduğunu belirtmiş... **Karagülle**, **Gökalp**'in tarihe verdiği önemi reddetmekle **Gökalp**'ten kopuyor. Adil Düzen'in ve bu görüşlerinizin eksikliği tarihe gereken önemi vermemenizden kaynaklanıyor.

Özdemir- Osmanlı devlet adamları ve aydınlarının Batı'ya yönelmesinin amacı, önce Batı'yı yenmek, sonra da İslam ile Batı'nın İslam zemininde sentezini yapmaktı. Bu görüş, modernistlere kadar içtenlikle savunuldu. Modernistler (solcular), basın-yayımda, kültürün her alanında etkili oldukça sentez yapma çabası, yerini Batılı olmaya bıraktı. Dinle ve yerli değerlerle bağlarını koparan modernist akımların etkisi, günümüzde de devam ediyor... **Karagülle**, yaşayan sentezci akımın ürün veren en önemli temsilcisidir. Tarihi inceleyen ama tarihte kalmayan içtihatçı bir âlimdir... **Gökalp**, **Durkheim** gibi ahlak, hukuk,

siyaset, mantık, sanat, ekonomi vb kurumların hepsinin kaynağını dine bağlayarak modernistler hakkındaki hükmünü önceden vermiş oluyor.

Eskiden birdik:

Gökalp- Gelenek, bir kurumun farklı zamanlardaki şekilleri arasında uyumu sağlamakla kalmaz, bütün kurumların aynı kökten nasıl doğduğunu da göstererek birliği sağlar(s.26).

Karagülle- Gelenek, müdahalesiz kendiliğinden oluşan kurallar demektir. Bunlar yine serbestçe değişebilirler. Uygurlık müdahaleyi gerektirir. Ama müdahale demokratik olmalıdır. İctihat hem bunu sağlar, hem de değişimi. Ayrıca icthiat müesseseler arasındaki birliği de sağlar.

Özdemir- **Karagülle**'nin "icthiat müesseseler arasındaki birliği de sağlar" görüşü ancak kurumsal icthiatlar için geçerli olabilir. Çünkü noktasal bir konuda yapılan icthiatlarla İslam dünyasının geri kalmışlıktan kurtulamadığı görüldü. **Gökalp**'in söz konusu ettiği geleneğin önemli kısmı, "yaşamayan" ancak akademik araştırmalarla ortaya çıkarılabilecek konulardır. Ulaşılan bilgileri, Batı'daki gelişmeleri de dikkate alarak bir sisteme dönüştürmek, mezhep kurmaktan çok daha zor olmalı. Her ne kadar araştırma ile ortaya çıkarılan bilgiler, Türklerin tarihine ait değerler de olsa, ne yazık ki, yaşayan Türkler için yeni fikirler kadar "yeni" ve "yabancı"dır. İctihatta; örf, öncekilerin ve başkalarının şeriatı da delil olduğuna göre, kurumsal icthiatı çıkış için yol olarak benimsemek, daha tutarlı bir yol olmalı. **Karagülle**'nin sık sık değindiği icthiat da bu olsa gerek..

Süreklilik:

Gökalp- Gelenek, birlik ve uyumu sakladığı için Türklüğün ve İslam'ın tarih kaynaklarından yola çıkılarak İslam-Türk tarih felsefesi yapılabilir(s.27).

Karagülle- İctihatlar kendiliğinden önce mahalli icmaları, sonra da ulusal mezhepleri oluşturur.

Öztürk- **Karagülle**'nin açıklamasının **Gökalp**'in sözünü ettiği "İslam-Türk tarih felsefesi" arasında hiçbir ilişki yok. Her meseleyi "icthiat" ile açıklayabilir miyiz? Yani bir medeniyet, sadece fıkıh usûlü ve mühendislik birimleri ile kurulabilir mi?

Özdemir- İctihat, fetva vermek için bir görüş tercih etmek veya dış dolgu konusunda fikir beyan etmek türünden basit bir çaba şeklinde düşünülüyorsa, **Karagülle** anlaşılacaktır. İctihat konusu **Gökalp** zamanında da noktasal konularda görüş geliştirmek olarak gündeme geldi ve bir sonuç elde edilemedi. Oysa **Karagülle**'nin savunduğu icthiat, mezhep imamlarının yaptığı gibi önce yeni bir yöntem geliştirmek, sonra da o yöntemi kullanarak sorunlara kurumsal çözümler üretmektir. Felsefe de bu çabanın bir parçası. Yeni ve kurumsal icthiatların yapılamadığı bir ortamda felsefenin oluşması mümkün mü? **Gökalp**, geleneğe çok ısrarlı. Sürekliliğini yitirmiş, devamlılığı olmayan ancak tarih araştırmaları ile ispatlanabilen sosyal değerlere bu kadar güvenmek bence ilginç.

Sonra da çağdaşlaşma:

Gökalp- Türklüğü ve İslam'ı araştırdıktan sonra çağımızın sanayisini ve onu doğuran ilimlerin ve felsefelerin tarihini araştırmalıyız(s.27).

Karagülle- Osmanlı sanatı ilmî usûllere dayanmıyordu ve hepsi el ve beceri sanatıydı. Oysa Batı matematiğe dayanan sanatı geliştirmişti. Teknikte gelişmek, şimdiki teknolojimizi ilme dayalı hale getirmekle ve kendi standartlarımızı belirlemekle olur; tarihe dalmakla değil. Avrupa'dan ilmi alacağız, tekniği ise biz yeniden üreteceğiz. Bunun için yeni standartlar oluşturmamız gerekir.

Öztürk- Karagülle'nin Gökalp'i "tarihe dalmakla" suçlaması doğru mu? Dün ve bugün tarihsiz anlaşılabilir mi? Karagülle'nin eleştirdiği emperyalist yeni dünya düzeninin ana amaçlarından birisi rakibi olabilecek milletleri tarihsizleştirmek değil midir? Yeni dünya düzeninin 20. yüzyıl İslam dünyasındaki İslamcı hareketler tasfiye edip İslam'ın evrenselliğini temsil etmekten uzak Bin Laden tipi İslamcıları üretmesi ve köksüz liberal İslamcıları güçlendirmesi tesadüf müdür?

Özdemir- İdealde, düşüncede, kültürde tarihsel; uygulamada ise yenilikçi ve yaratıcı olmalıyız. Yenilikçi, tarihe dalmayı engeller.

Tümevarımın sanayisi:

Gökalp- Medeniyet tarihi bize gösteriyor ki, bir ülkede sanayi gelişmeye başlayınca fenler de gelişiyor(s.27).

Karagülle- Sanayi devrimi, ilimde de devrim yapmıştır. Teknoloji ile oluşan araçlar ilmi değerlerle ölçüldü ve bununla gelişti. İlimi, kendi deneylerimizle kontrol etmeliyiz.

Özdemir- Müslümanlar fıkıh ilmini tümevarımla yaptılar. Fen bilimler ise fıkıhtan sonra gelişti. Fakat Müslümanlar fen bilimleri, Eski Yunan'da olduğu gibi tümdengelikle yaptılar. Eğer Müslümanlar fıkıh usûlünde uyguladıkları tümevarımı, fen bilimlere de uygulamış olsalardı, teknolojik devrimler Batı'dan önce İslam dünyasında gerçekleşecekti. Ama bu olmadı ve tarih başka şekilde gelişti.

Sanayi neden doğar?

Gökalp- Fenler sanayiden, felsefe ise usûlden doğar(s.27).

Karagülle- İlmi bir keşif için belki bin deney yapmak gerekir. Ama keşiften sonra bir iki deneyle ilmin verileri araştırılabilir. Biz Batı'dan bütün ilimleri almalıyız ama kendi deneylerimizle mutlaka kontrol etmeliyiz. Bugünkü pozitif ilimlere dayanan yeni bir felsefe kurmamız gerekir.

Öztürk- Karagülle, bu sözleriyle **Gökalp'in** görüşlerini yeterince açıklayabiliyor mu?

Felsefe bilim mi?

Gökalp- Gerçek filozoflar kendi araştırmalarını sonuca bağlarlar(s.28).

Karagülle- Felsefe, tüme varımla bulunan kuralları, kesin kuralları var sayımlarla birleştirerek bütün ilmi verileri açıklamaya çalışmaktadır. Filozof ilim üretmez. Yunanlılar, Mezopotamya ilimlerini felsefeleştirdiler, biz de Avrupa ilimlerini felsefeleştirebiliriz.

Felsefi arınma:

Gökalp- Felsefe malumatı arıttırır. Bizde ne felsefe ne de filozof var(s.28).

Karagülle- Bir toplulukta âlimin, filozofun, sanatkârın yetişebilmesi için ilgi görmesi ve fikirlerinin tartışılması gerekir. **Gökalp'i** bize övdüler ama fikirlerini tartıştırmadılar. Her şeye bütçe

ayıran Türkiye, Adil Düzenlere sadece hapisaneleri ayırdı. Buna rağmen Adil Düzen felsefesi her gün biraz daha güçleniyor.

Öztürk- Adil Düzen nerede güçleniyor?.. Adil Düzen'in uygulama örneği var mı?

Özdemir- Adil Düzen, bir aralar çok konuşulan ama doğrusu anlatılmayan bir sistemdir. İzmir Akevler'de uzun yıllar tartışılarak ve birçok deneme yapılarak elde edilen **Adil Düzen, laik, demokratik, liberal ve çok hukuklu bir düzendir**. Refah Partisi tarafından kullanılan bu bilgilerin laikliği, demokratlığı ve liberalliği görmezlikten gelinmiş, bununla beraber çok hukukluluk kısmen gündeme getirilmiştir, eleştirildiğinde ise savunulamamıştır. Eğer Türkiye, bütün yönleri ile bir sistem olduğu iddiasındaki Adil Düzen'i merak etmiş olsaydı, elbetteki bu konuda en çok konuşturulan kişi **Süleyman Karagülle** ve **Akevler** olacaktı. Ama öyle olmadı; kavga bir parti çevresinde oluşan ve gelişen iktidar mücadelesiydi, Adil Düzen'e karşı olanlar da, onu savunanlar da Refah Partisi'nin kapatılması ile kavgaya son verdiler. Buna rağmen Adil Düzen güçleniyor. Çünkü İslamcılar'ın kahir ekseriyeti 28 Şubat terbiyesinden sonra laiklik, demokrasi ve liberalizm karşıtı değil. Bu da bir kazanç görülmeli...

Tarihli millet:

Gökalp- Bir taraftan tarihli ve an'aneli millet olmalıyız, diğer taraftan tekniğe dayanan ilmi oluşturmamız. Bunun üzerine de felsefe kurmalıyız (s.28).

Karagülle- Temennilerle bir yere varamayız, metotlu çalışmalıyız.

- a) Matematiğe dayalı bütün Batı ilimlerini öğrenmeliyiz.
  - b) Kur'an Arapça'sına dayalı bütün İslamî ilimleri öğrenmeliyiz.
  - c) Bunların sentezinden oluşan Adil Düzen işletmelerini kurmalıyız.
  - d) Siyasi partiler oluşturup iktidarla Adil Düzen'i tartışmalıyız.
- Böylece

ekonomisi güçlü, huzurlu, sosyal yapısı gelişmiş bir ülke olabiliriz.

Öztürk- Gökalp, işin özünü ortaya koyuyor. **Karagülle, Gökalp**'i temennicilikle suçluyor, Adil Düzen'in felsefesi var mı? Sadece matematik, Batı bilimleri ve fıkıh usûlü ile yeni bir medeniyet felsefesi ve uygulaması gerçekleşir mi? Tarih nerede?

Özdemir- Din ve matematiğe dayanan felsefî görüşlerin oluşturulabileceğine aklım erer. Tekniğe dayalı ilim üzerine felsefe oluşacağı görüşüne gelince.. Bu biraz da o dönemde Batı dışı toplumlara reva görülen, bugün de az da olsa sözü edilen pozitivizm benzeri görüşler olabilir. Buna felsefe demek, ne kadar doğru olur, o da ayrı bir konu.

Kalem aşısı:

Gökalp- Çağın bilimlerini ve felsefesini ve yöntemlerini, millî ve dinî geleneklerimize aşılar ve sentezlersek çağdaş bir İslam-Türk Uygarlığı meydana getirebiliriz.

Karagülle- Çağımızın sorunlarını, Kur'an'ın irşat ve göstermesi ile yönlendireceğimiz fen ve sosyal bilimler ile çözebilirsek, o zaman üçüncü bin yılın uygarlığını Türk Milleti olarak kurmuş oluruz.

Öztürk- Karagülle'nin önerdiği medeniyet tarihsiz/geleneksiz mümkün müdür? Bu görüş mü yoksa **Gökalp**'in görüşü mü daha açık ve güvenli?

IV - Hars Zümresi, Medeniyet Zümresi

Taklidin şuyûu:

Gökalp- Tarde, “Sosyal olaylar, taklitle genelleşmiş bireysel girişimlerdir” diyor. **Durkheim** ise “Bir olay, taklitle genelleştiği için sosyal olay olmaz. Belki de, sosyal olay olduğu içindir ki, taklitle genelleşir” demektedir.

Karagülle- Birlikte meydana gelen olaylarda hangisi hangisinin sebebidir, bilinemez. Genellikle ikisi de, üçüncü olayın sebebidir. Kişi ve topluluk ayrı ayrı varlıklardır. Topluluk kişilerden oluşur. Kişiler de topluluksuz yaşayamaz. Çıkar paralelliği içinde oluşturulmuş bir düzendir. Bu bunun sebebi, bu da sonucudur, gibi bir tartışma yanlıştır. Allah kişileri var etmiş ve onlara topluluğu oluşturma melekesi vermiştir. Oluşan topluluklar kişilerin varlıklarını sürdürmesini kolaylaştırmıştır. Bu ancak, yumurta mı tavuktan, tavuk mu yumurtadan çıkmıştır, sorusu kadar önemlidir!

Öztürk- Zor olsa da sosyal olaylarda sebep-sonuç ilişkisini araştırmak çok önemlidir. Rahmetli **Erol Güngör**, Türk aydınının en büyük hatasının sebebi sonuç, sonucu da sebep olarak görmek olduğunu belirtmiştir. Bu ayırım yapılmadan sağlıklı içtihat yapılamaz.

Özdemir- Taklit objesinin bireyler tarafından nasıl fark edildiği, sonra da nasıl olup da, sosyal bir olaya dönüşebildiği açıklanabilir. Fakat bir taklit objesi yaratarak onu sosyal olaya dönüştürmeyi planlamak, kolay olmasa gerek. **Durkheim** “bir tavır sosyal olay olduktan sonra taklitle genelleşir” görüşü ile “sosyal olay” öncesi gelişmeleri göz ardı etmiş gibi.

Durkheim + Tarde = ?

Gökalp- Sosyal yaşamı **Durkheim** kültüre (cemaatlere), **Tarde** ise uygarlığa (cemiyetlere) dayandırmıştır(30).

Karagülle- Tarde, topluluğun kişilerin birleşmesinden meydana geldiğini; **Durkheim** ise kişilerin topluluğun parçacıkları olduğunu savunmaktadır. Oysa topluluğun bedeni yurtlarıdır. Bu mülkiyetle paylaşılır. Topluluğun ruhu ise insanlardır ve hâkimiyetle yani organize olmakla varlığa dönüşür. Demek ki, ülke paylaşılır, ulus da halktan oluşur. Her iki görüşün terkibi ile topluluk oluşur.

Özdemir- Sosyal yaşamı canlı bir organizma gibi görmek, bana daha uygun geliyor. Bu açıdan bakıldığında kültürel varlığını koruyan bir topluluğun, yeni yurt edinmesi ve yeni bir uygarlık yaratması veya bir uygarlığa üye olması mümkündür. Bu da topluluğun kimliğini belirleyen ana unsurları koruması ve asimile olmadan yeni durumlara entegre olabilmesi demektir.

Cemaatin ideali:

Gökalp- Mukaddes içerikleri olan dinî inanışlar, ahlakî ödevler, hukukî kurallar ve idealler cemaatlere ait düşüncelerdir. Mukaddes içerikleri olmayan bilimsel gerçekler, ekonomik, imarî, ziraî, sınayi ve ticarî faaliyetler matematik ve mantık gibi konular cemiyete ait değerlerdir (s.31).

Karagülle- İnsanlar dil ile anlaşılır. Dil kelimelerden oluşur. Cümle özne, tümleç ve yüklemden oluşur. Bunlar insanın uygarlık yanıdır. Ama yazı yazılan alete “parmak” demek költürdür. Demek ki,

bunlar topluluklara göre değişir. Oysa medeniyet topluluklara göre değişmez ve objektif kurallara dayanır.

Öztürk- Gökalp'in kullandığı “cemaat” ve “cemiyet” kavramları sosyolojiye aittir. **Karagülle**'nin açıklaması yeterli değil.

Özdemir- Bakalım **Gökalp**, milliyetçiliği ve onun vazgeçilmez unsurlarını cemaatin mukaddes değerleriyle mi, yoksa cemiyetin kutsal olmayan değerleriyle mi açıklayacak?

Halkın hulku:

Gökalp- Biyolojik, ekonomik, yahut hukukî kurallara uymazsak cezalanırız. Ama dinî kurallara uymazsak sadece vicdanımız sızlar(s.31-32).

Karagülle- Doğal kanunlara uymazsak tabiat kanunları bizi cezalandırır. Sosyal kanunlara uymazsak sosyal kanunlar bizi cezalandırır. Dini kaidelere uymazsak, cezamızı hemen görmeyiz. Kur'an'a göre kısmen beklenmedik yerden, kısmen de ahirette cezalanırız.

Özdemir- Din, insanın Allah'la ve diğer insanlarla yaptığı hak ve ödev sözleşmesidir. İnsanlar Allah'la, inanca ilişkin konularda; insanlarla da davranışlara ilişkin konularda akitler yapar. Din, çıkış noktası bireysel ve içsel; fakat paylaşıldıkça toplumsallaşan ve kurumlaşan bir olgudur. İnsanlar toplum tarafından akit serbestliği içinde verdikleri sözlerin ve yaptıkları anlaşmaların gereğini yerine getirmeye zorlanırlar. Bu arada kimse kimseden verdiği sözlerin yükümlölük taşıması için, yükümlölüğün ön koşulu olarak, ayrıca dini inanış veya vicdani kanaatten arınmış sözler vermesi gibi bir koşul aramaz... **Gökalp**'in “Biyolojik, ekonomik, yahut hukukî kurallara uymazsak cezalanırız ama dinî kurallara uymazsak sadece vicdanımız sızlar” sözü görecelidir. Alış, satış, icar, miras, borç, emanet, faiz, zina, nikah... gibi akitler dinidir, diyenlere göre uymamanın müeyyideleri başkadır; “bu akitler sonradan din tarafından onaylanmış ve içselleştirilmiştir” diyenler için ise daha başkadır. Biyolojiyi dinden bağımsız gibi düşünmek de görecelidir. Çünkü din, hangi kaynaktan olursa olsun, sonunda insanın “kurallı” yaşamayı prensip olarak kabul etmesi demektir. Ahlakın türediği kelime olan “**hulk**” ile biyolojinin temel kavramı olan yaratma anlamına gelen “**halk**”, aynı kökten türemiş iki kelimedir. Bu nedenle ahlaksız din olamayacağına göre biyolojisiz ahlak da olamaz, denebilir.

Vicdanî Türkçölük:

Gökalp - Kültürü vicdan, medeniyeti akıl inşa etmiştir(s.32).

Karagülle- İnsanda dört meleke vardır. Bunlar doğruyu yanlıştan ayıran fikir, iyiyi kötüden ayıran his, yararlıyı zararlıdan ayıran irade ve zulmü adaletten ayıran ünsiyet melekeleridir. İnsan bunları ifade etme gücüne sahiptir. Fikirleri dil, hisleri sanat, iradeyi teknik ve ünsiyeti de örf ile ifade ve icra eder. Bunlarda insanın belirleme yetkisi vardır. Bu araçları insan icat eder. Topluluktan topluluğa da değişir. Bu yönleri ile insanidir. Bunlara kültür diyebiliriz. Diğer taraftan fikirlerin dil ile oluşturduğu sosyal ürüne ilim, duyguların sanatla oluşturduğu sosyal ürüne din, iradenin teknikle oluşturduğu sosyal ürüne ekonomi ve ünsiyetin örfle oluşturduğu sosyal ürüne de yönetim diyebiliriz. Bunların ortak adı “uygarlık”tır. Uygarlık bireylerin özel araçlarla oluşturduğu bir oluşumdur ama bireylere bağlı değildir, insanîdir. Kültür yönüyle kişiler topluluklardan

farklıdır ve kendi öz varlıklarını korurlar. Uygarlık yoluyla kişiler insanlığın üyeleridir. Böylece kişiler, varlıklarını koruyarak topluluğun üyesi olurlar.

Öztürk- Karagülle, “Duyguların sanatla oluşturduğu sosyal ürüne din” diyor. Sanat olmazsa din olmaz mı? Din mi sanatın, sanat mı dinin temelidir? Kur’an’da Allah’ın varlığını ortaya koyan ayetlerde estetik kullanılmıştır. İslam kelamcıları, özellikle Gazalî, estetik delili Allah’ın varlığını ispat ederken kullanmıştır. Buna rağmen din estetiğe indirgenemez.

Özdemir- Gökalp kültürü vicdan oluşturur, dediğine göre milliyetçiliğin aksiyomatığı dindir ve milliyetçilik özünde dini bir olaydır, demektedir.

Globalin devleti:

Gökalp- Sadece taklit topluluğu oluştursaydı aile, klan, bucak, ocak, sınıf, cemaat, kavim, ümmet, devlet farklılıkları olmazdı(s.33-34).

Karagülle- İnsanlar yeryüzünü bölüşerek insanlık, ulus, il, bucak, ocak olmak üzere iç içe topluluklar oluştururlar. İnsanlık yeryüzünü kıtalara, uluslar ülkelerini bölgelere, iller yörelerini ilçelere, bucaklar yurtlarını semtlere, ocaklar yerlerini evlere bölerler. Böylece dikine teşkilatlanırlar. Ayrıca ilmi, dini, mesleki ve siyasi dayanışma ortaklıklarını kurarak ve kamu görevleri ve genel hizmetleri yüklenerek yatay olarak teşkilatlanırlar. Bunların taklit yoluyla olması mümkün değildir. Kişilerin üstünde oluşan ortak bir varlık bunları böyle örgütler. Kimyada da H₂ ile O birleşir su olur. Bunları oluşturan varlıkların özelliği ile değil, bu özelliği verenin iradesi ile su oluşur. Vida somuna uymaktadır, çünkü somunu imal eden ona uysun diye imale etmiştir. Çünkü her vida her somuna uymaz. İnsanlar topluluğu oluşturur ama onları bu şekilde var eden birinin projesi ile oluşur.

Özdemir- Taklit objesi ya tabiattadır ya da keşfedilmiştir. İnsanların aileden devlete, bölgesel ve küresel birliklere doğru tüzel kişilik oluşturma çabası, bugün de devam ediyor. Şu nokta dikkatten kaçmamalı, tarihte bir üst birliğin keşfedilmesi ile öncekilerin hiçbirisi tasfiye olmamıştır. Bunun aksi sadece asimilasyona uğrayan topluluklarda görülür. Aşiret ve kabile büyüklüğündeki topluluklar, başka adlar altında ama aynı fonksiyonlarla bugün de yaşamaktadır. Bunun doğruluğundan o kadar eminim ki, kabul etmeyenleri ikna edecek herhangi bir kanıt ileri sürmeyi de gereksiz görüyorum. Büyük değişimler, beraberinde yeni organizasyonları, dayanışmaları getirdiği gibi yeni düşmanlıkları da gündeme getirir. İnsanlık daha üst bir organizasyona geçince, daha alt kuruluşları tasfiye etmez. İnsanlık; aşiretten kabileye, sonra şa’ba, sonra kavme, daha sonra imparatorluğa geçince bir öncekini tasfiye etmeden bir üst birliğe geçmiştir. Eğer dünya bölgesel ve küresel iktidarlarla tanışacaksa, bu devleti yok eden bir yapılanma olmayacaktır. Devlet, bazı yetkilerini devretmiş, bazıları da kısıtlanmış olarak var olmaya devam edecektir. Yoksa bölgesel ve küresel iktidar kurulamaz. Devletin illeri gibi küresel iktidarın da devletleri kaçınılmaz olarak var olacaktır. Bu nedenle, bölgesel veya küresel iktidarların “devlet”i ortadan kaldıracağı tezi doğru değildir.

Tuz misali:

Gökalp- Topluluk bir karışım değil; kimyada olduğu gibi birleşimdir(s.34).

Karagülle- Topluluğun kimyadaki birleşimi, suda eriyen tuzun birleşimi gibidir. Tuz NaCl'dan oluşur. Suyu indikleri zaman sodyum (Na) ve klor (Cl) ayrı dolaşırlar ama birini sudan ayırıp alamazsınız. Diğeri de hemen çıkar, klor gaz olur, Na da A(OH) olur. İşte topluluk içinde hür olma budur. Kurallara uyulur ama serbestçe dolaşılır.

Özdemir- Gökalp, Durkheim gibi düşünürken, **Karagülle** de kimyayı sosyolojiye uygulayarak aynı sonuca varıyor. **Durkheim**'in dönemin kimya bilgisine sık sık başvurduğu hatırlanırsa **Durkheim, Gökalp** ve **Karagülle** kimya sayesinde aynı görüşü paylaştıkları sonucuna varılabilir. Bana kalırsa topluluk, tek bir kimyasal formülle açıklanacak gibi değil. Toplum farklı katmanlardan ve katılımlardan oluşmaktadır. Bu nedenle, toplumun bir kısmı tuz örneği ile açıklanabilse de, diğer bir kısmı suda eriyen tebeşir tozuna benzeyebilir. Almanya'da Türklerin toplum dışı sayılması hem doğru hem de yanlış. Suda eriyen tuz olmadıkları için "toplum dışı", suya karışan tebeşir tozu olduğu için de "toplum üyesi!". Yine Almanya'da Almanları ayrı ve suda eriyen tuz; Türkleri ise kendi aralarında oluşturdukları toplulukta "ayrı bir su kütlesinde eriyen tuz" gibi düşünmek de sorunu çözmüyor.

Tamire değer mi?

Gökalp- Taklit ve mübadele arızasız cereyan edemez(s.34).

Karagülle- Taklit ve değiştirmenin kanunları ve kuralları vardır. Kişi o kanunları kullanırken hürdür. Tabiat kanunlarına uymak zorunda olduğu gibi sosyal kanunlara da uymak zorundadır. Tabii kanunlardan makine yapıldığı gibi sosyal kanunlarla da topluluk oluşturulabilir. Aralarındaki fark, birlikte oluşmalarıdır. Çünkü oluşturanlar, oluşanların kendileridir.

Özdemir- Her topluluk ayrı marka otomobile benzetilebilirse, her toplulukta gelişen ekonomik, sosyal ve teknolojik değerler kendi yapı ve koşullarında şekillenir ve kabul görür. Bir başka topluluğun onu kendi bünyesine sorunsuz transfer etmesi imkânsızdır. Bazı markaların birbirine benzer tarafları fazla olabilir ama farklı marka otomobilde aynı verimlilikte iş görmez. Dolayısıyla taklit ve mübadele her zaman sorun üretir. Taklit ve mübadelenin en azından bünyeye uygun hale gelmesi için bir torna ve tesviyeden geçmesi ve bünyeye uygun hale getirilmesi gerekir. O nedenle esas olan yaratıcılıktır; taklit ve mübadele ancak geçici bir durum olabilir.

Toplulukta korunmak:

Gökalp- Kişiler kendilerini topluluk içinde korudukları gibi, üyesi oldukları toplulukları diğer topluluklardan korurlar. Onlarla karışmayı, kendi değerlerini yitirmeyi istemezler(s.35).

Karagülle- İnsanlar yaratılışlarının gereği olmalı ki, insanlık içinde teşkilatlanmalar ve bölünmeler oluşmaktadır. Taklit ve değiştirme meyli ile varlığını ve özelliğini koruma meyli, insanı topluluk içinde kişiliğini koruyan varlık yapar.

Vicdan akılla çatışırsa:

Gökalp- Vicdan ile akıl, hars ile medeniyet bazılarında çatışmaktadır. Oysa vicdan yani hars "niçin"e cevap verir, "ideal için

yaşamalı” der. Akıl yani medeniyet de “nasıl”a “akıl ile yaşamalı” der. Kültür gayedir, medeniyet vasıtaadır(s.36).

Karagülle- Kişi varlığını uygarlık içinde, kişiliğini ise kültürü içinde korur. Kişi, hayvan olarak uygarlığına; insan olarak da kültürüne hizmet eder. Çünkü insan olmak kişilikle mümkündür. Kişilik ise diğerlerinden farklı olmakla oluşur. Kültür, uygarlığı oluşturma aracıdır. Aynı zamanda kültür, kişilerin uygarlıktan yararlanma aracıdır da. Kişinin ulusu için ölmesi, kişiliği için ölmesidir. Kişi, kişiliğini varlığına tercih eder. “Ya istiklal ya ölüm”ün anlamı budur. Hayvan gibi yaşamaktansa insan gibi ölmeyi tercih eder. Bu tercihi yapanlar ölse de çocukları yaşar. Uygarlık da bu ayıklanma ile oluşur. Yoksa hep yerinde sayardı.

Özdemir- Vicdan ile akıl çatışması sorununa zenginlik katabiliriz. **Gökalp**’in de zaman zaman ciddi boyutlarda yaşadığı ve intihara kalkışma nedeni olarak gösterilen “iman-akıl”, “din-bilim” çatışmasına değinebiliriz. Kur’an’da inanma “iman”, bilme ise “ilim” ile anlatılır. İki ayrı kelimenin ifade ettiği şey aynı değildir. Bununla beraber inanan ile bilen aynı kişi olacağına göre, bu iki kelimenin vurguladığı anlamların, birbirinden çok farklı ve ilgisiz olduğu da söylenemez. O zaman; bilmenin konusu ile inanmanın konusu arasındaki ilişkinin açıklanması gerekir: Bilgiler bir varlığı anlamamıza yardımcı olur ama inanmamız için yetmez. İnsan inanılması yani güvenilmesi gereken varlığa akli ve bilgileri ile yaklaşır ama güvenmek duygusal bir tercihtir. Duyguları ile bir tercih yapar ve inanır ama inandığı varlığın güvenilmeye değer olup olmadığını ise dine olan ilgisine bağlı olarak zaman zaman denetler. Bir çocuk annesine güvenir, bunu test etmek için riskler alır, tehlikelere atılır, korktuğunda da koşarak annesine sığınır. Annesinin çocuğunu koruması, çocuğun annesine olan güvenini artırır. İnsanlar bir varlığa inanır, yani güvenir ama bir çocuk kadar bile olsa O’nu test etmez. Bu mesafede kalan imanın, zaman zaman krizler yaşaması ise normaldir.

Medeniyetler yıkılır:

Gökalp- Edmond Demolins, eğitim ve siyasetin hedefi bireyleri medeniyetçi yapmaktır. Bu nedenle Anglosaksonlar bireyci yani kültürcü oldukları için yükseldiler; şarklılar ise cemiyetçi yani medeniyetçi oldukları için de çöktüler, diyor. Bu görüş yanlıştır(s.36-37).

Karagülle- Doğu’nun çöküşü ve Batı’nın yükselişi sadece ve sadece bir nedene dayanır. Tarihin değişmez kanunu: Uygarlıklar doğar, gelişir, yaşar, yaşlanır ve çökerler. Uygarlıklar arasında 500 yıllık yaş farkı vardır. Biri zirvede iken, diğeri diptedir. 500 yıl önce Doğu zirvede Batı dibe vurmuştu. Şimdi Batı zirvede, Doğu dibe vurmuş durumda. Batı çökmeye, Doğu da yükselişe başlıyor. 500 yıl sonra Doğu zirvede olacak, Batı da çökmüş.

Özdemir- Uygarlıkların doğduğu, geliştiği, yaşlandığı ve çöktüğü doğru. Ama mekanik bir tarihlenmenin çok da yerinde olduğu söylenemez. Önlemlerin uygarlığın yaşını uzattığı biliniyor veya kötü gelişmeler çok daha erken çökmeye neden olabiliyor. Mısır Uygarlığı’nın ömrü etkin bir şekilde iki bin yıldır ama Yunan Uygarlığı’nın oluşumu ve çöküşü sekiz yüz yılı bulmaz.

İngiliz Anglosaksonculuğu:

Gökalp- Anglosaksonlar çok fazla örfçü oldukları için ilerlediler. Bu özellikleri medeni olmalarını engellemedi (s.37-38).

Karagülle- Anglosaksonlar teknik ve ekonomide örfçü değiller; hukuk ve yönetimde örfçüler. İkisi aynı şey değil; çünkü gelişmeleri farklı olur. Doğu uygarlıkları hukuk ve yönetimde, Batı uygarlıkları ise teknik ve ekonomide inkılapçıdır. Doğu'da yeni bir uygarlık doğacak ama yeniliğini teknik ve ekonomide değil; hukuk ve yönetimde yapacaktır.

Özdemir- Bir uygarlık kendisini yarattığı ekonomi ve teknoloji ile tanımlıyorsa onu "örf"le açıklamak yanlıştır. Bence **Gökalp** yanılıyor.

Daha çok millet, daha az aile:

Gökalp- Bazen dine bağlılık, kavme bağlılığı, milli duygular vatan ve devlet duygularını zayıflatabilir; hatta yok etme noktasına bile getirebilir. Avrupa'da sınıfa olan bağlılık vatan ve asker düşmanlığı gibi zararlı sonuçlar doğurabilir. Aileye aşırı bağlılık, milli duyguları zayıflatabilir(s.38).

Karagülle- Aile ve insanlık uç topluluklardır. Kişilik duyguları aileyi ve insanlığı zayıflatırken insanlık duyguları ise aileyi ve insanlığı güçlendirir. Ara kuruluşlarda bunlar bir taraftan zayıflatırken diğer taraftan güçlendirir. Yatay örgütteki farklılaşma, dikey örgütteki birleşme duyguları ile dengelenir. Dengenin bozulması ise yıkıma neden olur.

Özdemir- "Bazen" her şey olabilir ama "her zaman" olan bir şey yoktur!

İslam Dini, Barış Sözleşmesi'dir.

Gökalp- Sınıflar ve topluluklar arasındaki doğal hiyerarşiyi bularak doğal olmayan savaş durumunu barışa dönüştürmek sosyal bilimlerin görevidir(s.38).

Karagülle- Adil Düzençiler, bu dengelerin reçetesini veren anayasayı Kur'an'a ve müspet ilme dayanarak hazırladılar. Üzerinde çalışılır ve uygulanmaya başlanırsa **Darvin**'in seleksiyon kanununa göre sonunda insanlık huzura erişir. İlk öğrenip uygulayacaklar aranır, bunlar da Adil Düzençilerdir.

- 1- a)Kişi kendini bir peygamber gibi bu işin görevlisi saymalı. Bu kişiye Mü'min denir.
b)Mü'min başka bir Mü'min ile birleşip birlikte çalışmaya başlamalı. Bu iki kişi çalışmalarını ortak bir deftere yazarak insanlığın yararlanmasına hazır hale getirmeliler.
c)Sayıları 10'a vardığında kendilerine bir başkan seçmeliler. Yirmiden fazla olduklarında ise bölünmeliler.
d)Başkanlar haftada birer defa bir araya gelerek çalışmalarını birleştirmeliler. Bu toplantılar da yazılmalı. Onların sayıları da 10 olunca bir başkan seçmeliler. Bu şekilde aşağıdan yukarıya doğru büyümeye devam etmeliler.
- 2- Bir taraftan öğrenmeye çalışırken diğer taraftan da öğrendiklerini kendi hayatlarında ve aralarında uygulamalıdır. Yeni katılanlardan isteyenler uygulamaya katılmalıdır.
- 3- Uygulama sonuçları araştırmaya katılmayanlara aktarılmalı.
- 4- Tutucuların saldırılarına karşı dayanışarak direnmeliler. Çözüm ancak bu ve benzeri yöntemlerle bulunabilir. Sorunları sadece

ilim çözmez. İşte bu peygamberlerin yoludur, bu Adil Düzen yoludur.

Kanunlar buluşması:

Gökalp- Medeniyeti üreten topluluğun tabi olduğu sosyal kanunun gereği genişlemesi, kültürü üreten topluluğun tabi olduğu kanuna göre ise çok sayıda görev için özel topluluklara ayrılması beklenmelidir(s.41).

Karagülle- Uygarlık, insanlığın iş bölümü içinde farklılaşarak birleşmesiyle oluşur. Uygarlık tüm insanlığı ilgilendirir. Uygarlığın “kuvvet” kutbu ve “hak” kutbu vardır. Ama mıknaş gibi insanlığın tek uygarlığı vardır ve tarih boyunca etkileşerek evrimleşir. Kültür ise insanları diğer insanlardan ayırarak ayrı ayrı topluluklara dönüştürür. Şeker kamışından başka şekilde, pancardan başka şekilde şeker üretilir ama ürün birdir. Birincisi tekniğin, ikincisi ise ekonominin konusudur.

Uygarlığı hücrelerde yaşamak:

Gökalp- Medenileşmek, milliyetçiliğe ve ümmetçiliğe mani değildir(s.41).

Karagülle- İlim, din, iktisat ve ekonomide yatay çokluk vardır ve beşeridir. Her ulusun içinde her gruptan ilmi, dini, mesleki ve siyasi temsilciler olur. İnsanlık içinde organize olurlar. Dil, sanat, teknik ve hukuk ise tam tersine; insanlığın tek dili, ulusların ayrı ayrı birer dilleri; illerin yine ayrı ayrı ama birer lehçeleri; bucakların ayrı ama birer şiveleri olur. Böylece hücrelerdeki deriler gibi bunları diğer hücrelere karışmaktan korurlar.

Uygar Türk İslamı:

Gökalp- Biz Türkler, çağdaş uygarlığın akıl ve ilmiyle kendimizi donatarak bir Türk-İslam kültürü oluşturmaya çalışmalıyız(s.42).

Karagülle- İlim uygarlıktır. Çağdaş ekollerin tamamı temsilcileri ile ülkemizde olmalı. Din de uygarlığın malıdır. Bu nedenle, çağdaş dini mezheplerin tamamı eşitlik içinde ülkemizde olmalı. Uluslararası şirketlerin temsilcileri ülkemizde olabilecekleri gibi rejimleri temsil eden partiler de yer alabilmeli. Bunlar çağdaşlaşmanın gereğidir. Her konuda yarışarak çağdaş uygarlığın önünde olmalıyız. Ulus olarak dil, sanat, teknik ve hukukumuz milli ve başkalarından farklı olmalıdır. Varlığımızı ancak böyle koruyabiliriz. Dini, kültürden saymak yanlıştır. Dinlerin farklı olması yatay teşkilatlanmalarda yani sosyal gruplaşmalarda etkili olur. Dil ise düşey teşkilatta yani yönetimde etkili olur. Laiklik ise, dini düşey teşkilattan yani yönetimden ayırmaktır. İnsanlık daha bu tanımlara ulaşamadığı için çatışma devam etmektedir.

V - Türklüğün Başına Gelenler

Bürokratik Bizans kozmopolitiği:

Gökalp- Bir zamanlar çeşitli kavimlere mensup memurların görev aldığı Bizans'ta kozmopolit bir sınıf oluşmuştu(s.43).

Karagülle- Büyük şehirlerde ve ülkelerde çokluğun getirdiği refah vardır. İş bulamayanlar buraya toplanır ve karışık halklar yeni topluluklar oluşturur. Büyük dinler bu topluluklara yön verir. Büyük dinleri bunlar oluşturur. Mezopotamya'da Nuh, Ortadoğu'da İbranî, Avrupa'da Hıristiyanlık, Hindistan'da Hinduizm, Çin'de Budizm, nihayet yayıldığı coğrafyada İslamiyet böyle oluşmuştur. Peygamberler dinlerin tohumunu atmışlar ve uygarlıkların oluşumunu başlatmışlardır. Uygarlıklar da o dinlere şekil vermiştir. Bugün de tabii ve sosyal ilimlerle açıklanan Kur'an, üçüncü bin yılın uygarlığını başlatacak, sonra da bu uygarlık insanlığa laikliği öğretecektir.

Öztürk- Karagülle zayıf bir temennide bulunuyor. Laiklik Kur'an'ın mı ürünü yoksa Batı aydınlanmasının mı?

Özdemir- Kent yaşamı kırsaldaki gibi olamaz. Doğal olarak birbirinden farklı olan değişik kırsalların halkları, bir kentte istedikleri kadar kırsal yaşamı sürdürmeye çalışsınlar, bunu uzun süre devam ettiremezler. Kentte yeni bir sosyal sentez içinde, yeni bir kimlik oluştururlar. Bu kimliğe "kentli" diyebiliriz. Eğer bu kentli kimlik, uygarlığa yataklık yapacak kadar dinamik ve yaratıcı bir sentez oluşturabilmişse, zamanla dünyada derin etkiler yapan bir gelişme gösterir. Doğal olarak, Bizans örneğinde olduğu gibi, birçok ulusun kaynaştığı ve yeni sentezlerin meydana geldiği kozmopolit bir yapıya dönüşebilir. Bu anlamda kozmopolitlik neden yanlış olsun ki? **Gökalp**'in Bizans örneğindeki kozmopolitliği olumsuz bir durum olarak değerlendirmek, doğru olmasa gerek. Ama örneği, Bizans'ın kırsalında sentez yaratamayan koloni kentlerin asimile olmuş halklarından verseydi, **Gökalp** haklı olabilirdi. Belki de, bizim söylediğimizi kastetti ama ifade öyle değil.

Milliyetsiz kentli:

Gökalp- Bu karışık halk kendine bir unvan aramış, sonunda kentli demiştir. Kentlinin milliyeti yoktu (s.43).

Karagülle- Büyük kentlere gelen köylülerin çocukları kentli olur. Değişik kültürlerin ürünü olarak dinlerinin rehberliğinde yeni uygarlığı oluştururlar. O günkü şartlar altında o uygarlık bir kıtayı kapsıyordu. İslam Uygarlığı ise insanlık uygarlığı olmuştur. Avrupa Uygarlığı da insanlığın uygarlığı olarak gelişti. Bunun adı muasırlaşma (çağdaşlaşma)dır. Bunlar belli merkezlerin yaygınlaşması ile doğdu. III. Bin Yıl Uygarlığı da insanlığın ortak ürünü olacaktır. Yalnız Kur'an değil; bütün din kitapları müspet ilme göre yorumlanacaktır.

Öztürk- İslam ve Avrupa uygarlığı çok farklıdır. Hızla köleleştirilen İslam dünyası nasıl yeni medeniyetin ortağı olacak? Ayrıca farklı metinler olan Kutsal kitapların müspet ilimlere göre yorumlanması metodolojik açıdan doğru mudur?

Özdemir- Ne kadar farklı bir uygarlık düşünürsek düşünelim, bazı gelişmelerden kaçamayız. Bunlardan biri de uygarlıkların kentlerde doğup geliştiği ve yine kentlerde çöktüğü gerçeğidir. "Kırlı" kalınıp uygarlaşamayacağına göre ya hep kırlı kalınıp kültürü korumak gerekecek ya da kentleşip biraz da kozmopolitleşerek uygarlaşılacak. Oysa **Gökalp**, Müslüman Türkün çağdaşlaşmasını kozmopolitlikten farklı anlıyor. O zaman Müslüman Türk ya milliyetler kaynaşmasından kozmopolit bir kent, sonra da yeni bir uygarlık

yaratacak yada herhangi bir milliyetle kaynaşmadan kendisi dışarıdaki bir çağdaşlığa göre değişecektir. Bakıldığında ise bir başkasına göre çağdaşlaşmış tek bir milliyet görülecek. Tabi ki, bir süre sonra da yeni bir uygarlık yaratmış olarak. **Gökalp**'in tercihi ikincisinden yana.

Kozmopolit tavırlar:

Gökalp- Kentliler ulusları tahkir eder(s.43).

Karagülle- Birlikte yaşayanlar, kültürlerini koruyamaz, ortak modalara yönelirler. Kültür geçmişe bağlılık iken, moda geçmişe isyandır ve farklı varlığını unutmaya çabasıdır. İnsanlar hep gösteriş içine girer, israf yaygınlaşır, sefahatta yarışır. İşte o zaman peygamberler gelir, insanları yeni uygarlığa çağırır. Kentte kültür değil; uygarlık oluşur. Medenîlik de zaten bu demektir. Buna uymayanlar yok olur. Bugün de kentleşme ile beraber yeni ve karmaşık sorunlar çıkmaktadır. Çevre kirliliği, silahlanma, nesil dejenerasyonu, mafya... kentleşmenin ürünü olarak insanlığı felakete sürüklüyor. Adil Düzen bu tür hastalıklara çare olarak hazırlanmıştır. Kabul edenler kurtulacak, etmeyenler ise helak olacaktır. Bunlar Kur'an'ın ve ilmin ortak verileridir. İddiamız da bundandır.

Öztürk- Başka İslamî yorumlar mümkün değil midir? Mümkünse, bu cümleler ideolojik değil midir?

Özdemir- Ulus bilinci kentlerde oluşur; kırsaldaki bilinç ise ulus altı kimlik düzeyinde kalır. Uygarlığın merkez kentlerinde, uluslar koalisyonu oluşunca sözkonusu aşağılama karşılıklı olur.

Atasözü milliyetçilik:

Gökalp- Değişik halkların, özellikle Türkleri tahkir eden çok sayıda atasözü vardır(s.44).

Karagülle- Tahkir içeren atasözlerin çoğu kentlerde çatışan değişik halklar arasında ortaya çıkmıştır. Dünyanın her yerinde buna benzer durumlarla karşılaşabiliriz. Değişik kümelerden tavukları bir kümeste birleştirmeye çalışırsanız, kümeste çatışma olur ve birkaç ay sürebilir, sonunda sükûnet ve ortak bir yaşam doğar. İnsanlık ailesi de böyle gelişmektedir. Bu bir soysal kanundur. Halkların kaynaşması için çatışma gereklidir. Bugün İstanbul, tüm Türkiye'yi temsil eden bir kenttir. Türk halkları burada uluslaşmaktadır. Burada doğan modalar Türkiye'ye yayılmaktadır. İşte bu modalar müspet ilmin ışığında Kur'an araştırılarak oluşturulursa yeni uygarlık oluşmaya başladı, demektir. Çünkü III. bin yıl uygarlığı böyle doğacaktır.

Türkün idraki:

Gökalp- "İdraksiz Türk", "Nihadsız Kürd" tabirlerine Türklerden başkası dayanamaz(s.44).

Karagülle- Bazı halkların özgüveni gelişmiştir, bu tür hakaretlere kulak vermezler. Sabrederler, karşılık vermezler. Diğer halklar birbirleriyle çekişirken özgüveni gelişmiş halk, yavaş yavaş hâkim olmaya başlar. Böylece birbiriyle basit sürtüşmeler içinde olan halklar, sabırlı halkın kültüründe birleşmeye başlar. Böylece uluslaşma başlar, bir süre sonra imparatorluk bile kurulabilir. Çinliler, Hintliler, Türkler, Ruslar, Yahudiler, İngilizler... böyle yapmışlardır. Bunların kültürleri zaman zaman uygarlık düzeyine çıkmıştır. Hoşgörüsü olmayan halklar, üstünlüklerini başka uluslara kaptırırlar. Araplar, İslam Uygarlığı'nı bundan dolayı Türklere devrettiler. Mısır bu nedenle çöktü. Roma ve Bizans böyle yaşlandı. Bugünkü Türkiye Cumhuriyeti

de böyle doğdu. Türkler diğer halklarla çatışarak kendilerini savunsaydı, devletimizin adı Türkiye Cumhuriyeti olmazdı veya devletimiz olmazdı.

Özdemir- Daha önce de belirttiğim gibi, imparatorluklar uluslar koalisyonundan oluştuğu için aşağılama karşılıklıdır. **Gökalp**'in sadece Türklere ve Kürtlere yapılan hakaretlere değinmesi; Türklerin ve Kürtlerin de diğer uluslara yaptığı hakaretlere değinmemesi, okuyucuyu yanıltabilir. İşin doğrusu hakaretin karşılıklı olduğudur.

Dini milliyetçilik:

Gökalp- Hıristiyanlar bağımsızlık mücadelesi verirken İslam kavimleri de milliyetiyle övünmeye başladılar. Milliyet fikrini İslam âlemine ilk taşıyanlar Araplar ve Arnavutlardır(s.45).

Karagülle- Bir uygarlık doğmaya başladığı zaman halkları birleştirir ve kültürleri bünyesinde eritir. Uygarlık böyle doğar. Yaşlanınca da uygarlık etkin olmaktan çıkar. Uygarlığı oluşturan faktörler etkisiz hale gelir. Karşı tarafta doğan yeni uygarlık içeri girer. Bu da halklarda yeniden kültür oluşmalarına neden olur. Yeni uygarlığın etkisiyle yeni kültürler doğar. Sonra bu kültürler birleşerek yeni uygarlığı oluşturur. Osmanlı, eski uygarlığın çöküş dönemidir. 500 yılda çökmüştür. Cumhuriyet bu kültürlerin kaynaşması ile yeni ulusu oluşturmuştur. Şimdi de bu ulusun örneğinde yeni uygarlık oluşmaktadır. İmparatorluktan ayrılan devletler uluslaşırlar. Ortadoğu'ya saldırı, Osmanlı'dan ayrılan bu ulusları III. bin yılın uygarlığında birleştirecektir. Adil Düzen de bunun mayası olacaktır.

Öztürk- Adil Düzen ile ABD'nin Büyük Orta Doğu Birliği arasında ne fark var? Bu açık bir şekilde ortaya konulmalıdır. Türkiye'de 2000'li yılların öncesinde ve sonrasında yapılan siyasi operasyonlar, özellikle 28 Şubat Post - Modern darbesi Ortadoğu'nun işgalinde Türkiye Müslümanlarını pasifleştirmek için yapılmadı mı?

Özdemir- Ulus bilinci sadece bir ırka üye olmakla oluşmaz. Onu besleyen din, dil, sanat ve teknoloji gibi faktörler vardır. Osmanlı Devleti'nden ayrılan Hıristiyanlar, dini inanç farklılıklarını gündeme getirerek Hıristiyan kimliklerine vurgu yaparlarken, aynı zamanda eş zamanlı olarak da devlet kurma mücadelesi verdiler. Araplara gelince, din farkını ileri süremeyeceklerine göre, ayrı bir devlet kurmak için ırkî farklılıklarını gündeme getirmeleri gerekiyordu. Onu da yaptılar.

Karagülle, açıklama yapmadan sık sık çözüm olarak Adil Düzen'i gündeme getirmesi okuyucuyu şaşırtabilir. Çünkü Adil Düzen, uzun süre kimi Refah Partililerin rast gele konuşmalarının başında, ortasında ve sonunda deyim olarak kullanıldığı şekli ile akılda kaldı.

Karagülle'nin teorileştirdiği gibi Doğu ve Batı uygarlıklarının sentezinden oluşan çoğulcu demokrasi, dindar laiklik, faizin olmadığı liberalizm ve fikrin suç olmadığı tam bir fikir özgürlüğü anlamına gelen bir Adil Düzen'i Türkiye duymadı; duyanlar da sansürledi. Ben şahsen Adil Düzen'in BOP'la ilişkilendirilmesine şaşmadım!

Neler olmuş?

Gökalp- Mısır'da Abdullah Nedim Arap milliyetçiliğini, İstanbul'da Naim Bey Fraşeri Arnavut milliyetçiliğini diriltmeye çalışıyordu. Bunlar Türk düşmanlığı yapıyordu(s.45).

Karagülle- Bunlar tarihin akışıdır. Bir kişi aktör olur, rol alır. İmam olduğu için namaz kılınmaz, namaz kılındığı için imam olunur. Biri olmazsa diğeri olur. Bir topluluk hangi dili konuşursa o topluluk o

ulustandır. Dilin cümle yapısı önemlidir. Kelimeler dili değiştirir ama yeni dil oluşturamaz.

Öztürk- Karagülle'nin yaptığı bu açıklamanın **Gökalp**'in görüşleri ile ne alakası var?

Özdemir- Daha önemli şeyler oluyordu: Türk, Kürt, Arap, Arnavut, Ermeni, Rum, Yahudi... milliyetçileri hep birlikte, yardımlaşarak ve dayanışarak İstanbul'da, Mısır'da, Selanik'te Paris'te, Londra'da, daha bir çok yerde Padişah'a düşmanlık yapıyorlardı.

Sevginin, kinle dayanışması:

Gökalp- Bir mefkûrenin kuvvetlenmesi için iki duygunun yardımına gerek vardır. Bunlardan biri "milli muhabbet" ikincisi de "milli kin"dir (s.45).

Karagülle- Uygarlığın çökmeye başlamasıyla çözülen vücutta bağımsız kalan kavimler, kendi kültürlerine sarılarak uluslaşmaya başlarlar. Osmanlı Devleti ulusçuluk nedeniyle yıkılmadı. Osmanlı Devleti yaşanmakta olan I. Kur'an Uygarlığı nedeniyle çöktü. Çökerken gelişmekte olan Avrupa Uygarlığı'nın etkisiyle milliyetçilik fikirleri doğdu. Yaşlı insanı mikroplar öldürür ama mikroplar yaşlandırmaz. Gençken seslerini çıkaramayan mikroplar, yaşlanan vücudu ortadan kaldırırlar, bu onların görevidir. Osmanlı Devleti'ni Cumhuriyetçiler yıkmadı, yıkılan devletin yerine cumhuriyet kuruldu.

Öztürk- Kur'an Uygarlığı ve numaralar hangi ilmi temele dayanıyor? II. Kur'an Uygarlığı gibi kavramlar içi boş / sloganik kavramlardır. İslam dünyasının en sessiz getirildiği 3. bin yılın başındaki durumda II. Kur'an Uygarlığı nasıl başlatılacak?

Özdemir- Gökalp'in söz konusu ettiği "sevgi" ve "kin" kavramları yeni uluslaşma çabası gösteren topluluklar için doğru olabilir. Zaten ulus olan Türkleri bu konularla oyalamak yanlaştır. Bu durumda Türklerin ulus olarak yapmaları gereken "yeni uygarlık kurmak" ve "yaratmak" olmalıdır. Milli kinle ulus inşa etmeye çalışanlar, çoğu zaman kin odağını ülke içinden seçtiler, sonu da iç felaket oldu. Sağ-solla başlayan kinlenerek uluslaşma macerasının faturası ağır oldu. Bu öyle noktalara vardı ki, yıllarca İzmir'in kurtuluşunda bile Yunanlılar unutuldu başörtülü kadınlar kinlenme objesi yapıldı.

Büyük düşman olarak Abdülhamit:

Gökalp- 1900'lerde bir Arnavut doktor bana "Biz Abdülhamit'i yıkarken size yardım ederiz ama asıl zalimler Türklerdir" dedi(s.46).

Karagülle- Abdülhamit zalim değildi. Ama devletin yıkılması gerekiyordu, yıkıldı. Arnavutlar ayrıldı ama şimdi Arnavutlar Türklerden imdat diliyor. Bugün Türkiye Cumhuriyeti'ni yönetenler zalim değil; fakat düzen zalimdir. Bu düzen ıslah edilmezse yıkılacaktır. Adil Düzen içinde yeni düzen kurulacaktır. Abdülhamit cumhuriyeti getirseydi Osmanlı yıkılmazdı. Bugün de Adil Düzen gelirse T.C. yıkılmayacaktır. Şöyle ki;

- a) AK Parti, Adil Düzençilerle iş birliği yaparsa Adil Düzen gelir.
- b) CHP Adil Düzençilerle iş birliği yaparsa Adil Düzen gelir.
- c) SP Adil Düzençilerle iş birliği yaparsa Adil Düzen gelir.
- d) Türk Ordusu Adil Düzençilerle ilgilenirse ve MGK'na proje getirirse Adil

Düzen gelir ve T.C yıkılmaktan kurtulur. Bunlar olmazsa

- a) İşsizlik,
- b) Dış borç,

- c) Yanlı, bağımlı, etkisiz ve saygınlığını yitirmiş yargı,
d) Devletimizi yıkmakla uğraşan sermaye tekelindeki basın ve yayın yoluyla T.C. Devleti yıkılacaktır. Ama iki asırdır Doğu ile Batı uygarlıklarını sentez edip Adil Düzeni kurmakla görevli Türk Milleti, 1919'da olduğu gibi yeniden şahlanacak ve II. T.C. Devleti'ni Adil Düzen içinde kuracak ve insanlığı aydınlatacaktır. İstanbulluların buna hazır olması gerekir. Zalim düzenin yaşama şansı yoktur.

Öztürk- Karagülle, ideolojik ve zayıf cümlelerle görüşlerini savunuyor. Başka Adil Düzen projeleri geliştirilemez mi?

Özdemir- Hiçbir devlet kurulduğu gibi devam edemez. Ekonomik, sosyal ve siyasal koşullar bazen devletin yapısını yenilenmeye, bazen de yıkıma sürükler. Türkiye'nin sorunu, kimi kötümserlerin iddia ettiği gibi yıkılma değil; gelişme ve büyümedir. Bence Türkiye Cumhuriyeti temyiz yaşını 1950'de aştı, şu anda gençlik sorunları yaşıyor. Büyüdü ama büyüdüğünü büyükleri kabul etmek istemiyor. Ama yakındır, büyüdüğünü kabul edecekler. Son gelişmeler bunun en büyük kanıtı. Her büyüğün Türkiye'ye ön gördüğü büyüklük modeli de ayrı. ABD'nin BOP, AB'nin üyelik önerileri, İslam Birliği, Avrasya gibi. Bu arada az da olsa kendi işini kendisinin görmesinden yana olan "tarafsızlar" var.

Alındık:

Gökalp- 1900'lerden beri Arnavut, Arap, Kürt... Türkleri tahkir ediyor, gerici olduklarını söylüyorlardı. O zaman Türkçülükten bahseden yoktu(s.46).

Karagülle- Batı, Osmanlı Devleti'ni yıkmak için önce Hıristiyanları ayarttı. Sonra Türk olmayanları, en sonunda da meşrutiyette Türkleri ayartarak kendi yurtlarına çekilmeleri için mîsak-ı milli hudutlarından başka halkları uzaklaştırmalarını telkin etti. Hepsinde de başarılı oldular. I. Dünya Savaşı'nı kazanınca Osmanlı Devleti'ni ortadan kaldırmakla yetinmedi, Servi dayattı. Halk buna isyan etti. Askerler aldatıldıklarını anlayınca milli devlet kurmaya yöneldiler. Batı'daki Siyonist Yahudiler bir asır sonra rahat yaşamak için ateist bir milli devleti desteklediler. Cumhuriyet kuruldu. Şimdi 70 milyonluk bir T.C. var. Yahudiler şimdi de T.C.'yi yıkmak istiyor. Belki de yıkacaklar. Ama Türk Milleti 1919'ların hareketi ile yeni devletini kuracaktır. Çünkü Yahudiler ABD'de etkinliklerini kaybedecekler. Dolar önemli oranda değer kaybedecek, sermaye hâkimiyeti bitecek. İsrail Devleti, Müslümanların hâkimiyetinde varlığını sürdürebilecek. Yahudiler, İsrail'de toplanarak insanlığa hizmete devam edecekler. Kur'an bunları bildiriyor.

Öztürk- Anlatılanlar kompto teorisi. Mîsak-ı Milli görüşü olmasa Cumhuriyet kurulamazdı. Bu nedenle Mîsak-ı Millici Türk halkını suçlama hakkımız yok.. "Kur'an bildiriyor." Deniyor, nerde bildiriyor, ABD neden yıkılsın?

Özdemir- Tüm ayrılıkçı akımlar gibi Araplar ve Arnavutlar da, toprak ve nüfus peşindeydiler. Bunlar Türkleri, Osmanlı Devleti'nin sahibi gördüklerinden aşağılıyorlardı. Türklere gelince, onlar toprak talebi üzerine kurulmuş bir milliyetçiliği savunamazlardı. "Ayrılmayın, bir ve beraber kalalım"ın dışında bir çözümleri yoktu. Bunun adı da Osmanlıcılıktı. Birlik imkânsız hale geldiğinde ise geriye kalanlar, bir millet ve devlet yaratmaya çalıştılar, başardılar da.

Taşra milliyetçiliği:

Gökalp- 1900'lerde İstanbul'daki kentliler kendilerini uygar sayıyor, taşralıları tahkir ediyordu. Trakya'dakiler Arnavut, Karadenizliler Laz, Doğu'dakiler Kürt'tü. Türk olmak ise ayıp olduğundan herkes bunlardan birine takılıyordu(s.46-47).

Karagülle- II.Abdülhamit düşmanlığında halklar birleştirilip Türk düşmanlığı yapılıyordu. İleride oluşturulacak Pontus ile Bizans Devleti'ne zemin hazırlanıyordu. Bir de dinsiz bir Kürt devleti kurulacaktı. Bunlar ileride Yahudilerle akraba ırk yapılacaktı ve Mezopotamya'ya bu şekilde hâkim olunacaktı. Demek ki, bugünkü "Kürt Yahudiler" hikâyesi 1900'lerin eseri.

Öztürk- 2004 Türkiye'sinde de Türkler aşağılanıyor. Bazı aydınların hazırladığı bir raporda, Türkiye'de bazı azınlıkların baskı altında tutulduğu ve bu nedenle Türklük kavramının değil; Türkiyelilik kavramının kullanılması gerektiği ileri sürülmedi mi? Aradan geçen 90 yıla rağmen Türk Milleti'ne düşmanlıkta değişen bir şey yok. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucularını dinsizlikle suçlayan bazı İslamcıların Yahudilerin işbirlikçisi haline gelen Talabanî, Barzanî gibi Kuzey Irak Kürtlerine ve onların Türkiye içindeki yoldaşlarına bir şey söyledikleri yok.

Özdemir- 1900'lerde Türkler dâhil söz konusu ayrılıkçı unsurların tamamı, İttihâd ve Terakkî ve Mason Localarında Padişah'tan kurtulma dayanışması içindeydi. **Gökalp**, 1924'te öldü, İttihâd ve Terakkî ve Mason Locaları günleri hakkında "Emanuele Carasso"ya lanet okuma dışında bir öz eleştiride bulundu mu, bilmiyorum.

Zor yıllar:

Gökalp- Dışarıda Avrupa, Osmanlı'daki rezaletlerden dolayı yalnız Türkleri suçluyor, içeride Müslim ve gayr-ı Müslim bütün kavimler sarayın baskısından, memurların zulmünden, hükümetin yolsuzluğundan sadece Türk kavmini sorumlu tutuyordu. Oysa Türk kavmi "ben varım" demiyordu. Ortada yüklenen bir sorumluluk vardı, fakat onu kabul eden bir omuz yoktu. Türkler milli bir görev üstlenmemiş kendi başlarına bireylerdi(s.47).

Karagülle- Türklük, dinsiz Jön Türkler tarafından ortaya kondu. Batı'daki zengin Siyonist Yahudiler, Anadolu'yu Hıristiyanlara veremiyordu. Çünkü yarım yüzyıl sonra İsrail Devleti'ni kurmayı planlıyorlardı; kurulduktan yarım yüzyıl sonra da Anadolu'yu İsrail Devleti'ne katacaklardı. Onun için Anadolu'da dinsiz bir devletin kurulmasını istiyorlardı. Bunun için ateist Türkçülük fikrini, 20. yüzyılın başında Jön Türklerle oluşturdu. Türklerin İkinci Dünya Savaşı'na sokulmama nedeni de bu planın bir parçasıdır. Ne var ki, yüzyıl içinde Türkiye Batı'yı öğrendi ve İslam Dini'ni de bırakmadı. 12 milyondan 70 milyona çıktı. Dünyanın en güçlü ordularından birine sahip oldu. Yahudiler dünyadaki etkilerini zirveye çıkardılar ama gelişen dünya karşısında artık çökmeye başladılar. Buraya kadar istediklerini yaptırıldılar. Şimdi sıra Adil Düzençilerde. III. Bin Yıl Uygarlığı kurulmaya başlanmıştır. Bunun nasıl olacağına insanlık karar verecek. Ama şu kadarı kesin ki, Adil Düzençiler şiddete başvurmuyacak. Kur'an'da, Adil Düzeni kabul etmeyenlerin helaklerinin Mü'minlerin elinden olmayacağını, onu Allah'ın tabii ve sosyal kanunlarla yapacağını çok açık bir şekilde ifade etmektedir. Mü'minler bu gibi davranışlardan şiddetle men edilmektedir. Bizim Akevler'in 35 yıllık siyaseti de buna

dayanır. Düzenle kavgalı olmamak. Ak Parti de bunu yapıyor. Ama uymamak görevimiz baki.

Öztürk- Gökalp'in söz konusu ettiği oyun bugün de oynanıyor ve Türkler her konuda suçlanıyor. **Karagülle**'nin açıklamalarına gelince.. Ateist Türkçüler, kim onlar? T.C. ateist oldu mu? Bunlar komplo teorisi. Her kötülüğü Yahudiler mi yapıyor? Tarihi realitelere aykırı fikirlere Kur'an delil gösteriliyor. Söz konusu Üçüncü Bin Yıl Uygarlığını Müslümanlar mı kapitalistler mi kuruyor? Böyle zayıf bir temele Adil Düzen'i oturtmak popülizm olmaz mı? Ayrıca AK Parti'nin, ABD'nin BOP'nin bir uzantısı olduğu iddialarını Karagülle neden değerlendirmiyor? AKP, Adil Düzen projesini kullanmadığına göre kötü parti mi iyi parti mi? **Karagülle** AKP'ni, bazen övüyor, bazen eleştiriyor. Net görüşü nedir?

Özdemir- Türkler, Osmanlı Devleti'nin kurucu unsuruydu ve devleti bütünlük içinde dağıtmadan yaşatmak istiyordu. Bu nedenle devleti yaşatmak isteyenlerle dağıtmak isteyen unsurların aynı yöntemi uygulamaları söz konusu olamazdı. **Gökalp** gibi İttihatçı önderler, Türkçülük yapmakla devletin birliğini sağlamak, hatta onu geliştirmek düşüncesinin bir arada olabileceğini sanıyorlardı. Düşüncelerinde, ne kadar haklı olduklarını zaman gösterdi! Şu söylenmiş olsaydı, haklı olabilirdi: İttihat ve Terakki ve Mason Localarındaki faaliyetlerimizin asıl amacı, devleti dağıtmak ve yerine daha küçük ama yönetilebilir bir Türk Devleti kurmaktı. Bunu doğrudan söyleyemedik. Birinci Dünya Savaşı'na girişimizin nedeni de buydu...

Osmanlıcılığın gizli niyetleri:

Gökalp- Tanzimatçılar Osmanlıcılığı, farklı unsurları Türkleştirmek için gizli bir yol olarak gündeme getirdiler(s.48-49).

Karagülle- Osmanlı Devleti'ni yıkabilmek için İslamiyet'ten uzaklaştırmak gerekiyordu. Bu Türkçülük olamazdı. Çünkü Osmanlılar değişik kavimlerden oluşuyordu. Yerine hayali bir birlik koydular. Aslında Osmanlı Devleti milli devletler kursaydı, bu devletleri de ırka değil kültüre dayandırsaydı ve imparatorluğu da milli devletlerin dayanışması olarak ortaya koysaydı, İngiltere krallığı gibi şimdi varlığını sürdürürdü. Yahudi sermayesi, denizlere hâkim olmak için krallığa dayalı Hıristiyan bir imparatorluğa ihtiyacı vardı. Ortadoğu'ya hâkim olması için de Rusya, Avusturya - Macaristan ve Osmanlı Devleti'nin yıkılması gerekiyordu. Onun için buralarda geleneksel yapıları yaşatıcı reçeteler yazılmadı. Osmanlılar da dünyayı düşünmeden taklit ediyorlardı. Yahudilerden başka bugün yeryüzünde düşünen tek merkez var, o da Adil Düzencilerdir. İleride bu düşünce yeşerecektir.

Öztürk- Karagülle, Osmanlı Devleti, İngiltere gibi davransaydı, bugün de yaşardı, diyor. Şimdi ABD bunu yapacak. Yani çağdaş Osmanlı'yı kuracak. Ama bu Osmanlı, ABD/AB'nin uşağı olacak. 28 Şubat'ta Millet ile Devlet'i ayırdılar. İslamcılığı ve Milliyetçiliği tasfiye edip yeni partiler kurdurdular. AK Parti de, Ordu da özde ABD'ye yakın. Adil Düzenciler için söylenenler bence çok iddialı.

Özdemir- Osmanlı Devleti'nin yıkılması için birçok neden gösterilebilir. Çünkü Osmanlı Devleti tıpkı yaşlı bir insan gibi her türlü hastalığa her an yakalanabilecek durumdaydı. Zaten bu hastalıkların çoğuna da yakalanmıştı. Buna ilaveten, tedavi etsin diye başvuru doktorların yanlış teşhis ve tedavileri, hatta kasıtları da eklenince,

durumu daha da vahimleşmekteydi. Bu nedenle, Osmanlı Devleti'nin ölümü kaçınılmazdı, fakat ölümünde yanlış tedavinin veya kast-ı mahsûsanın da payı büyüktü. Türkiye Cumhuriyeti'nin durumu ise Osmanlı Devleti'nden çok farklı ve yaşadıkları tamamen gençlik sorunlarıdır. Anadolu halkının büyüdüğü kabullenilemiyor. Hala gerçekler anlatılmıyor; ninni söyleniyor, mama ile doysun isteniyor. İş hayatında çirak muamelesi yapılıyor, üniversitelerde fazlalık görülüyor... Ama gerçek şu ki, Anadolu halkı büyüdü, gerçeği de gördü, çalışmayı ve karnını doyurmayı da öğrendi. Evden kaçtı, kentlerin kıyılarında derme çatma barınaklarda yaşamayı öğrendi, kenti tanıdı, mücadele etti, kazandı, önce işini sonra da evini kentin merkezine taşıdı... Masalcılara gelince; mutsuzlar, çünkü uyutacak çocuk bulamıyorlar, büyüklere masal anlatmaya çalışan bunaklar gibiler...

Ne yapsak olmuyor:

Gökalp- Osmanlıcılığa kimse inanmadı; aksine her kavim okullarında çocuklarına kendi tarihini ve dilini okuttu(s.48).

Karagülle- Zaten Osmanlıcılık inandırılınsın diye ortaya atılmadı. Osmanlıları parçalamak için yapıldı. Ak Parti, Ak Parti olsun diye geliştirilmedi, Milli Görüş çöksün diye geliştirildi. Tehlike kalkar kalkmaz elbette o da yıkılacak. Nitekim Meşrutiyette Türk Milliyetçiliği çok popülerdi. Şimdi ise Türklüğe saldırı var. Avrupa dayatmaları Hıristiyanların dayatması değildir; Batılı zengin Yahudilerin dayatmasıdır. İdamı kaldırarak tetikçileri kullanacak, terör yaptıracak, bununla insanları yönetmeye çalışacak, yakalananlar ise idam edilmeyecek, hapishanelerin F tipi kâşanelerinde yaşatılacak... Zavallı Avrupa!

Öztürk- Osmanlıcılığa kimse inanmadığı gibi şimdi de "Kemalizm"e inanmıyor. **Karagülle**'nin Ak Parti tahmini kısmen doğru! Peki bunları destekleyen Müslümanlar ne yapıyor? AB'yi Yahudiler mi yönetiyor?

Özdemir- Osmanlıcılığın uygulaması nasıldı, yeterli bilgiye sahip değilim. Ama Kemalizmin nasıl uygulandığı konusunda bir şeyler söyleyebilirim: **Mustafa Kemal**, Londra'da ünlü bankerlerin finanse ettikleri araştırma merkezlerinde üretilen geleceğin ABD gibi "küresel" ve AB gibi "bölgesel" hükümet tezlerini yakından izliyordu ve buna karşı Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne gösterdiği yolu 1927 yılında yayımladığı Nutuk'ta açıklamıştı. Bu yol bütün açıklığı ile "İTTİHADİ İSLAM HÜKÜMETLERİ MECLİSİ" ve "HİLAFET"ti. Ama resmi Kemalizm, Nutuk'a rağmen tam tersini anlattı. "Atatürk bize AB yolunu göstermiştir!" denildi. Öyle ki, tüm Türkiye aydını, bilim adamı, siyasetçisi, vatandaşı ile, İslamcısı, Türkçüsü, Çağdaşı... ile Nutuk'u okumadı, okuyan da anlamadı, anlayan olduysa da genel yargılardan çekinerek kendi anladığına inanmadı! "AB, **Mustafa Kemal** tarafından İslam Birliği ve Hilafet tehlikesine karşı alınmış bir önlem" gibi sunuldu, herkes sessiz kaldı. Eğer Osmanlıcılık da Kemalizm gibi yalan ellerde tanıtıldıysa çözüm olma şansı olamazdı.

Tanzimat Osmanlıcılığı, Meşrutiyet Osmanlıcılığına karşı:

Gökalp- Meşrutiyetten sonra Osmanlıcılığa önem verilince Türk olmayan unsurlar "Bizi Türkleştirmek istiyorsunuz!" diye tepki gösterdiler(s.48).

Karagülle- İki tarafı da Batı'nın sömürücü sermayesi destekliyordu. Bir taraftan baskı yapıyor, sonra da ona karşı direnişi organize ediyordu. Böylece ülkeyi parçalıyordu. Bugün Çin'de, Hint'te ve Rusya'da benzer olaylar yaşanıyor. Bir taraftan Müslümanlar kışkırtılıyor diğer taraftan da devletlere ihbar ettiriliyor. Asıl amaçları ise devletleri zayıflatmak ve günü geldiğinde de yıkmak. Türkiye'deki Türklük, Kürtlük, Laiklik, İrtica, Kemalizm, Anti-kemalizm, Şii, Sünni... çatışmaları da aynı yerden kışkırtılıyor. Osmanlı Devleti, bu şekilde yıkıldı ama Cumhuriyet kuruldu. Bu odak etkili olsa da başaramayacak. Çünkü Adil Düzene dayanan cumhuriyetin kurulmasını engelleyemeyecekler. Öneririm, bu hasta adamı yaşatsınlar, yoksa kaybedecekler.

Öztürk- Peki biz ne yapıyoruz? Amacımız ne? 1920'lerde İslam'la bağımsızlığını kazanıp 1928'de İslam'ı tasfiye eden T.C. İslam'a dönerse kurtulur mu, diyorsunuz? Bana göre, günümüzde de Türkiye için I.TBMM dönemi örnek alınacak bir dönemdir. **Gökalp**'in "Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak" hedefi I.TBMM döneminde fiilen uygulamaya konulduğu için Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulabilmiştir... Osmanlılık daha liberal bir anlayışa sahipti. Kemalizm milli, Osmanlılık kozmopolitti.

Özdemir- Meşrutiyet Osmanlılığı nasıl "Bizi Türkleştirmek istiyorlar!" tepkisi ile karşılaşmışsa Kemalizm de halkın bir kısmı tarafından "Bizi dinimizden soğutmak istiyorlar!" tepkisi ile karşılaştı. Çünkü halkın; **Mehmet Akif Ersoy** ile **Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır**'ın birlikte başladıkları Kur'an- Kerim'i çevirme ve yorumlama faaliyetlerine, yine **Ahmed Naim** başlayıp **Kamil Miras**'ın bitirdiği Sahîh-i Buharî'nin çeviri ve yorumuna **Mustafa Kemal**'in verdiği desteği öğrenme şansı olmadı. Dinle Atatürkçülüğün, **Muhammed(AS)** ile **Mustafa Kemal**'in yarıştirılması, Meşrutiyet'te Osmanlılığın uygulanma biçimi ve kadroları hakkında sanki bir fikir veriyor gibi.

Türk gençliği devrede:

Gökalp- Nihayet Türk Gençliği, milliyetçilik yapılmasa, diğer milletler milliyetçilik yaptıklarından Türklüğün, Osmanlılığın ve İslamcılığın mahvolacağını anladı. Bütün milliyetler oluşmuştu. İşte Türkçülük bu ortamda doğdu.

Karagülle- Batı'nın zengin Yahudileri Kilise'yi parçalamak ve toprak ağalığını ortadan kaldırmak için milliyetçiliği geliştirdiler ve derebeylerden birini destekleyerek kral yaptılar. Protestanlıkla Katolik Kilisesi'nin gücünü kırarak milli kiliselerin kurulmasını desteklediler. Katolik Kilisesi'ni parçaladıktan sonra cumhuriyeti gündeme getirerek krallıkları yıktılar. Sonra da **K. Marx**'la enternasyonallığı moda yaparak milliyetçiliği ortadan kaldırmaya çalıştılar. **Gökalp** bu kitapçığını Osmanlı Devleti yıkılmadan az önce kaleme almış olmalı ki, Yahudilerin desteği ile milliyetçilik yapabilmiş.

Öztürk- Farklı nedenleri olan pek çok tarihi olayı sadece Yahudilere bağlamak ilmi bir üslup olabilir mi? **Gökalp**'e hangi Yahudi destek verdi? **Gökalp**'i hem övüyor, hem de yerin dibine sokuyorsunuz. **Gökalp**, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda etkili olan büyük bir düşünürdür. Sizin de katıldığınız üç önemli kavramı "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak" terkip etmeye çalışan bir düşünürü Yahudilikle ilişkilendirmek tutarlı bir tutum olamaz.

Özdemir- “Nihayet Türk gençliği” hamaseti ne ise “Nihayet İslamcı gençlik” veya “Nihayet Devrimci gençlik” hamaseti de aynı kategoriye ait nutuklar olmalı. Yahudi desteğine gelince.. **Karagülle** isim vermediği sürece her koşulda yanlış anlaşılacaktır. **Emanuele Carasso, Nissim Ruso, Nesim Mazliyah, David Kohen, Joseph Salem, Rafael Benuziyar, Avram Galanti ve diğerleri** gibi kimi Yahudilerin **Gökalp**'e yakınlıkları **Karagülle**'yi haklı çıkarmaya yeterli mi, takdir araştırmacıların.

Kırsalın milliyetçiliği:

Gökalp- Yeni milliyetçileri kentliler ve Tanzimatçılar dışında herkes iyi karşıladı(s.50).

Karagülle- Allah Yahudilere karar verdimiş, Türkiye’de ateist milli bir devlet kurulsun, diye. Çünkü dünyada milliyetçilik geliyordu. Enternasyonallığın milliyetçiliği ortadan kaldıramayacağı da belliydi. Ateistliğe başka nedenlerden dolayı da ihtiyaç vardı. Çünkü çağın gerisinde kalmış bir İslam anlayışının ortadan kaldırılması gerekiyordu. İşte **Gökalp** bu görevi görüyordu. Yahudiler de kendi çıkarları için destekliyordu. Bu nedenle kitabı 1918’de basıldı.

Öztürk- Bu ne demek, Allah kötü Yahudileri neden görevlendirsin? Bu kadercilik anlayışı Kur’an’a ve ilme uyar mı? **Gökalp**'i Yahudilerin kullandığına dair deliller nelerdir? Ateist milliyetçiler T.C.’nin kurucuları mıdır? O zaman **Gökalp**'i değil; Kemalist liderleri suçlamalısınız. **Erbakan** da “Atatürk sağ olsaydı bizim partiye oy verirdi” diyordu. Ama onu ABD destekli Kemalistler bitirdi!

Özdemir- Yeni milliyetçiler, kentli ve Tanzimatçı olmadığına göre, mutlaka köylüdür!!! Kim bilir, belki de, işçidirler!!! Sakın taşra kökenli mektepliler ve yeni kentliler olmasın... **Karagülle**'nin yer yer gündeme getirdiği Yahudi meselesine gelince: Genel olarak negatif anlamda kullanılan “Yahudi” tanımlamasına **Öztürk**'ün itiraz etmesi bence yerinde. Ama **Karagülle**, “Yahudi” yerine, en azından **Gökalp**'in yakın dava arkadaşı **Emanuele Carasso, Nissim Ruso, Nesim Mazliyah, David Kohen, Joseph Salem, Rafael Benuziyar, Avram Galanti...** gibi birkaç kişiyi örnek gösterebilse genel olarak bütün Yahudileri de suçlamamış olurdu. Ayrıca **Karagülle**'nin **Gökalp**'i ateist Türkçülerden biri gibi tanıması doğru değil. Çünkü bu tanımlama **Karagülle**'nin **Gökalp** hakkındaki genel görüşüne de aykırı.

Faydalı Türkçülük:

Gökalp- Türklerde milliyet duygusunun uyanmasının bir zararını gören ve gösteren yoktu; faydası ise sayılamayacak kadar çoktu(s.50).

Karagülle- Milliyetçiliğin yararı bir asır içinde görüldü. Milliyetçilik sayesinde Anadolu’da Türkiye Cumhuriyeti kuruldu ve gayr-ı müslimler ayıklandı. Yine milliyetçilik ile düşmanlar uyutularak saldırılarından uzak duruldu ve bugün kendimize güvenerek Avrupa Birliği’ne girebilme cesaretini gösteriyoruz. İslam Dini’nin Adil Düzen’ini insanlığa sunma cesaretini göstermenin kaynağında da milliyetçiliğin olduğu söylenebilir. Aslında Türkçülük, Osmanlıcılıktan başka bir şey değildir. Bir ırktan olduğumuz için değil; bir dinden olduğumuz için de değil; bir kültüre mensup olduğumuz için bir milletiz. Osmanlıcılık, kültür olamadığı için varlığını sürdüremedi.

Öztürk- Karagülle, Gökalp'i, az önce milliyetçiliğinden dolayı eleştirildi, şimdi de övüyor. Bu çelişki değil mi? Aşağıladığınız İttihat Terakki Hareketi, İstiklâl Harbi'nin kazanılmasında, Cumhuriyet'in kurulmasında, Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında önemli rol oynamamış mıdır?

Özdemir- Milliyetçilik kaçınılmaz bir sondu. Ama arzu edilen bir son değildi. Bu nedenle Türkler milliyetçiliği son koz olarak kullandılar. **Gökalp**'in dediği gibi Türk milliyetçiliği çok daha erken, örneğin Tanzimat'ta başlamış olsaydı ne olurdu? Belki Osmanlı Devleti çok daha erken bir zamanda kendi içinden parçalanarak yıkılmış olacaktı. Öyle olmadı; Türk milliyetçiliği geç gelişti ama bu gecikme süresi çok iyi değerlendirildi. Özellikle **II.Abdülhamit** döneminde yetişen kadrolar, yıkılan devletten yeni bir devlet kurabilecek kadar birikimliydi. Bu kadrolar yetişmemiş olsaydı, durum çok daha kötü olabilirdi.

Kutsalda ittifak:

Gökalp- Türk gençleri çok iyi anlamışlardır ki, bugün mukaddes görev, Türklerin bütün siyasi partiler ve akımların üstünde birleşmesi gerekir. Bu birlik olunca, İslam'ın birliği ve Osmanlılığın tamamıyeti daha sağlam olacaktır (s.51).

Karagülle- Bunun yalan olduğunu sonra kendisi de görmüştür. Osmanlı Devleti yıkılmış, İslam birliği dağılmış ve Türkiye dinsiz bir laiklik havasına girmiştir. Demek ki, bu laflar propaganda; gerçek değil. **Gökalp** kandırıyor muydu, yoksa kanmış mıydı, onu bilemiyorum. Ne var ki, sonunda **Gökalp**'in dediği oldu. Osmanlı adını ve rejimini değiştirdi ama varlığını güçlendirerek sürdürdü. Müslümanlar başlangıçta bir sarsıntı geçirdiler ama şimdi İslam'ın en güçlü kalesi Türkiye'dir. Dünyada da 50'ye yakın kavmi devlet İslam'a hazırlık yapıyor. Milliyetçilik fitridir ve tarihidir. Sadece milliyetçilik ideali yenidir. Türkler de hep milliyetçi oldular. Şöyle ki; evliler nasıl her gün "biz evliyiz" diye ilan etmiyorlarsa veya insanlar her gün sokakta dolaşırken adlarını bağırp durmuyorlarsa Türkler de Türkçülüğü dillerine dolamadılar. Bunun anayasalarda yer alması doğaldır. Ancak illerin başka dil konuşmasına izin verilmelidir. Bucaklar bağımsız olmalıdır. Türk kültürü ise devlet seviyesinde birliğini sürdürmelidir. Türk halkı değil; "Türk halkları" denmeli; "Türkiye halkları" denmemelidir.

Öztürk- Gökalp'in görüşü bugün bile geçerli. **Gökalp**'i kim kandırmış? Sonra dinsiz laiklik **Gökalp**'in mi ürünü? **Karagülle** ne demek istiyor, anlamıyorum. **Karagülle** daha önce "Osmanlı'yı Cumhuriyetçiler yıkmadı" diyordu. **Gökalp** neden kandırılınsın? Kemalistler İslamlaşmayı atıp **Gökalp**'in düşüncelerini tasfiye ettiler. Çok partili dönemde Milliyetçiliğe İslamcılığı yeniden sokan Ülkücüler oldu. Rahmetli **Erol Güngör** ve **S. Ahmet Arvasi** gibi düşünürler bunları yazdı. Özellikle **Nurettin Topçu**... Belki bu nedenle, Fransa'da felsefe doktorası yapan **Topçu**, liselerde öğretmen olmaya mahkum edildi.

Özdemir- Mason Localarının zengin fikir ortamında yetişen Batıcı, Milliyetçi ve İslamcı aydınlar, localarda etkin kişilerin kimler olduğunu biliyorlardı ve o kişilere gereken saygıyı gösteriyorlardı! **Gökalp**'in **Durkheim**'e duyduğu hayranlık, Mason Locası ve İttihâd ve Terakki Cemiyeti'ndeki arkadaşları içinde **Emanuele Carasso**, **Nissim Ruso**, **Nesim Mazliyah**, **David Kohen**, **Joseph Salem**,

Rafael Benuziyar, Avram Galanti, Emanuel Karaso, Moiz Kohen gibi tanınmış ve pek ünlenmemiş diğer Yahudilere olan yakınlığı, bütün bunların dışında Avrupa'da canlandırılan milliyetçiliğin finansmanına bakıldığında, Yahudilerin hangi nedenle olursa olsun çok daha önemli bir yer işgal ettikleri... rahatlıkla görülebilir. Bunlar doğru ve **Ziya Gökalp** de bir Türkçü ise basit bir akıl yürütme ile O'nun, birilerinin etkisi altında olduğu ileri sürülebilir! Ama **Gökalp**'in I.Dünya Savaşı yıllarında **Emanuele Carasso** gibi dava arkadaşlarının karaborsadan çok yüklü paralar kazandığını, sonunda da altınları ile Türkiye'den kaçışını görünce arkasından çok iyi şeyler söylemediği biliniyor.

Kendine gelmek, kendinde olmak:

Gökalp- Türk kavmi, kendi varlığının önemini kavrar kavramaz, Araplar da ilerlemek için ihtiyaçlarının neler olduğunu anladılar. Diğer kavimler de ihtiyaçlarının neler olduğunu böylece anlayacaklardır(s.51).

Karagülle- Nüfusu 30 milyondan yukarı olan bir kavim, ulus olabilmeli, 100 milyonu geçerse bölünebilmelidir. Bu nedenle Anadolu'da Türk ulusundan başka ulus olmamalı. Kürtlerin nüfusu otuz milyonu olursa ve hepsi bir yerde toplanırsa devlet kurabilmeliler. Bugün bunu yapma imkân yok. Türkiye'nin nüfusu henüz 100 milyona ulaşmadı, 100 milyona varırsa o zaman bölünebilir. Ama ikinci devlet Kürtçe değil de, her ilde yine Türkçe konuşanlar olacak. Çünkü Kürt olmayanlara Kürtçe benimsetilemez. Bugün Rusya bölünse, ikinci devlet de yine Rusça konuşacak. Ayrı dillerin konuşulması ise zamanla olabilirler.

Öztürk- Böyle âfâkî bir görüşün ilmi-dini dayanağı olabilir mi? 30 milyon nüfusa ulaşınca Kürtler devlet kurabilir, 100 milyon nüfusa ulaşınca Türkiye ikiye bölünebilir gibi görüşlerin ilmi dayanağı nedir? 100 milyonu aşan ABD, Rusya, Çin, Hindistan... bölündü mü? Hem Türklüğü, İslam'ı, ilmi ve hukuku ortak kimlik unsuru olarak benimseyip alt kimlikleri bu üst kimliğe bağlıyorsunuz, hem de emperyalizmin istismar edeceği alt kimlikleri kışkırtıyorsunuz.

Yanlış anlaşıldık:

Gökalp- Osmanlı hükümetlerinin yaptıkları, Türklerin yaptığı şeklinde kabul edildi(s.52).

Karagülle- Avrupalılar Osmanlı Devleti'ni yıkınca Türklerin hâkimiyetine son vermek için Osmanlı Devleti'nin yaptıklarını Türklere yükleyerek sömürgeleştirme yolunu seçtiler. Bugün Irak'a saldırmaya da bunun için zorluyorlar. Ortadoğu'daki devletleri birbirleri ile savaştırarak yıkmak istiyorlar, hedefleri bu. Şimdi Irak'a saldırmamızı istiyorlar, yarın İran'a ve Suriye'ye... En zayıf anımızda da bizi esir edip imha etmek istiyorlar.

Öztürk- **Karagülle** bu konuda haklı. Ortadoğu'nun ve Rusya'nın Yeni Dünya Düzeni, yani ABD egemenliğine sokulmasına milletçe karşı çıkmalıyız. Bunun için önce İslam dünyasında İslam Dini'ni kötü göstermek amacıyla ABD'nin oluşturduğu radikal İslamcılarla ve ABD'nin taşeronluğunu yapan ılımlı İslamcılarla, ABD işbirlikçileri ile mücadele etmeliyiz. Bunları yaparken özü itibariyle bir ahlak dini olan İslam'ı yeniden yorumlayıp insanlığa sunmalıyız. Sekülerizme yenilmiş, işi bitmiş Hıristiyan Kiliseleri ile değil; seküler Batı insanları ve tüm insanlıkla diyaloga girmeliyiz.

Ne yapsak olmuyor?

Gökalp- Hükümet Araplara yardım yaptığında Türkler yapmış oluyordu, kötülük de Türklerin oluyordu(s.53).

Karagülle- Osmanlı ile Türkleri tekleştirmişler ve Osmanlıyı sömüren ülke yapmışlar. Oysa Osmanlı Devleti, vergiyi Hıristiyanlardan alıyor, Müslümanları zaferden zafere taşıyordu. Askerlerin bir kısmı Hıristiyanlardan devşirme idi. Yeniçeriyi canla savaştıran, onların Türkleşmesi değil; İslamlaşmasıydı.

Biz varız:

Gökalp- Türk kavmi, “ben varım” dedikten sonra sorumluluğunu daha iyi anlıyor ve bugün milliyetçilik duygularından vazgeçmeleri mümkün olmayan dindaş ve devletdaşlarıyla daha güzel anlaşıyor(s.52).

Karagülle- “Ben varım” dedikten sonra Türk Milleti ne yapıyor? Önce Hıristiyanlarla savaşıyor ve yener. Sonra Osmanlıyı kandırarak Yahudilerin koyduğu hedefe götürüyor. Sonra inkılaplar yaparak dinsiz laikliğe adımlar atıyor. Anadolu’da Müslüman halklardan oluşan bir Türk devleti kuruluyor. Bu Yahudilerin isteğine çok uygun. Demek ki, **Ziya Gökalp** ya kandırıyor, ya da kandırılmış. Ama sonra neler oluyor? Yahudilere karşı oyun içinde oyun oynanmış olabilir. Gerçek bir Türk milleti oluşuyor. Türk milleti öğreniyor ve İslam’ı yeniden canlandırıyor. Şu anda Türk Milleti gerçek anlamda demokratik, laik, sosyal ve liberal bir hukuk devleti kurabilir. Dünya siyaseti alt üst oluyor. Şimdi Türkiye’yi yıkamıyorlar. Yahudi saltanatı son buluyor. Allah diyor ki, “**Onlar oyun kuruyorlar, biz de kurarız. Biz hayırlısını kurarız**” diyor. **Gökalp** yanıldı, çünkü görüşlerini yalnız Batı’nın sosyal bilimlerine dayandırdı. Oysa bu konuları Kur’an’la birlikte düşünmesi gerekirdi. Yüz yıl sonra bu risalemi okuyanlar, benim ne kadar yanıldığımı görecekler. Sonucunu ben de merak ediyorum.

Öztürk- Ne demek “Müslüman halklar”? **Gökalp** neden kandırılınsın? T.C. Devleti’nin kurulması ve yapılan inkılaplar Yahudi projesi midir? Milliyetçi Yahudiler, Milliyetçi Türk Devleti’ni neden sevsin? **Karagülle**’nin anlattıkları komplo teorisi, düşüncelerini Yahudiler üzerine temellendirmiş. Çelişkili düşünceleri var. Yukarıda dış borcu vs sorunları olan Türkiye’nin Adil Düzen olmazsa batacağını söylüyordu. Şimdi ise “T.C. Devleti çok güçlü” diyor. Şu anda Yahudiler egemen güç değil mi? **Gökalp**’i Yahudilerin kandırdığını ileri sürmek tutarsız bir düşüncedir. **Gökalp**, şüphesiz kusursuz bir aydın değildir. Fakat üzerinde tartıştığımız bu risalesinde öne sürdüğü görüşler günümüzde bile geçerliliğini korumaktadır.

Özdemir- Türklerin en anlamlı anları “Ben varım!” dedikleri an ise, bu anlar, savaşın kaçınılmaz olduğu anlardır. Doğal olarak insan sormadan edemiyor, bu millete barış zamanı ne yapacağını kim gösterecek ki, barışta “Ben varım!” diyebilisin, bir şeyler yaratabilisin, kendini de insanlığı da kurtarabilisin!

Kendini bilen milletini de bilir:

Gökalp- Nefsini tanıyan başkasını da tanır ve o zaman ayrılık sona erer(s.52).

Karagülle- Kur’an’a göre insanlar kavim(ulus), şa’b(il), kabîle(bucak) ve aşîret(ocak) olmak üzere iç içe örgütlenecektir. Her

bir yönetim, üst kuruluşların hücreleri olacak. Birey ve topluluk arasındaki ilişki ne ise bunlar arasındaki ilişki de o olacak. İmparatorluklar parçalanacak, uluslara dönüşecek. Ama uluslar birlik içinde uygarlığı oluşturacaklardır. Değişik din, ekol, parti ve şirketler de birlikte dayanışarak çoğulcu topluluklarını yaşatacaklardır. Bu yeni demokratik ve laik düzen için uluslaşmaya gerek var ve zaten oldu da. Din birliği ve vatandaşlık birliği gibi kavramlar hayaldir. “**Din hürriyeti birliği**” olabilir, o da laikliktir. Bir toplulukta değişik dinler yaşayabilecek ama değişik vatandaşlar yaşamayacaktır.

Öztürk- Yeni dünya düzeninin aydınları da **Karagülle**'nin görüşlerine benzer görüşler ileri sürüyorlardı. Ama Türkiye Cumhuriyeti'nde 28 Şubat oldu. Irak işgal edildi ve ABD dünyanın tek hâkimi oldu... Din birliği ve vatandaşlık birliği neden hayal olsun?

Özdemir- Gökalp yer yer Arnavutların bile milliyetçilik yaptığını ama Türklerin suskun kaldığını ileri sürerek, Türkleri milliyetçi olmaya çağırıyor. **Gökalp**, Türkleri Arnavutlar gibi ulus olma aşamasında, ulus altı bir topluluk olarak görüyorsa, buna diyecek yok! Bence bunu demek istemiyor. Bunun kanıtı da İslamlaşmadan arınmış bir milliyetçiliğe karşı olmasıdır. Yine de **Gökalp**'in canlandırmaya çalıştığı milliyetçilik, Türklerin çok kolay benimseyeceği bir düşünce tarzı olmasa gerek. Çünkü tarihin çok eski çağlarında ulus bilincine varmış ve onu aşmış ve çok sayıda uluslar üstü devlet kurmuş bir milletin, yeni uluslar gibi davranmasını beklemek kolay değil.

Osmanlı Türk'tür:

Gökalp- Bazı kimseler Osmanlı kavimlerinin hepsinde milliyet duygusunu doğal ve haklı gördükleri halde, Türkler için gereksiz, diyorlar. “Türkler egemen konumunda olduklarından millî hakların hepsini sahipler” diyorlar. Bunu diyenler aynı zamanda “Osmanlı Devleti birçok milletin katılımından oluşmuştur” görüşünü savunduklarından “Osmanlı Devleti, Türk Devletidir” de demiyorlar(s.52-53).

Karagülle- Gökalp tam söyleyemiyor ama “Osmanlılık yok olacak, Türk Devleti kurulacak ama azınlıklar da var olacak”, demek istiyor gibi. Nitekim Lozan Antlaşması böyle yapıldı. Ama Anadolu'da azınlık kalmadı, yaptıklarından korkarak kaçtılar. 12 milyonluk Türkiye'de beş milyon azınlık kalsaydı bile Türkler hızla çoğaldığı için şimdi ancak %5 olabilirlerdi. Oysa şimdi %0,5 civarındalar. Evdeki hesabın çarşıya uymayan kısmı budur. **Mustafa Kemal**, böyle bir Türkiye'yi, bütün Müslümanları Türk kabul edip Türkiye'ye göç etmelerine izin vererek hazırladı. Lozan'da onların yaptığı hata bu idi. Müslümanlarla Hıristiyanların mübadelesi esas alındı. Yahudiler 70 milyonluk bir Türkiye'yi hesaplayamadılar. 50'lerde İstanbul Teknik Üniversitesi'nde öğrenciydim, gemide tramvayda yaygın bir şekilde Rumca, Ermenice konuşulurdu. Şimdi yalnız Türkçe konuşuluyor. İşte uluslaşmak budur. Uluslaşmada kıyafet inkılabının da büyük etkisi olmuştur.

Öztürk- Gökalp'in sözlerinden bu sonuçlar çıkmaz, **Karagülle** yanılıyor. Az önce eleştirdiği inkılapları ve **Atatürk**'ü, burada da övüyor. Bu çelişki değil mi? Günümüz Türkiye'sinde de azınlık milliyetçilerini desteklemekte ve T.C.'nin kurucu unsuru olan Müslüman Türk Millet'ini azınlık haline getirmeye çalışmaktadırlar. Üstelik asla ırkçılık yapmamış Türk milletini ve Devlet'ini ırkçılık yapmakla suçlamaktadırlar.

Türkçülük İslamcılıktır:

Gökalp- Türklerde milliyet duygusu uyanmaya başlayınca Türk kelimesi başka türlü hücumlara uğradı. **Hülagu**'nun vahşiyane zulümleriyle Türkçülük arasında bir ilgi varmış gibi, hücum hileleri yapıldı. Bir taraftan da Türkçülüğü İslamcılığa muhalif tanıttılar(s.53).

Karagülle- Yahudiler böyle istiyordu. Çünkü bir asır sonra Türkiye'yi Hıristiyanlara yıktıracaktı. Kuzeyde Pontus Devleti'ni kurarak Ortodoksları memnun edecekti. Batı'da Bizans Devleti'ni kurarak Katolikleri memnun edecekti. Kendisi Doğu ve Güneyi İsrail Devleti'ne katacaktı. Dolayısıyla vahşi ve dinsiz bir Türk ulusu istiyordu. Oysa Türk ulusu en adil orduyu kurarak varlığını her zaman dünyaya kanıtladı. İstiklâl Savaşı'ndan sonra tehcir oldu ama kanlı olmadı. Hilafet kaldırıldı; hanedana dokunulmadı, sadece tehcir edildi. Sonra Kore'de, Kıbrıs'ta, Somali'de, Bosna'da, Kosova'da Afganistan'da hep adil asker olduğunu kanıtladı. Artık Türklere barbar diyen ve **Hülagu**'dan dolayı suçlayan yok.

Öztürk- Vahşi ve dinsiz Türk ulusu programı Yahudilerin midir? **Karagülle**'nin bu görüşlerine kısmen katılıyorum. T.C. ve Türkleri yok etmenin yolu onları İslam'dan koparmaktan geçer. Allah korusun, İslam'ı birleştirici unsur olarak değerlendiremeyen Türkiye, ABD ve Almanya'nın oyunları ile parçalanmış Yugoslavya'ya benzer. Türk Devleti'nin yöneticileri, ordumuz ve Türkiye insanı Yugoslavya dramını dikkatlice incelemelidir.

Özdemir- Irkların yarıştırdığı uluslaşma çağında, olur olmaz örnekler lehte ve aleyhte kullanıldı. Türkler zaten ulustu; uluslaşma mücadelesi verenler ise henüz ulus olma aşamasındaki topluluklardı. Osmanlı sınırları içindeki bu tür toplulukların ilk saldırdıkları hedef Türklerdi. Saldırıların insaf ölçülerini aştığı ve tarihi bilgileri çarpıttığı doğrudur. Ama İslamcılık ile Türkçülüğün birbirine muhalif görüşler olarak savunulması, pek hayırlı sonuçlar vermedi. En azından İslamcılar, daha toleranslı bir tutum takınabilirdi. Sıcak bir ilişki kurulamadığı için, bir aralar Türkçülük ile İslamcılık, iki ayrı görüş gibi yol tutar oldu. Veya işi bu çizgiye çekmek isteyenler oldu. Örneğin **Gökalp** gibi Türkçülerin, bir İslamcı kadar İslamî kaygılar taşıyan kişiler oldukları görülmek istenmedi.

Çağdaş İslam Türkçülüğü:

Gökalp- Türkçülerin gayesi, çağdaş bir İslam Türkçülüğüdür(s.53).

Karagülle- Mustafa Kemal, **Ziya Gökalp**'e saygı göstermiş ve Türkçülüğe ilişkin görüşlerini benimsemiştir. Lozan'da verdiği sözde durmuş, güçleninceye kadar İslamlaşmayı arka plana almıştır. İslam düşmanlığı da yapmamış, sadece susturmuştur. 1933'te de "muasır medeniyetin fevkine çıkacağız", "elimizde tuttuğumuz meşale müsbet ilimdir", demiştir. Balıkesir konuşmasında da "İslam en ileri bir dindir, çünkü onda içtihat vardır", demiştir. Öyleyse **Mustafa Kemal**, Adil Düzen'in kurulmasına zemin hazırlamıştır. **Ziya Gökalp** de hedefi doğru koymuştur.

Öztürk- **Karagülle** az önce yere batırdığı, Yahudi uşağı yaptığı **Mustafa Kemal**'i ve **Ziya Gökalp**'i şimdi övüyor! Buna rağmen **Karagülle**'nin bu yorumuna ve **Özdemir**'in İslamcılık ve Türkçülük arasındaki işbirliği önerisine katılıyorum. Bizim bu risaleyi tartışırken yaptığımızı, **Gökalp** 86 yıl önce yapmış, İslamcıların Türkçülerin ve

Batıcıların doğru düşüncelerini ve Türkiye için zorunlu ihtiyaç olan üç kavramı uzlaştırmaya çalışmıştır.

Özdemir- Gökalp'in çağdaş bir İslam Türkçülüğü, daha açıkçası, "milliyetçiliğe zaten karşı olmayan çağdaş bir İslamcılığa inandığı" kanısındayım. **Gökalp**, yaşadığı dönemin Türkçü teorisyeniydi, bugün de aynı fikirlerle yaşamış olsaydı, bence yeri çok rahat bir şekilde İslamcıların arası da olabilirdi. Yahudi uşağı olma konusuna gelince.. Türkiyeli Yahudiler Türkiye'nin Hıristiyanların elinde olmasını istemiyorlardı. Batılı Yahudiler ise Osmanlı Devleti'ni istemiyorlardı ama Batılı kurumlarla donatılmış bir Türkiye Devleti'nin kuruluşunu diplomatik düzeyde istiyorlardı. Lozan'ın et etkili kişileri ya Yahudi idi ya da onlarla arası çok iyi olan diplomatlardı. Zaten Türk milleti olarak biz de ülkeyi işgalden kurtarmak ve devleti kurmak istiyorduk. Niyetler farklı da olsa sonuç yeni devleti gösteriyordu ve devlet de kuruldu. Bu düzeyde bir ilişkiyi Yahudilerin uşağı ile açıklamak doğru değil. Ama **Karagülle**'yi haklı çıkaracak nedenler Osmanlı Devleti'nin son 50 yılında çok açık bir şekilde meydana gelen yıkımlarda Rumlar, Ermeniler... kadar Yahudilerin de yer yer etkili olduğudur. Mason Locaları, İttihat ve Terakki Cemiyeti kimlerden oluşuyordu, Padişahı devirelim derken devleti nasıl savaşlarda darmadağın ettiklerini... unutanlar, kendi yaptıklarını sorgulamadan hayatlarının sonuna kadar "Abdülhamid müstebitti" demeye devam ettiler... Kurtuluş Savaşı yıllarında Yahudilerin açıktan tarafsız, gizliden ve diplomatik düzeyde de Müslümanları destekledikleri kesindir.

Türkçüler İslamlaştı:

Gökalp- Bence Türkçülerin İslamlaşma programları da olmalıdır(s.53-54).

Karagülle- Evet, Adil Düzen'de uluslaşma, laikleşme, çağdaşlaşma ve uygarlaşma programları vardır. Adil Düzen'in değişmez maddesi budur: **Ulus ve ülkesi ile bölünmez bir bütün olarak Türk halklarının Türkiye'de kurdukları ve dili Türkçe, bayrağı al zemin üzerinde ak ay yıldız, marşı İstiklâl Marşı ve merkezi Ankara olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti, insanlık içinde yerinden yönetime saygılı demokratik, laik, liberal ve sosyal bir hukuk devletidir. Hakemlerden oluşan bağımsız, yansız, etkin ve saygın yargının denetimindedir ve gönüllü Türk halkından oluşan Türk ordusunun güvencesindedir. Askeri düzende kuvvetli olan haklıdır. Emir komuta hâkimdir, sonuçlarda ortak sorumluluk vardır. Hukuk düzeninde haklı olan kuvvetlidir ve kararlar hâkimdir. Sorumluluk, kişisel ve davranışlara göredir. Devlet askeri düzenle kurulur ve korunur, hukuk düzeni ile de yaşar ve gelişir. Meclis'in seçtiği asker cumhurbaşkanı, askeri yönetim ile hukuk düzeni arasında dengeyi kurar. Bunlar değiştirilemez. Bunlara aykırı bütün mevzuat mülğadır. Her kademedeki yargı, mevzuatın bu anayasanın değişmez maddelerine uygunluğunu denetler.**

Öztürk- Gökalp'in İslamlaşma programını **Mustafa Kemal** ve CHP terk etti. **Karagülle** "Türk halkları" ve "asker cumhurbaşkanı" ile ne demek istiyor? **Gökalp**, "Türkçülerin İslamlaşma programları olmalıdır" demesine rağmen, Türk milliyetçileri daha sonra konu üzerinde yeterince durmamışlardır. Anti komünist slogancı bir anlayışla gittikçe sığlaştırılan Türkçülük, **Erol Güngör, Nurettin Topçu** ve **Ahmet Arvasi** gibi aydınların katkılarıyla İslam Dini'nin

Türk kültürü içindeki alternatifsiz rolünü yeniden gündeme getirmelerine rağmen **Ziya Gökalp**'i aşabilecek bir program oluşturamamışlardır. Kemalizmin din konusundaki yanlış politikaları nedeniyle çok partili dönemde yeniden din eğitime dönme politikaları sağlıklı bir dindarlık üretmemiş, II.Meşrutiyet İslamcılığı ve Türkçülüğünden daha geri düşüncelere sahip Müslümanlık oluşmuştur.

Özdemir- Mustafa Kemal, 1924'de çıkarttığı Tevhîd-i Tedrîsât Kanunu ile tüm okulları tek bir model altında bir araya getirirken, bu yasa sadece İmam Hatip Okullarına ayrıcalıklı bir statü getirdi. Daha önce Osmanlı tarihinde örneği olmayan İmam Hatip Okullarında, İslamî ilimlerle beraber Kanunî döneminden beri ihmal edilen matematik ve fen dersleri okutulması, mübadelede Milli Mücadeleyi desteklemiş bile olsalar Müslüman olmayanların Yunanistan'a gönderilmesi, Kur'an'ın ve Sahîh-i Buharî'nin çevrilmesi ve yorumlanması, Türkçe ezan okunması... gibi uygulamalar, yarım kalmış yeni bir İslamlaşma programı olarak görülebilir.

Arap alfabesi:

Gökalp- Bütün İslam kavimleri arasında ortak olan Arap harflerini değiştirmeden korumak gerekir(s.54).

Karagülle- İnsanlık düzeyinde tek dil, Arapça veya Latince uygarlık dili olacaktır. Her ulusun hukuk dili, her ilin sanat dili, her bucağın yazı dili ve her ocağın konuşma dili olacaktır. Yazı ise insanlıkta ortak olacaktır. Harf yazısı olarak Latince, hareke yazısı olarak Arapça, hece yazısı olarak Çince ve ilim yazısı olarak şekil yazısı müşterek olacaktır. **Dil kültürün, yazı uygarlığın konusudur.** Türkler hem Arapça, hem de Latince harfleri kullanmalı.

Öztürk- Karagülle'nin görüşleri Türkçe'nin istikbali açısından çok tehlikeli. Türkçe ne olacak? Osmanlı'da ortak dil "Osmanlıca", Türkçe değil miydi? **Karagülle**'nin bu önerileri ile emperyalizmin yeni politikaları arasında benzerliklerin olması beni çok üzdü. Kur'an ırkların ve dillerin farklılığını rahmet ve gelişmenin nedeni sayarken Türkçe dışında 3-4 dili yüceltmek İslam'ın ruhuna uygun mudur?

Özdemir- Gökalp, bir Türk milliyetçisi teorisyeni olarak "Bütün İslam kavimleri arasında ortak olan Arap harflerini değiştirmeden korumak gerekir" görüşü ile bir İslamcı kadar İslamî geleneklere bağlı olduğunu kanıtıyor. Buna benzer birçok görüşü olan **Gökalp**'in, yaşadığı dönemde bazı görüşlerinden dolayı eleştirilmesi normal karşılanabilir. Ama O'nun Cumhuriyet tarihi boyunca İslamcılığa oldukça uzak bir Türkçü olarak tanıtılmasını açıklamak, kolay olmasa gerek. Alfabe değişikliğine gelince.. Geçen süre içinde millet olarak Latince'yi %80 düzeyinde söktük. Ama Arap alfabesini hiçbir dönemde %50 öğrenemedik.

Öztürk- Özdemir'in **Gökalp**'le ilgili yorumlarını daha tutarlı buluyorum. **Özdemir, Gökalp** örneğiyle İslamcılık ve Türkçülüğün İslam Dini konusunda ortak sayılabilecek görüşlerinin olduğunu söylüyor. Bana göre Türkçülük ve İslamcılık birbirinden çok farklı değildir. Sadece **Gökalp** değil; başka örnekler de bulabiliriz.

Terim ümmetçiliği:

Gökalp- Bütün İslam kavimlerinde bilimsel terimlerin ortak olması için İslam ümmeti arasında terim kongreleri düzenlenmeli, terimler Türkçe'den, Arapçadan, ve kısmen de Farsça'dan alınmalıdır(s.54).

Karagülle- İnsanlık için Kur'an Arapça'sından ilmi dil geliştirilebilir. Bunu yapmak Doğu uygarlıkları üyesi halkların görevidir. Latince'den ilmi dili geliştirmek de Batı uygarlıkları üyesi halkların görevidir. Her iki uygarlık birbirlerinden aktarmalar yapabilirler. Yeni uygarlık ancak böyle doğar. Yeni uygarlıklar tarihte böyle doğmuştur.

Öztürk- Yukarıda belirttiğim gibi Türkçü olduğu halde İslamcı görüşlere, İslamcı olduğu halde Türkçü görüşlere sahip olan pek çok düşünürümüz vardır. Çok partili dönemde resmi ideolojinin yorumladığı Türkçülük yeniden İslam'la barışmıştır. I.TBMM döneminde Türkçü **Hamdullah Suphi Tanrıöver** ile İslamcı **Mehmet Akif Ersoy** nasıl dost olmayı başardılarsa, çok partili dönemde İslamcılığı ve Türkçülüğü siyasi istismar vasıtası yapmayan pek çok insan, bu iki fikir akımını başarılı bir biçimde uzlaştırmıştır. **Osman Yüksel Serdengeçti, Nurettin Topçu, Osman Turan, Mümtaz Turhan, Fethi Gemuhluoğlu, Necip Fazıl Kısakürek, Erol Güngör** ve **Ahmet Arvasî** gibi aydınlar hem İslamcılarının hem de Türkçülerin severek okuduğu yazarlar olmuştur. Bizim bu risaleyi tartışırken yaptığımız iş de buna örnek olarak verilebilir.

Özdemir- Meşrutiyetin Müslüman âlimleri, **Gökalp** kadar olmasa bile, sosyoloji ile biraz ilgilenmiş olsalardı, İslamcılıktan bu kadar ayrı bir Türkçülük, Türkçülükten de bu kadar ayrı bir İslamcılık oluşmazdı. Fakat İslamcılar sosyoloji, günümüz Türkçüleri de İslamî ilimler konusundaki bilgilerini geliştirdikçe, aradaki mesafenin hızla kapandığını görmekteyiz. Siyasi parti tercihinin Türkçü veya İslamcı olmanın bir kanıtı olmadığına göre, Türkiye için iyi bir gelecekte bahsedebiliriz.

Ümmet terbiyesi:

Gökalp- Bütün İslam kavimlerini kapsayan ortak bir terbiyenin oluşması için kongreler yapılmalıdır(s.54).

Karagülle- Ahlakî eğitimi dinler yapar, her dinin her topluluk içinde temsilcileri olur. İlmî eğitimi üniversiteler yapar. İlimler de dinler gibi ekolleşip gelişmeli. Meslekî eğitimi meslek kuruluşları yapar. Bunlar dayanışma içinde olur. Askerî eğitim bir devlet içinde değişik bölgelerde yapılır. Halk ordusunu seçer. Orduların kuruluşu demokratik ve hukuk düzeni içinde olmalıdır. Ama işleyişi askeri prensiplere göre olmalıdır.

Öztürk- Halk ordusunu seçer ne demek? Bu cümle daha anlaşılır bir biçimde ifade edilmeli. **Gökalp**, yukarıda ordudan değil; İslam ülkeleri arasında toplanacak bir terbiye kongresinden bahsediyor. 87 yıl önce ile sürülen **Gökalp**'in bu önerisi hala gerçekleştirilememiştir. Bugün Türkiye de dahil, İslam ülkelerinin üniversiteleri 100 önemli üniversite arasına girememekte, üstün zekalı gençler emperyalist ülkelere hizmet edecek üniversitelerde yetiştirilmektedir.

Özdemir- Karagülle haklı, halk ordusunu seçebilir. 10 ordunun olduğunu varsayarsak asker olacak kişi, yaşadığı bölgenin dışındaki 9 bölgedeki orduları sırası ile seçer, yerini belirleyenler bu seçimleri sırası ile dikkate alabilirler. Seçimi devam ettirirsek, yine katıldığı orduda acemi eğitimi veren örneğin 20 subaydan sırası ile 10 tanesini tercih edebilir, dağıtımı yapanlar bu sıralamayı dikkate alabilirler...

Dini bürokrasi:

Gökalp- Bütün İslam kavimlerinin müfti teşkilatları arasında daimi irtibat olmalıdır (s.54).

Karagülle- Dinlerin ortak müfti teşkilatı olmamalı. Her kuruluşta beşten az olmamak ve yirmiden fazla olmamak üzere dini dayanışma ortaklıkları olmalıdır. “Dinde zorlama yoktur.” Kişiler istedikleri mezhepten fetva isteyebilmeli. Eğitimi ve ahlakî teminatı bunlar vermeli. Laiklik, bu eksiklikler tamamlanabilirse kurumlaşabilir.

Öztürk- Ne demek “Dini Dayanışma Ortaklıkları?” Tarihte bir örneği var mı? Geleneksiz yeni kurumlar kurulamaz. Bugün İslam dünyasında bu görevi üstlenip ümmeti ve insanlığı doğru İslamî yorumlarla aydınlatacak bir üst kurum henüz mevcut değildir. Ne yazık ki, günümüzdeki bu boşluk radikal İslamcılar ve gerekli ilmi donanıma sahip olmayan Müslümanlarca doldurulmaya çalışıldığı için iletişim çağında insanlığa İslam’ın diriltici nefesi sunulmamaktadır.

Özdemir- Karagülle’nin ne demek istediği açık. Tarihte etkili olmuş akileleri, divanları, ahiliği, tekke ve zaviyeleri “dayanışma ortaklıkları” şeklinde hukukun bir araya getirdiği ortaklıklar olarak yeniden tanımlamaktadır.

Amblemin bayraklaşması:

Gökalp- İslam ümmetinin sembolü olan “hilal”in kudsiyeti korunmalıdır(s.55).

Karagülle- Bayrak kültürüdür. Ulusların, illerin, bucakların hata ocakların işaretleri olmalıdır. İl bayrağında ulus bayrağının işareti, bucak bayrağında da il ve devletin işareti bulmalıdır. Bayrak bir addır ve saygınlığı vardır.

Öztürk- Ne demek bunlar, **Gökalp** “Hilal”i üst sembol olarak görüyor. Siz ise yeni bayraklar üretiyorsunuz. **Gökalp**’in İslam’ın sembolü olarak kutsiyetinin korunmasını istediği “Hilâl”le yukarıda bahsettiği bucak, il, devlet bayrakları aynı şey midir?

İslam ümmetçisi Türkçüler:

Gökalp- Görüldüğü gibi Türkçülük, aynı zamanda İslamcılıktır. Yalnız Türkçüler İslam ümmetçisi olduklarından, kendilerini “İslam Milliyetçi”lerinden ayrı tutmaktadırlar (s.55).

Karagülle- İslamiyet’e kadar laiklik yoktu. Önceleri bir devletin bir dini vardı ve bir devlet içinde yalnız bir din yaşardı. Bu sistem ilk önce Tevrat tarafından delindi. Şöyle ki, Tevrat yalnız İsrail oğullarına hitap etmesine rağmen, farklı din mensupları, Tevrat kurallarının yürürlükte olduğu yönetimin çatısı altında yaşamaya başladılar. Yunan Uygarlığı bu etki altında doğdu. Sonra **İsa**(AS) Tevrat’ı ve İncil’i beşerileştirince, her ülkede farklı dinlere yaşama imkanı verildi. Kur’an ise laikliğin ilkelerini koydu. Dinde zorlamayı kesinlikle reddetti. Halkı, tamamen kendi isteklerine göre bedelli ve nöbetli gruplara ayırdı. Savaşmak istemeyenleri askere almadı. Gönüllü savaşçılardan ordu kurarak barışı korudu. Adını da İslam, yani Barış koydu. Dine dayalı devlet sistemi ancak 3.000 yıllık çabalar sonunda kaldırılabilirdi. Hala kırıntıları devam ediyor. Fakat Adil Düzen bunları bitirecek. Tevrat ve Kur’an yalnız din kitabı değildir, aynı zamanda uygarlık kitabıdır. Bu kitaplardan yararlanılacak ama bunlar kanun olmayacak; fakat onların öğrettiği ile kanunlar yapılabilecektir. Çünkü kanunlar serbest sözleşmelere dayanacaktır.

Öztürk- Zayıf, ilmi temeli olmayan sözler. Sanki laiklik Kur’an’ın ürünü... Biz Batı tarihi okumasak bu takiyyeye kanarız. Kur’an’ın din

özgürlüğüne verdiği önem ile Batı'da farklı tarihi nedenlerle ortaya çıkan laiklik aynı kefiye konabilir mi? Bu konu tarihi deliller ışığında daha açık bir uslupla ortaya konulmalıdır.

Özdemir- Karagülle Adil Düzen'i **Erbakan**'a "Laik, demokratik, liberal ve çok hukuklu" bir düzen olarak anlattı. RP'de ikinci bir dinleyicisi de olmadı. Özellikle laiklik ve demokrasi kavramlarından dolayı özelde **Karagülle**, genelde de Akevler ekolü büyük tepki gördü. Tabi ki, **Erbakan** da bu tepkilerden payına düşeni aldı. Şartlar değişti, yine en suçlu Adil Düzen, yani **Karagülle** ve Akevler ve bunun siyasal hedefi **Erbakan** oldu. Tepkiyi gösterenler ise çok pişkin bir şekilde **Erbakan**'ı suçlayarak nasıl laik ve demokrat olduklarını anlatmadan, bir özeleştiriyi yapmadan değiştiklerini ilan ettiler. Ama hala **Karagülle**'nin takiiye yaptığını düşünenler var. O'nu iyi tanıyan biri olarak söylüyorum, sizi temin ederim ki, **Karagülle** laik ve demokrat bir Müslüman! O değişmedi; Adil düzen'i **Erbakan**'a anlatırken de laikti ve demokratı.

Doğru:

Gökalp- Milliyet duygusunu red eden bir İslam Dini'ni hiçbir kavim kabul etmez. Bu nedenle Türkler, milli mefkûrelerini kuvvetlendirmek için dindaş ve vatandaşları olan diğer kavimlere karşı "milli kin" telkininde bulunmadı(s.55).

Karagülle- Kur'an aileyi kaldırmadığı gibi kavmiyeti de kaldırmadı. Tam tersine "**bi lisâni kavmihim**", "**veli külli kavmin hâd**" gibi ifadeler ile Kur'an baştan sonuna kadar "**devlet**"leri "**kavm**"e dayandırmıştır. İnsanların bunu kabul edip etmemesi bir yana, milliyet duygusunu red, İslam Dini'ne aykırıdır. Bu nedenle, Adil Düzen Kur'an'a dayanmaktadır ama devletleri dinlere göre oluşturmamaktadır. Doğal olarak, sosyal bilimlerin verilerine uygun olduğu için de Kur'an'dan yararlanmaktadır. Kur'an'ın bilime aykırı bir tek hükmü yoktur. Bu nedenle Kur'an Allah'ın kelimidir, diyoruz.

Öztürk- Buna tam laikler inanır mı? Hangi sosyal bilimlerin verileri Kur'an'a uygundur? Kur'an'a uygun olmayan sosyal bilim verileri yok mu? Sosyal bilimler ne kadar objektif ve evrenseldir?

Çağdaş saygı:

Gökalp- Belki Mısır'da ve Arnavutluk'ta Hıristiyan Mısırlı ve Arnavutların bulunması onları bazı yanlışlara sürüklemiş olabilir. Türklerin hepsi İslam olduğu için, Türkler hiçbir zaman İslam ümmetçiliğine aykırı bir duygu beslemeyeceklerdir. Aynı zamanda Türkçüler, çağdaşlaşmak için Müslüman olmayan kavimler hakkında çağdaş medeniyetin gerektirdiği saygıyı göstereceklerdir(s.56).

Karagülle- Türkler, Çinlilere karşı İslam Dini'ni kabul ettiler. Slavlar Müslümanlara karşı Hıristiyan oldular. Cermenler Ortodokslara karşı Katolikliği seçtiler. İranlılar milliyetçiliklerini korumak için Şiiliği geliştirdiler. Böylece büyük mezhepler oluştu. Şimdi ise bu dinlerin, müspet ilmin ışığında bütün ülkelerde insanlığı ahlaken eğitmeleri gerekir. Dinler, devlet içinde üyelerini temsil edeceklerdir. Göreceksiniz, III. Bin Yıl Uygarlığı laiklik temeline oturacak.

Öztürk- Laiklik temeline oturan medeniyet nasıl Kur'an Medeniyeti olacak? "III. Bin Yıl Uygarlığı laiklik temeline oturacak" demek kolay. Asıl sorun laik medeniyetin nasıl Kur'an Medeniyeti olacağıdır?

Özdemir- Osmanlı Devleti'ndeki milliyetçi akımlar içinde Müslüman olmayan aydınların gösterdikleri etkinlikler, doğal olarak İslam dışı bir görüntü çiziyordu. Bu da Müslümanların milliyetçiliğe mesafeli bakmalarına neden oluyordu. Arapçılığın dünü ve bugününde, bunu rahatlıkla görebiliriz. Türkçülüğü eleştirmek isteyenlerin de zaman zaman **Tekin Alp** (Moiz Kohen)'i örnek göstermeleri çok insafli bir eleştiri olmasa gerek.

Öztürk- Özdemir'in Türk Milliyetçili konusundaki görüşlerine katılıyorum. Bugün hangi Türk Milliyetçisi **Moiz Kohen**'i bilir? O'nun görüşlerini örnek alır? Bizim görevimiz, Türk İslam dünyası ve insanlığın sorunları için kafa yoran ve nitelikli Türkçü ve İslamcı aydınları tanımak ve çağımızın şartlarını da göz önünde bulundurarak onların görüşlerini tartışıp yeni görüşler üretmektir.